

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MISIR'DA İLKÖĞRETİM
1. VE 2. SINIFLARDA
İSLAM DİN EĞİTİMİ
(Ders Kitapları Üzerine Bir Analiz)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE KOCABAŞ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dilara TINAS

GAZİANTEP
NİSAN 2017

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

Mısır'da İlköğretim 1. ve 2. Sınıflarda İslam Din Eğitimi
(Ders Kitapları Üzerine Bir Analiz)

Ayşe KOCABAŞ

Tez Savunma Tarihi: 14/04/2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylanm

Yrd. Doç. Dr. Erol ERKAN

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafınca (tarafınızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek
Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

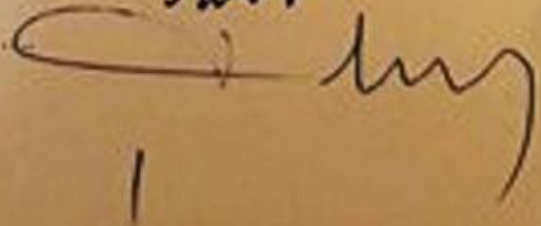
Yrd. Doç. Dr. Dilara TINAS

İmzası

Prof. Dr. Cemal Tosun

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÇANAKÇI

ETİK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayşe KOCABAŞ

01/04/2017

ÖZET

MISIR'DA İLKÖĞRETİM 1. VE 2. SINIFLARDA İSLAM DİN EĞİTİMİ (Ders Kitapları Üzerine Bir Analiz)

KOCABAŞ, Ayşe

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe Ve Din Bilimleri Bölümü

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Dilara TINAS

Nisan 2017, 170 sayfa

Mısır'da ilk, orta ve yüksek öğretim faaliyetleri, Ezher Eğitim Kurumlarının 1960'ta devlete bağlanmasından bu yana hem genel devlet okulları hem de Ezher tarafından yürütülmektedir. İlköğretimdeki "İslam Din Eğitimi" dersi ve kitabı Ezher ile diğer devlet okullarında ortak olup Ezher'de buna ek olarak Kur'an-ı Kerim dersi bulunmaktadır. İlköğretimin 1. ve 2. sınıfları öğrenci açısından henüz okuma-yazmayı öğrenme aşaması olduğundan, bu sınıfların İslam Din Eğitimi kitaplarında seviye göz önünde bulundurulmuş, özellikle 1. sınıfın ilk ünitesinde konu metinleri çok kısa tutulmuştur. Her ünitenin ve konunun girişinde hedefler ortaya konulmuş, her konuya özgü tartışma konusu belirlenmiş ve konu sonunda alıştırmalara yer verilmiştir. Her bir dönemde 3 ünite, her üniteye ise 3 konu bulunmakta olup her bir dönemdeki toplam sayfa sayısı 40-45'i bulmaktadır. Her iki kitapta pedagojik ilke ve kuralların genel anlamda uygulandığı gözlemlenmektedir. Ezher'in İlköğretim kademelerindeki Kur'an-ı Kerim derslerinde, 1. sınıfta Amme cüzü (30.cüz), 2.sınıfta 28. ve 29. cüzler ezberletilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Eğitim, İlköğretim, Din, Din Eğitimi, İslam, Ezher.

ABSTRACT

In Egypt, primary, secondary and higher education has been run by both government schools and Ezher since the institution is affiliated with the state in 1960.

The "Islamic Religion Education" course and the course book in primary education is shared with Ezher and other public schools, they have also Qur'an courses in al-Azhar. While the course books of religion education are prepared it has considered that the first and the second grade students haven't improved their reading and writing skills yet so, the texts, involved especially in the first unit of the first grade are very short and easy. At the beginning of each unit and subject, the goals have been set, the discussion topics have been determined and there are exercises, specific to each subject, at the end of the units. In each term there are 3 units and in each unit there are 3 subjects. the total number of pages is about 40-45. It is observed that the pedagogical principles and the rules have been applied in both of the books. the first grade learners are memorizing about 30th, the second grade learners are also memorizing about 28th and 29th in the Qur'an Kerim courses of al-Azhar

Keywords: Egypt, Education, Primary Education, Religion, Religion Education, Islam, al-Azhar.

ÖNSÖZ

İnsanların değer yargılarını ve bir toplumun özelliklerini dinleri ve kültürleri oluşturmaktadır. Din ve onun öğretileri (din eğitimi) insanın davranışlarını ve çevresiyle olan ilişkilerini direkt etkilemektedir. Din kültürünün ve öğretilerinin bireye , koşullara ve zamana uygun ve sağlıklı bir şekilde verilmesi din eğitimi ile gerçekleşmektedir. Özellikle örgün öğretimde uygulanan din eğitimi programları bu hususta önemli bir yere sahiptir Bu programların geliştirilmesi, daha etkin ve kaliteli olması için yapılacak bilgi alış verişi, yeni yöntemler geliştirmek , farklı ülkelerin eğitim sistemlerini bilmek ve anlamak önemlidir. Bu da o ülkelerin din eğitimi unsurlarını ve programlarını incelemekle gerçekleşebilir.

Bu araştırmada Mısır ve Mısır'daki eğitime genel olarak yer verilmiş, ilköğretim 1. ve 2. sınıflardaki İslam din eğitimi ise ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Burada okul kitapları esas alınmış, kitapların içerik ve görsel yapıları irdelenmiştir. İlkokula yeni başlamış ve okuma yazmayı yeni öğrenecek olan çocuğa din eğitiminin yazılı bir şekilde verilmesinin zorluğu ortadadır. İşte bu kitaplar din eğitiminin bu zor aşamasına örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir.

Kitap bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mısır'ın tarihi ve şimdiki durumu, ikinci bölümde Mısır'daki eğitim ve genel din eğitimi, üçüncü bölümde 6-7 yaşlarındaki çocukların özellikleri, 4. bölümde de araştırmanın ana konusu olan ilköğretim 1. ve 2. sınıflardaki İslam din eğitimi ele alınmıştır.

Mısır gibi önemli bir ülkedeki din eğitimi hakkındaki bilgilerin Türkiye'deki din eğitimi için bir fikir vereceği ve katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Araştırma boyunca bana yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dilara TINAS'a ve emeği geçen tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe KOCABAŞ

Nisan 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
I.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ	1
II.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	1
III.ARAŞTIRMANIN AMACI	2
IV.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	3
V.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	3
A.Araştırmanın Modeli	3
B.Evren ve Örneklem.....	4
C.Verilerin Toplanması	4
D.Verilerin Analizi.....	5
VI.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
VII.ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI	5
VII. TEMEL KAVRAMLAR VE TANIMLAR	6
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE MISIR.....	8
I.İSLAM FETHİNDEN ÖNCEKİ MISIR	8
II.MÜSLÜMANLARIN FETHİNDEN MISIR ARAP CUMHURİYETİ'NE KADAR MISIR.....	10
A. Siyasi Tarihi	10
B. İslam Tarihi Boyunca Mısır'da Kültür ve Dini Eğitim.....	12
III.MISIR ARAP CUMHURİYETİ	18
A. Coğrafik, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı.....	18
B.Siyasal Tarihi	19
C.Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Dinler	22
D. Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Dini Kurumlar	25
E.Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Din-Devlet İlişkisi.....	27
İKİNCİ BÖLÜM	30

MISIR'DA EĞİTİM SİSTEMİ VE DİN EĞİTİMİ.....	30
I.MISIR'DA EĞİTİM SİSTEMİ.....	30
A.Genel Okullardaki Eğitim Sistemi.....	30
B.Ezher Eğitim Kurumlarındaki Eğitim Sistemi	41
C.Mısır Eğitiminde Dış Destekler ve Dış İşbirlikleri	50
II.MISIRDA DİN EĞİTİMİ	52
A. Mısır'da Resmi Din Eğitimi.....	52
B.Mısır'da Gayri Resmi Din Eğitimi.....	63
B. Mısır'daki İslam Din Eğitimi ile Türkiye'deki İslam Din Eğitimi'nin Karşılaştırılması	65
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	68
İLKÖĞRETİM 1. VE 2. SINIF (6-7 YAŞ) ÇOCUKLARININ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ.....	68
I.BÜYÜME VE GELİŞME	68
II. İLKÖĞRETİM I. DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ	69
A.İlköğretim I. Dönemindeki Çocukların (6-12) Gelişim Görevleri.....	69
A.İlköğretim I. Dönemindeki Çocukların (6-12) Gelişim Alanları	70
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	81
MISIR İLKÖĞRETİM I. VE II. SINIFLARDA İSLAM DİN EĞİTİMİ.....	81
A.İslam Din Eğitimi Dersi Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler.81	
B. Mısır Arap Cumhuriyeti İlköğretim 1. Sınıf İslam Din Eğitimi Dersi Kitabı.....	86
C. İlköğretim 2. Sınıf İslam Din Dersi Kitabı	97
1. ve 2. Sınıflardaki Din Eğitimi Derslerinin Ders Programı	111
D. 1.Sınıf ve 2.Sınıf İslam Din Dersi Kitaplarının Değerlendirilmesi. 115	
II.EZHER EĞİTİM KURUMLARI, İLKÖĞRETİM 1. VE 2. SINIFLARINDA DİN EĞİTİMİ	118
A. Kur'an-ı Kerim Dersi	119
B. Kur'an-ı Kerim Dersi Hakkında Değerlendirme	120
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	122
KAYNAKÇA	124
EKLER	131
EK.1/A. Birinci Sınıf Kitabının Ön Kapağı.....	131
EK. 1/B. 2. Sınıf Kitabının Arka Kapağı.	132

EK.2 Her Dönem'in İlk Sayfasında, İşlenecek Ünite Ve Konuları İçeren Tablo Örneği (1. Sınıf, 1. Dönem).....	133
EK.3. Ünitelerin Hedeflerinin Ve Konu Başlıklarının (3 Konu) Sıralandığı İlk Sayfa. (1. SINIF, 1. DÖNEM, 1. ÜNİTE).....	134
EK.4. 1.ÜNİTE, 1. Dersin 4 Sayfalık Tamamı) (1. SINIF, 1. DÖNEM).....	135
EK 5. 1. ÜNİTE, 2. Dersin 4 Sayfalık Tamamı. (1. SINIF, 1. DÖNEM).	136
EK 6. 1. ÜNİTE, 3. Dersin 4 Sayfalık Tamamı. Sırayla: Sol Üst, Sağ Üst, Sol Alt, Sağ Alt. (1. SINIF, 1. DÖNEM).	137
EK 7. 1. Ünite'nin Sonundaki Genel Alıştırmalar Sayfası.	138
EK 8. 2. Sınıf İslam Din Eğitimi Kitabının Ön Kapağı.	139
EK 10 Milli Eğitim Bakanlığı "Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü"nün Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Aylık Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 1. Dönem.	140
EK 11. Milli Eğitim Bakanlığı "Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü"nün Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 2. Dönem.	141
EK 12. Milli Eğitim Bakanlığı "Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü"nün Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Ders Programı Genelgesi; 2. Sınıf 1. Dönem.	142
EK 13. Milli Eğitim Bakanlığı "Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü"nün Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Ders Programı Genelgesi; 2. Sınıf 2. Dönem.....	143
EK 14. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderdiği Yıllık Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 1. Dönem.	144
EK 15. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderdiği Yıllık Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 2. Dönem.	145
EK 16. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderilen "İslam Din Eğitimi" Aylık Ders 2. Sınıf 1. Dönem.	146
EK 17. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderdiği "İslam Din Eğitimi" Aylık Ders Programı Genelgesi; 2. Sınıf 2. Dönem.....	147
18-23. EKLER: 6-12 EZHER'İN "EZHER ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI BAŞKANLIĞI" İLE "İLKÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ" TARAFINDAN OKULLARA GÖNDERİLEN "KUR'AN-I KERİM" DERSİ AYLIK EZBER PROGRAMI	148
EK 18. Ezher, İlkokul 1. Sınıf "Kur'an-ı Kerim" Dersi Aylık Planı.	148

EK 19. Ezher, İlkokul 2. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	149
EK 20 . Ezher, İlkokul 3. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	149
EK 21. Ezher, İlkokul 4. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	150
EK 22. Ezher, İlkokul 5. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	150
EK 23. Ezher, İlkokul 6. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	151
EK 24. Ezher, Ortaokul 1. Sınıf Aylık “Kur'an-ı Kerim” Ezber Planı.	152
EK 25. Ezher, Ortaokul 2. Sınıf Aylık “Kur'an-ı Kerim” Ezber Planı.	153
EK 26. Ezher, Ortaokul 3. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	154
EK 27. Ezher, Lise 1. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	155
EK 28. Ezher, Lise 2. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	156
EK 29. Ezher, Lise 3. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.	157
ÖZGEÇMİŞ.....	158

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitimde Ders Saatleri	33
Tablo 2. Haftalık Ders Saati (1981)	35
Tablo 3. İlkokul’un Tüm Yıllarındaki Toplam Ders Sayısı Ve Haftalık Toplam Ders Saati .47	
Tablo 4. İlkokulda Ders Saatlerinin Alanlara Göre Yüzdesi.....	47
Tablo 5. Ortaokullarda Her Bir Sınıfta Toplam Ders Sayısı Ve Haftalık Toplam Ders Saati.	48
Tablo 6. Ortaokulda Ders Saatlerinin Alanlara Göre Yüzdesi	48
Tablo 7. Lise (Edebiyat Bölümü)’nde Ders Sayıları ve Haftalık Ders Saati.....	48
Tablo 8. Lise (Edebiyat Bölümü)’nde Toplam Ders Saatlerinin Alanlara Göre Dağılımı.....	49
Tablo 9. Lise (Fen Bölümü)’nde Ders Sayıları ve Haftalık Ders Saati.....	49
Tablo 10. Lise (Fen Bölümü)’nde Toplam Ders Saatlerinin Alanlara Göre Dağılımı	49
Tablo 11. Ezher Dahil Olmak Üzere Tüm İlkokullarda Okutulan “İslam Din Eğitimi” Kitabının Sayfa Sayıları	54
Tablo 12. Ezher Dışındaki Ortaokullarda İslam Din Eğitimi Dersinde Okutulan Tüm Kitaplar Ve Sayfaları	54
Tablo 13. Ezher Dışındaki Liselerde İslam Din Eğitimi Dersinde Okutulan Tüm Kitaplar Ve Sayfaları	55
Tablo 14. İlköğretimde İslam Din Dersi ve Kur'an-ı Kerim Dersi Haftalık Saatleri .56	
Tablo 15. Ezher Ders Planlama Merkezi’nin 2016-2017 Öğretim Yılında İlk Okullarda Kur'an-I Kerim Ezberi.	57
Tablo 16. Ezher Ortaokullarında Din Dersleri Saatleri	58
Tablo 17. Ezher Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim Ders Saatleri	59

Tablo 18. Edebiyat Bölümünde Dini Dersler Ve Haftalık Ders Saatleri	59
Tablo 19. Fen Bölümünde Haftalık Dini Dersler Ve Haftalık Saatleri	60
Tablo 20. Ezher Lise Döneminde Kur'an-I Kerim Ezber Planı	60
Tablo 21. İlköğretimde Hristiyan Din Eğitimi Kitaplarının Sayfa Sayıları	62
Tablo 22Ortaokulda Hristiyan Din Eğitimi Kitaplarının Sayfa Sayıları	63
Tablo 23. Lisede Hristiyan Din Eğitimi Kitaplarının Sayfa Sayıları	63
Tablo 24. 1.Sınıf 1. Dönem	112
Tablo 25. 1.Sınıf 2. Dönem	112
Tablo 26. 2.Sınıf 1. Dönem	112
Tablo 27. 2.Sınıf 2. Dönem	113
Tablo 28. 1.Sınıf 1. Dönem	113
Tablo 29. 1.Sınıf 2. Dönem	114
Tablo 30. 2.Sınıf 1. Dönem	114
Tablo 31. 2.Sınıf 2. Dönem	114
Tablo 32. Ezher İlköğretim 1. Sınıf 1. Dönem Kur'an Ezberi.....	119
Tablo 33. Ezher İlköğretim 1. Sınıf 2. Dönem Kur'an Ezberi.....	119
Tablo 34. Ezher İlköğretim 2. Sınıf 1. Dönem Kur'an Ezberi.....	120
Tablo 35. Ezher İlköğretim 2. Sınıf 2. Dönem Kur'an Ezberi.....	120

KISALTMALAR

(c.c.): Celle celaluh.

(r.a): Radiyallahu anh.

(s.a.v): Sallallahu Aleyhi ve Sellem.

a.g.e : Adı geçen eser.

a.g.m : Adı geçen makale.

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi.

H.: Hicri

Hz.: Hazreti

M.: Miladi

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

ö.: Ölümü

s.: Sayfa

TDV : Türk Diyanet Vakfı.

vd.: Ve diğerleri

GİRİŞ

I.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Mısır'da "İslam Din Eğitimi" dersi Mısır Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında ilköğretim 1. sınıftan itibaren başlamaktadır. Araştırmamızın konusunu ülkedeki Mısır'da din eğitiminin ilk basamakları olan ilköğretim 1. ve 2. sınıflardaki İslam din eğitimi oluşturmaktadır. Mısır'ın geçmiş tarihinin, günümüzdeki siyasal, sosyal ve dini konumunun ve ülkedeki eğitim sisteminin bilinmesi konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu yüzden araştırmada Mısır'ın geçmişteki ve günümüzdeki durumu ile eğitim sistemine değinildikten sonra Ezher ve diğer devlet okullarında ortak olarak okutulan "İslam Din Eğitimi" dersinin ilköğretim 1. ve 2. sınıflarının ders kitapları ile Ezher'in bu sınıflarında ek olarak okutulan Kur'an-ı Kerim dersi incelenecektir.

Tezimizin problemi Mısır ilköğretim 1. ve 2. sınıf İslam Din Eğitimi Ders kitaplarının nitel araştırma, metin analizi, anlama ve araştırmaya dayalı değerlendirilmesidir.

II.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Müslümanlar tarafından fethedilmesinden itibaren İslam dünyasının önemli merkezlerinden biri haline gelen Mısır, çağlar boyu ilmin ve dini eğitimin önemli merkezlerinden biri olmuş, köklü ilim merkezlerinde çok sayıda ilim adamı yetişmiştir. Günümüzde de, bin yıllık geçmişi bulunan dünyaca meşhur Ezher eğitim kurumunun¹ etkisiyle Mısır bu önemini korumaya devam etmekte, buradan doğan bir çok hareket ve fikir tüm dünyayı etkilemektedir. Buna Mısır'ın İslam ve Arap dünyasında siyasal ve sosyal açıdan en etkili ülkelerden biri olması eklenince ülkenin tüm İslam coğrafyasındaki önemi apaçık görülebilmektedir. Dolayısıyla bu ülkedeki

¹ Ezher Eğitim Kurumları diye ifade ettiğimiz kurumun orijinal adı "Camiatu'l-Ezher" (Ezher Üniversitesi) olmakla birlikte bu kurum günümüzde Anaokulundan doktora kadar tüm eğitim aşamalarında eğitim vermektedir.. Bu farklı statüsünden dolayı onun birebir "Üniversite" olarak çevirisini uygun olmadığından "Ezher Eğitim Kurumları" ifadesi kullanılacaktır. Fakat, ifadeyi uzatmamak için bazen de sadece "Ezher" ifadesiyle yetinilecektir.

din eğitimiyle ilgili her konunun araştırmaya değer olup din eğitimi alanına önemli katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

2016-2017 eğitim-öğretim yılı itibariyle ülkemizde Din Eğitimi dersi 4. sınıfta, Mısır'da ise 1. sınıfta başlamaktadır. Mısır'daki İlköğretimin ilk yılları hakkındaki bu inceleme ve araştırmanın, ülkemizdeki hem genel din eğitimine, hem de – özellikle- ilköğretimdeki din eğitime başlama yılının daha öne alınması halinde kaleme alınacak Din Dersi kitaplarında yol gösterici olabileceğini düşünmekteyiz.

III.ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı Mısır İlköğretim 1. ve 2. sınıflardaki İslam Din eğitimini ortaya koymak; bu yıllardaki İslam Din Eğitimi Dersi kitaplarını biçim ve içerik yönünden incelemek, bunların ders kitaplarında bulunması gereken bilimsel pedagojik din eğitimi kriterleri bakımından durumunu değerlendirmektir. Bu çerçevede:

1.Mısır'da İlköğretim 1. ve 2. sınıflarda İslam Din Eğitimi Derslerinin ne durumda olduğu,

2. İlköğretim 1. ve 2. sınıf çocuklarının (6-8 yaşları) gelişim özelliklerinin neler olduğu,

3. İslam Din Eğitimi Dersi kitaplarının sahip olması gereken bilimsel (pedagojik ve eğitim) kriterlerin neler olduğu,

4. Mısır'da İlköğretim 1. ve 2. sınıflardaki İslam Din Eğitimi kitabının biçim yönünden ders kitaplarında bulunması gereken bilimsel kriterlere uygunluğu,

5. Mısır'da İlköğretim 1. ve 2. sınıflardaki İslam Din Eğitimi Dersi kitaplarının içerik yönünden ders kitaplarında bulunması gereken bilimsel kriterlere uygunluğu,

6.Ezher'in bu aşamadaki Kur'an-ı Kerim derslerinin özellikleri ortaya konulacaktır.

IV.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma temelde Mısır Arap Cumhuriyeti İlköğretim 1. ve 2. sınıflardaki İslam din eğitimiyle sınırlandırılmıştır. Bu aşamadaki din eğitimi, Ezher ve diğer devlet okullarında ortak olarak okutulan “İslam Din Eğitimi” kitabı ve ek olarak sadece Ezher’de verilen Kur’an-ı Kerim dersi ile sınırlıdır. Dolayısıyla çalışma temelde bunlarla sınırlandırılacaktır. İslam Din Eğitimi’nde bu öğretim yılına (2016-2017) kadar 1995-1996 yılında kaleme alınan ders kitabı okutulurken, bu yıl buna yakın üslupta yeni kitaplar kaleme alınmış ve okutulmaya başlatılmıştır. En güncelini sunabilmek için her iki dersin 20 yıldır okutulan kitaplarından sonra yenilenen 2016-2017 öğretim yılı kitapları ve Ezher’in yine bu öğretim yılında okullara gönderdiği Kur’an ezber genelgesi esas alınacaktır.

V.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma yöntem açısından anlama ve yorumlamaya dayalı betimsel bir çalışmadır. Çalışmada, Mısır’ın geçmişi ve günümüzdeki durumu ile geçmişten beri uygulanmakta olan genel ve din eğitimine ilişkin bilgilerde literatür tarama yöntemi ile nitel araştırma türlerinden kişisel görüşmeye; ders kitapları hakkındaki araştırma ve bunları değerlendirmede ise nitel araştırma türlerinden doküman analizi, içerik tahlili ve gözlem yöntemlerine başvurulmuştur.

A.Araştırmanın Modeli

Araştırmamızda nitel araştırma ile literatür tarama yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlanır. Nitel araştırmalarda ağırlıklı olarak iki grup veri üzerinde çalışılır. Bunlardan birincisi, sözel veriler dediğimiz görüşmelerdir. İkincisi ise “görsel

veriler” adı verilen gözlemdir ki bu da katılımlı ya da katılımsız olabilmektedir ²
Literatür ise bir ir bilim dalının çeşitli dallarında yazılan eserlerin tamamına denir.³

Araştırmamızda konuyla ilgili veriler toplanırken doküman analizi ve literatür taraması yapılmış, ayrıca kişisel görüşmelere başvurulmuştur. Ders kitapları incelenmesinde de içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

B.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Mısır Arap Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim 1. ve 2. Sınıflardaki İslam Din Eğitimi; örneklemine de 2016 yılında Mısır İlköğretim 1. ve 2. sınıflarında okutulmak üzere hazırlanıp basılmış olan İslam Din Eğitimi Dersi kitapları oluşturmaktadır. Kitaplar biçimsel ve içeriksel yönden değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

C.Verilerin Toplanması

Mısır’da okutulan kitapların incelenmesinde o ülkenin tanınmasının zorunluluğu, bunun sağlanması için de ülkenin geçmişten günümüze siyasi, sosyal, kültürel ve dini yapısına dair bilgilerin elde edilmesinin zorunluluğu açıktır. Bu hususta Arapça ve Türkçe dillerinde kaleme alınmış ilgili kitap, dergi, Ansiklopedi ve internet sitelerine başvurulmuş; özellikle eğitimdeki en güncel durumun tespiti için Milli Eğitim Bakanlığı, Ezher vb. kurumların resmi sitelerinden bilgi edinilmiştir. İslam Din Eğitimi kitaplarının 1996’dan bu yana okutulan ders kitabının 20016 yılında değiştirilip yenilenmesi sebebiyle bu baskı esas alınmış, araştırmaya internette bulunan nüshadan başlanmış, bir yandan da kitabın biçimsel özelliklerinin değerlendirilmesinin daha sağlıklı yapılabilmesi için kitabın baskılı hali Mısır’dan getirtilmiş ve üzerinde çalışılmaya devam edilmiştir. Bu arada hem elde edilen bilgilerin teyit edilmesi, hem sahadaki uygulamaya dair bilgi edinilmesi için, aralarında geçmişte Mısır Milli Eğitim Bakanlığı kurumlarında görev yapmış kişilerin de bulunduğu akademisyenlerle kişisel görüşmeler yapılmıştır.

² **YILDIRIM**, Ali ve **ŞİMŞEK**, Hasan , *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık , 8. baskı, 2011, s.227.

³http://www.tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel&kelime2=L

D.Verilerin Analizi

Çalışmada, ilgili kaynaklardan elde edilen yazılı ve görsel materyallerin değerlendirilmesinde ve konuların temellendirilmesinde doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. İlköğretim 1. ve 2. sınıf İslam Din Eğitimi Dersi Kitapları değerlendirmesinde, Prof. Dr. M. Zeki Aydın'ın bir İslam Din Eğitimi Kitabında bulunması gereken özellikler olarak ortaya koyduğu kriterler⁴ esas alınmış; biçimsel ve içerik yönünden yapılan analiz, değerlendirme ve karşılaştırmalarda eğitim ve pedagoji alanındaki bilimsel verilere ve kişisel gözlem yöntemine başvurulmuştur.

VI.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Mısır'daki Din Eğitimi ile ilgili müstakil herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırmamızla dolaylı olarak ilgili sayılabilecek tek araştırma Ahmed Emin Osmanoğlu'nun Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Cemil Öztürk danışmanlığında 2012 yılında tamamladığı "*Türkiye Cumhuriyeti Ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*" isimli doktora tezidir.

VII.ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Mısır'ın geçmiş tarihi ve günümüzdeki konumu hakkındaki bilgiler, eğitim-öğretim metotları ve bu yaş grubunun özellikleri ile ilgili bilgiler kaynaklar kısmında belirtilen ilgili kaynaklardan elde edilmiştir. Mısırdaki genel eğitim ile İslam Din Eğitimi dersine dair bilgiler Mısır Eğitim Bakanlığı resmi sitesinden alınmıştır. Ezher'deki eğitim hakkında da, en güncelini ortaya koymak amacıyla Ezher'in okullara gönderdiği İslam Din Eğitimi dersinin aylık çizelgesi ile Kur'an-ı

⁴ **AYDIN** , Mehmet Zeki, "Belçika'da İlk ve Ortaöğretimde okutulan İslam Din Dersi Programları", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: VII,1,1, s. 85-100 Haziran-2003.

Kerim dersinin aylık ezber çizelgesinin yer aldığı kendi resmi sitesine başvurulmuştur. Özellikle uygulamaya yönelik hususlarda ise Ezher'in ortaokul aşamasında Arapça ve Din Eğitimi öğretmenliği yapmış olan ve şu an itibariyle Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Mısırlı Yrd. Doç. Dr. Dr. Asım Abdülğani ile aynı üniversitede öğretim üyesi olan yine Mısırlı Yrd. Doç. Dr. Hişam Mutavi ile kişisel iletişim kurulmuştur. İlkokul 1.ve 2. sınıf İslam Din Eğitimi ders kitaplarının incelemesinde ise kişisel gözlem ve incelemeye başvurulmuştur.

VII. TEMEL KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Bu çalışmayla ilgili din, eğitim, din eğitimi, ilköğretim , Mısır ve “İslam Din Eğitimi” (التربية الدينية الإسلامية) kavramları ele alınacaktır.

Din; insan davranışlarını yönlendiren, yaşama anlam katan kutsal ya da doğa üstü bir ya da daha çok güç ve yaratıcı kavramına dayanan bir inançlar, simgeler ve törenler sistemidir.⁵

İki tür din vardır. İnsanların koydukları ilkeler çerçevesinde oluşturulan dine beşeri (insani) din; ilkelerini vahiy yoluyla peygamberlerin insanlara ilettiği dine de semavi (göksel) din denir.⁶

Eğitim; kasıtlı ve planlı etkileme çabası olarak tanımlanır.⁷ Kişinin kendisinde kasıtlı ve istendik değişiklikler meydana getirmesi olarak da tanımlanabilen eğitimi bir kültürlenme süreci olduğu da söylenebilir.⁸

Bilim; bir olgu veya olayı betimlemek, açıklamak ve kontrol altına almak amacıyla sistemli bir şekilde ve bilimsel metotla araştırarak o olay veya olgu hakkında kanıtlanmış bilgi üretmektir.⁹

⁵ BAKIRCIOĞLU, Rasim, *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*, Anı yayınları, Ankara, 2012, s. 259.

⁶ BAKIRCIOĞLU, Rasim, *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*, s. 260.

⁷ BİLGİN, “Din Eğitiminin Genel Eğitim’deki Yeri”, *AÜİF Dergisi*, C. XXIV, s. 470.

⁸ BİLGİN, “Din Eğitiminin Genel Eğitim’deki Yeri”, *AÜİF Dergisi*, C. XXIV., s. 470.

⁹ TOSUN, Cemal, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Akademi, Ankara 2012, s.34.

Din Eğitimi; herhangi bir dinin veya mezhebin inançlarını ve doğmalarını belletme, aşılama ya da uygulamalarını belletmeye denir. Buna dini terbiye ve dinsel eğitim adı da verilir.¹⁰

Eğitim Bilimi; eğitsel gerçekliği betimlemeye, açıklamaya ve kontrol altına almaya çalışan, bu çalışmalar ile genellemelere, teorilere ve ilkelere ulaşmayı hedefleyen bilimsel disiplin veya bilimsel disiplinler grubudur.¹¹

Din Eğitimi Bilimi; Eğitim gerçekliğinin dini boyutunu araştıran bilimsel bir disiplindir. Din Eğitimi Bilimi bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları vasıtasıyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecini geçmişi, bugünü ve geleceğiyle, bilimsel metotları kullanarak betimlemeye, açıklamaya ve kontrol altına almaya çalışan bilimsel bir disiplindir.¹²

İlköğretim; birkaç öğrenim basamağından oluşan örgün eğitim sisteminin okuyup yazmayı, aritmetiği, iyi bir yurttaş olmak için gerekli bilgi ve becerileri kazandıran ilk basamağıdır. Başka bir ifadeyle; bütün yurttaşların ulusal eğitim amaçlarına uygun olarak beden, zihin ve ahlak bakımından gelişimlerine hizmet eden temel öğretim dönemidir.¹³

“التربية الدينية الإسلامية” (İslam Dini Eğitimi); Mısır devlet okullarında okutulan ve Türkiye’deki *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* dersine tekabül eden dersin adıdır.

¹⁰ BAKIRCIOĞLU, Rasim, *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*, s. 260.

¹¹ TOSUN, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, s.34.

¹² TOSUN, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, s.34.

¹³ BAKIRCIOĞLU, Rasim , *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*, s. 457.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE MISIR

I.İSLAM FETHİNDEN ÖNCEKİ MISIR

Mısır'ın tarihi, Nil vadisine yerleşimin gerçekleştiği M.Ö. 7000 yılına dayanmaktadır. Ortasından Nil nehrinin geçmesi ve jeopolitik konumu onun tarihin en uzun süren medeniyetini kurmasına imkan sağlamıştır.

Mısır uygarlığının başlangıcında kurulan küçük krallıklar, zamanla gelişerek 2 önemli devlet halini almıştır. Aşağı Mısır Krallığı Nil deltasında yer alırken, Yukarı Mısır Krallığı delta boyunca vadiye yayılmıştır. Daha sonra kurulan ve 3000 yıl gibi uzun bir süre devam eden Hanedanlar (Firavunlar) devri Eski, Orta ve Yeni Krallıklar olmak üzere 3 bölümdür.¹⁴ Bunu Mısır'da Menes Hanedanlığı ve Pers hâkimiyeti dönemi takip etmiştir. Mısır en son M.Ö. 332 yılında Roma'ya, M.Ö. 395 yılında Bizans'a bağlanmış, Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretinden 3 yıl önce 619 yılında Sâsânîlerin eline geçmiş, 9 yıl sonra 628'de yeniden Bizans hâkimiyeti altına girmiş, Müslümanların fethine kadar da Bizans hâkimiyetinde kalmıştır.¹⁵

Antik Mısır'da büyük bir medeniyet kurulmuştur. O döneme ait tapınaklardaki bazı kalıntılar M.Ö. 3000'de başlayan Firavunlar çağında eğitim ve öğretimin oldukça ileri seviyede olduğunu göstermektedir. O dönemde Mısır'daki yükseköğretim dünya çapında meşhur olmuş, değişik disiplinlerde profesyonel eğitim verilmiştir. Bir çok şehirde ileri düzeyde eğitim veren merkezler kurulmuştur.¹⁶ Ahiret inancına sahip olmaları Eski Mısırlılar'ın bilimde

¹⁴ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...* Ahmed Emin, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul-2012, s.101, 102; GÖRGÜN, Hilal, (2004), "MISIR - Başlangıcından Bizans Dönemine Kadar Mısır Tarihi", *DİA*, Ankara, XXIX/555, 556.

¹⁵ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, ".... Ders Kitaplarının Karşılaştırılması" s.102.

¹⁶ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, "Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler..."

ilerlemelerinin sebeplerinden biridir. Firavunlar için yapılan devasa büyüklükteki Piramit, halk için Labirent adlı mezarlar, Firavunların cesetlerini mumyalamaları bu inancın sonucudur. Buna bağlı olarak eczacılık, kimya, matematik, geometri, takvim, hiyeroglif (resim yazısı) ve anatomi bilimleri de gelişmiştir. Güneş yılına dayalı takvim, Pi sayısı, ondalık sayma sistemleri de Eski Mısırlıların buluşları arasındadır.¹⁷

Gerek firavunlar döneminin son aşamalarında, gerekse Pers, Yunan ve Roma hakimiyetleri sırasında buraya çok sayıda yabancı alim ve seyyah gelip oralardaki gelişmeleri kendi ülkelerine aktarmışlardır.¹⁸ Klasik dönemin meşhur filozofları Mısır medeniyetinden yoğun olarak etkilenmişlerdir. Büyük İskender'in M.Ö. 332'de işgal etmesinden sonra Mısır, Helenistik dünyanın öğrenim merkezi olmuştur. Antikçağın ilk üniversitesi 1. Ptolemaios (M.Ö. 304-284) tarafından burada kurulmuştur. İskenderiyye Ptolemik ve Greko-Romen döneminde Roma ve Atina gibi bir üniversite şehri yapılmıştır.¹⁹

Mısır'ın tarih öncesi dini telakkileri totem inancına dayanmakta olup çok tanrılıdır.²⁰ Eski Mısır'ın inançları ve dini hayatı daha sonra Yunanlılar'ı ve Romalılar'ı etkilemiştir.

Eski Mısır peygamberler tarihi açısından da çok önemlidir. Ahd-i Atik'te ve Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın firavunla mücadelesi ve İsrailoğulları'nın onun önderliğinde Mısır'dan çıkışı, Hz. Yusuf'un kıssası gibi konular geniş yer alır.²¹

Mısır'da yayılan ilk ilahi din Yahudiliktir. M.Ö. 30 – M.S. 395 tarihleri arasında hüküm süren Romalılar döneminde Yahudiler büyük baskı ve zulümler

s.125.

¹⁷<http://www.tarihsinifi.com/xx1x22/m%c4%b1s%c4%b1r-uygarl%c4%b1%c4%9f%c4%b1-ders-notu-konu-%c3%b6zeti.html>; https://tr.wikipedia.org/wiki/antik_m%c4%b1s%c4%b1r#din (12/09/2016).

¹⁸ GÖRGÜN, "MISIR - Başlangıcından Bizans Dönemine Kadar Mısır Tarihi", *DİA*, XXIX/557.

¹⁹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, "Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler..."s.126.

²⁰ APAK, Adem, "Mısır'ın Müslümanlar Tarafından Fethi ve Fetih Sonrası Ülkede Sosyal ve Dini Alanda Meydana Gelen Değişimler Üzerine Değerlendirmeler", *Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 10, Sayı: II, 2001, s.148.

²¹ GÖRGÜN, "Mısır - Başlangıcından Bizans Dönemine Kadar Mısır Tarihi", *DİA*, Ankara 2004, XXIX/557.

görmüşlerdir. Miladi I. asırdan itibaren Hıristiyanlık yayılmaya başlamış,²² türlü baskı ve işkencelere rağmen iki asır gibi bir sürede bu din Mısır'da süratli bir şekilde yayılmıştır. Dolayısıyla 2. yüzyıldan itibaren Mısır'da eğitim Hıristiyanlığın etkisine girmiş ve bu durum 7. yüzyıla kadar devam etmiştir.²³

İLMÜSLÜMANLARIN FETHİNDEN MISIR ARAP CUMHURİYETİ'NE KADAR MISIR

A. Siyasi Tarihi

Mısır İslam'la ilk kez bazı Mısırlı tüccarların İslam'a girmesiyle tanıştı. Amr b. el-As (ö. 43/664) komutasındaki Müslüman ordusunun 640 yılında Bizanslıları yenilgiye uğratmasıyla da Mısır fethedildi. Amr b. el-As Mısır'ın başkenti el-Fustat'ı (günümüzde Kahire'de bir semttir) kurdu (M.S. 643), kendi adıyla anılan ve Mısır'ın en eski İslami ibadethanesi olan Amr b. el-Âs camisini yaptırdı.²⁴ Böylece Mısır Bizanslılar'ın hakimiyetinden çıkarak İslam dünyasının bir parçası haline geldi.

Mısır bu dönemde zaman zaman istikrara kavuşsa da çok defalar iç isyanlara ve karışıklıklara da şahit oldu. Emeviler, daha sonra Abbasiler dönemlerinde oralara bağlı bir vilayet iken Fâtımîler'den bir süre önce Tolunoğulları adıyla anılan otonom devlet haline geldi. Daha sonra Mısır'a İhdişiler hakim oldu.²⁵

İhdişileri yenerek Mısır'ı fetheden Fâtımîler 969 yılında Kuzey Afrika, Suriye, Hicaz ve daha pek çok ülkeyi sınırları içine katan ve merkezi Mısır olan Şii bir devlet kurdular.²⁶ Fâtımîler çeşitli din ve milletten insanlardan faydalandılar, zimmîlerin tecrübelerinden ve özellikle malî konularda Kıptîler'den istifade ettiler. Sünnî

²² ERDEM, Mustafa, "Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, 1997, cilt: XXXVI, s.144.

²³ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s.126.

²⁴ APAK, *Mısır'ın Müslümanlar Tarafından Fethi ve Fetih Sonrası Dini Alanda Meydana Gelen Değişimler Üzerine Değerlendirmeler*, 156, 157.

Mısır'ın fethi için bkz. İBN KESİR, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Daru İhyai't-Turas, Beyrut, VII/ 112; SUYUTİ, Abdurrahman Celaleddin (1967), *Husnu'l-Muhadara*, Daru İhyau'l-Kütübi'l-Arabiyye ve İsa el-Babi el-Halebi, 1. baskı, I/ 106 vd., II/ 239; TOMAR, "Mısır-Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Tarih", *DİA*, Ankara 2004, XXIX/559-560.

²⁵ MAR, "Mısır- "Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Tarih", *DİA*, XXIX/559.

²⁶ ES-SEYYİD, "Fâtımîler- Siyasi Tarih, Medeniyet Tarihi", *DİA*, cilt: XXIX, 12/234, 235.

Müslümanları ise görevden uzak tuttular.²⁷ Bu dönemde vezirlerin çoğu Hıristiyan'dı.²⁸ Bu dönemde devlet imparatorluğa dönüştü.²⁹

Selahaddin Eyyûbi önderliğinde Fâtımîleri yenerek onların hakim olduğu ülkelerde 1171 yılında devletlerini kuran Eyyubiler Mısır'daki Şii-Fâtımî idaresini tamamıyla ortadan kaldırıp Mısır'daki son izlerini silip süpürdüler. Sadece 80 yıl süren bu dönemde Mısır Ehl-i Sünnet'in kalesi haline geldi.³⁰ Selâhaddin devrinde Kahire ve Dımaşk (Şam) devletin merkezleri haline geldi, el-Melikü'l-Kâmil devrinden itibaren de devlet merkezi Kahire oldu.³¹ Dağınık İslam devletlerini tek bayrak altında toplayan Eyyubiler Devleti Haçlı Krallıklarıyla mücadele etti, Kudüs'ü ve diğer İslam topraklarının önemli bir kısmını haçlıların ellerinden geri aldı, daha sonraki III. Haçlı Ordularını bozguna uğrattı.³²

Halifenin Türk, Çerkez ve Moğol kökenli eski paralı askerleri olan Memlukler Mısır'da 1250'de başa geçtiler ve yaklaşık 267 yıl hüküm sürdüler. Bu dönemde de Mısır devletin merkezi olduğundan siyasal, sosyal ve dini önem ve merkeziliğini korudu.³³

Yavuz Sultan Selim'in 1517 yılında içerdeki iktidar kavgaları yüzünden zayıflayan Memluklülere önce Merdicabık'ta sonra Ridaniye'de bozguna uğrattıp Suriye ile birlikte Mısır'ı Osmanlı topraklarına katmasıyla Mısır'da Osmanlı dönemi başladı. Halifelik Osmanlılar'a geçti ve Mısır Osmanlı Devleti'nin biri eyaleti haline geldi. Merkeziliğini yitirmiş olduğundan dolayı bu dönem eski dönemlere göre daha sönük geçti.³⁴

Fransızlar'ın 1798'deki işgali Mısır'da yeni bir dönem açtı. Üç yıllık işgal süresi içinde bilim adamları ülkenin zenginliklerini tespit ettiler ve bunlardan istifade edebilenin yollarını aradılar. Bu işgal 1801'de Mısır'ı terk

²⁷ MAR, "Mısır- "Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Tarih", *DİA*, XXIX/560. XXIX/560.<http://www.paradoxfan.com/forum/index.php?topic=11380.0> (12.04.2016).

²⁸ TOMAR, "Mısır- "Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Tarih", *DİA*, XXIX/560.

²⁹ TOMAR, "Mısır- "Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Tarih", *DİA*, XXIX/560.

³⁰ <http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-1036&bilgi=eyyubiler-devleti-1171-1252>

³¹ ŞEŞEN, "Eyyubiler", *DİA*, Ankara, cilt: XII, s.24.

³² DEMİR, Ahmed, "Medreselerin Gelişmesinde Eyyübîlerin Rolü", *Uluslararası Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslâmî İlimler Sempozyumu*, Bingöl Üniv. Yayınları, Bingöl, 2013, s.468,469.

³³ HUMPREYS, R. Stephen, "XIII. Y.Y.Da Eyyubiler, Memlukler ve Latin Doğu", *Cumhuriyet Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Çev. Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kılıç, XI/1, 2007, s. 371.

³⁴ ES-SEYYİD, "Mısır. Osmanlı Dönemi Tarihi", *DİA*, XXIX/563.

etmek zorunda kalmasıyla sona erdi.³⁵

1805 yılında vali olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa bağımsız olarak hareket etmeye başladı ve daha sonra kendi soyundan gelen Kavalalılar Hanedanı tarafından yönetilecek olan, iç işlerinde serbest dış işlerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı Mısır Hidivliği'ni kurdu. Onun hükümdarlığı zamanında Mısır, ekonomik ve kültürel bakımdan en parlak dönemini yaşadı.³⁶

Mısır 1892'de İngilizlerin kontrolünde yarı bağımsız devlet haline dönüştü. Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşı'na katılması üzerine İngiltere, Mısır'ın kendi himayesi altında olduğunu ilan etti. Ancak İngiltere'ye karşı verilen silahlı mücadele sonucu Mısır, 1922 yılında tek taraflı bağımsızlık ilan etti ve bu yıl başlayan Mısır Krallığı'nın başına kral Ahmed Fuad geçti. İngiliz askerleri de ancak 1946 senesinde ve Süveyş kanal bölgesini ellerinde bulundurmamak şartıyla ülkenin diğer kesimlerinden çekildiler. 1948'de yeni kurulmakta olan İsrail'e saldıran Mısır yenildi. İçerde karışıklıklar giderek arttı. 1952 yılında Kral Faruk ülkeyi terk etmeye zorlandı. 1953 senesinde yerine geçen oğlu Kral II. Fuad bir darbeye tahttan indirilerek Mısır Cumhuriyeti kuruldu.³⁷

B. İslam Tarihi Boyunca Mısır'da Kültür ve Dini Eğitim

Mısır'a Arap ve Müslüman kabilelerin gelip yerleşmesi ve bunların Mısır halkına karışması sonucu İslam dini kısa sürede yayıldı. Birçok sahabe ve tabiin ile önemli alimlerin göç ettiği Kahire özellikle Fustat'taki Amr camisinde oluşan ilim halkalarıyla ilmin, dolayısıyla dini eğitimin önemli merkezlerinden biri haline geldi. Böylece Mısır, Müslüman-Arap bir ülkeye dönüşmeye başladı ve Sünni İslam kısa sürede Mısır'da yayıldı. Halife Muaviye zamanında da Arapça, halkın dili haline geldi. Böylece din ve dil birliği sağlanmış oldu.³⁸

Emevi ve Abbasi halifeleri zaman zaman bölgeye âlimler göndererek ilmi hareketi desteklediler. Sahabilerden Amr b. Âs'ın oğlu Abdullah, tabiinden Ebû

³⁵ GÖRGÜN, "MISIR - Fransız İşgali ve Sonrası Tarihi", *DİA*, XXIX/569.

³⁶ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559>; <http://tr.wikipedia.org/wiki/m%c4%b1s%c4%b1r> (10.12.2015)

³⁷ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s.109; GÖRGÜN, Hilal, "MISIR - Fransız İşgali ve Sonrası Tarihi", *DİA*, cilt: XXIX, s.570, 571.

³⁸ <http://www.gezegence.com/misir/genel-bilgiler/> (08.04.2015).

Recâ Yezîd b. Ebî Habîb Süveyd el-Kureşî el-Mısri (ö. 128/745), müctehidlerden Leys b. Sa'd (ö. 187/803) ile İmam Şâfiî ve kıraat ilminde Verş adıyla bilinen Osman b. Saîd el-Mısri (ö. 197/812) burada yetişen en meşhur alimlerdendir.

Mısır'da görülen ilk mezhep Mâlikîlik olup bunda Osman b. Abdülhakem el-Cüzâmî ve Abdurrahman b. Kâsım'ın payı büyüktür. İmam Şâfiî'nin ömrünün son yıllarını Fustat'ta geçirmesiyle Şâfiîlik de yayılmaya başlamış ve İslâm'ın diğer bölgelerine göre Mısır daima bu mezhebin en önemli merkezi olarak kalmıştır. Kütüb-i Sitte müelliflerinin tamamı hadislerini toplarken Mısır'ı da ziyaret etmişlerdir. Burada tasavvuf hareketini Zünnûn el-Mısri olarak tanınan Sevbân b. İbrahim başlatmış, Arap dili ve edebiyatında Ebû Abdullah Ahmed b. Yahya et-Tücîbî, tarihçilikte Fütûhu Mısır müellifi Ebû'l-Kâsım İbn Abdülhakem öne çıkmıştır. Bununla birlikte siyasî merkezlerin dışında kalmasından dolayı Mısır Hicaz, Suriye ve Irak'ın seviyesine ulaşamamıştır.

Emevî ve Abbasî devirlerinde Mısır toplumunun yapısı göçler ve ihtidalar sebebiyle önemli ölçüde değişmiştir. Yerel halk fetihten sonra geçen yaklaşık 250 yıl içerisinde müslümanlaşmıştır. III. (IX.) yüzyılın ortalarına gelindiğinde de Hıristiyanların büyük kısmı ihtida etmiş ve bölgeye gönderilen Arap kabileleriyle askerleri de yerleşik bir düzene geçerek halkla iyice karışmıştır. Emevî halifelerinin devlet dairelerinde Müslümanları çalıştırmayı tercih etmesi ihtidaların yaygınlaşmasına yol açmıştır. Ömer b. Abdülazîz'in ihtida edenlerden cizyeyi kaldırması bu gelişmeyi iyice hızlandırmıştır.

Emevîler döneminde özellikle divanların Arapça tutulmasıyla birlikte Arapça'nın yaygınlaşması hız kazanmış, bu arada Hıristiyanların bazı dinî kitapları Arapça'ya çevrilmiştir. IV. (X.) yüzyıldan itibaren Kıptîce unutulmuş, kilisenin dili de Arapça'ya dönüşmüştür.

Mısır, Tolunoğulları ve İhşîdîler döneminde bilhassa fıkıh ve hadis ilimlerinde önemli gelişmeler göstermiştir. Bu dönemin önde gelen fakih ve muhaddislerinden bazıları Rebî b. Süleyman el-Murâdî, Tahâvî ve Ebû Saîd İbn Yûnus el-Misri'dir.

Abbâsîler'in çözüme sürecine girmesiyle birlikte Mısır'da siyâsî yapıya paralel olarak müstakil bir kültür ortamı gelişmeye başlamıştır.³⁹

Mısır'ın fethini takip eden asırlarda din eğitimi üst seviyede alimlerin camilerdeki ilim meclislerinin yanında daha geniş kitlelere, daha alt seviyede ise Küttap ve Cami medreselerinde veriliyordu. Buradaki eğitim, bunları kuran ve az bir para karşılığında veya ücretsiz ders veren kimseler tarafından veriliyordu. Aynı zamanda bazı zenginler kurdukları vakıflarla bunlara destek oluyorlardı. Bu medreseler zamanla gelişmiş ve daha kurumsal hale gelerek çok daha iyi bir eğitim verir hale gelmiş ve -ileride anlatacağımız gibi- sonraki asırlarda dünyaca tanınan meşhur medreseler kurulmuştur.⁴⁰

Fâtımîler dönemi boyunca Kahire, İslâm dünyasındaki İsmâilî mezhebini yayma merkezi olmuştur.⁴¹ Bu dönemde hem antik Grek felsefesiyle Şîî kaynakları telif edilmiş, hem de Şîîliğin yayılması amacıyla düzenli bir şekilde dailer eğitilmiştir. 395 (1004) yılında inşa edilen ve daha çok felsefe, mantık, matematik, tıp gibi ilimlerin okutulduğu Dârül-ilim'de (Dârül-hikme) Fatımîliğin propaganda merkezi olmuştur. Ayrıca Abbâsîler'in Bağdat'ta kurduğu ilmî müesseselerin Şîî versiyonu olarak Ezher gibi camiler inşa edilmiştir.⁴² Fâtımîler dönemi kütüphane yönünden de zengindir.⁴³

Eyyûbîler devri eğitim ve öğretim bakımından İslâm tarihinin son derece parlak dönemidir. Selçuklular tarafından Suriye'de açılmaya başlanan medreseler Nûreddin Mahmud Zengî zamanında yaygınlaştırılmıştır. Eyyûbîler'de bir dönem iki, daha sonra Sünnî dört mezhebe göre öğretim yapan medreseler ile tefsir ve ilimlerinin okutulduğu Dârülkur'ân ve Dârülhadis'ler vardı. İlköğretim mahalle mekteplerinde (küttâb) yapılıyor, riyâzî ve tabii ilimler ise genellikle özel derslerde öğretiliyordu.⁴⁴ Medreselerdeki hocalar ve talebeler devlet tarafından himaye ediliyor, ayrıca medreseler için vakıflar tesis ediliyordu. Bütün eğitim kurumları

³⁹ TOMAR , "Mısır. İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, Ankara, XXIX/575.

⁴⁰ HACCİ, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi mısır*, Ahmed İsmail, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi mısır*, s. 1.

⁴¹ ES-SEYYİD, "Fâtımîler- Siyasi Tarih, Medeniyet Tarihi", *DİA*, Ankara, XII/235.

⁴² TOMAR , "Mısır. İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, XXIX/575.

⁴³ ES-SEYYİD , "Fâtımîler- Siyasi Tarih, Medeniyet Tarihi", *DİA*, XII/235.

⁴⁴ ŞEŞEN, "Ramazan, Eyyubiler Devrinde Tıp Eğitimi", *İslam Tetkikleri Dergisi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1995, s.221.

kâdilkudâta bağlıydı.⁴⁵ Bizzat hükümdarlar tarafından yapılan medreselerin bir hayli fazla olduğu bu dönemde⁴⁶ ibadet yanında tedris işlevini de yerine getirebilmek için inşa edilen camilerin sayıları ve büyüklükleri arttı.⁴⁷

Bu dönemde ilim hayatı bakımından Şam ve Kahire, Bağdat'ı geride bırakmıştır. Bu bölgeye gelen âlimler arasında Bağdatlı, Horasanlı, Türkistanlı, Endülüslü olanlar vardı.⁴⁸

Eyyûbîler devri sosyal hizmet kurumları açısından İslâm tarihinin en parlak devirlerinden biridir.⁴⁹ Bu dönemde tasavvuf da çok gelişmiş, bazı tarikatlar bu devirde kurulmuştur.⁵⁰

Memlükler devri, İslâmî ilimlerdeki gelişme bakımından İslâm tarihinin en parlak dönemlerinden biridir. Doğu İslâm dünyasının Moğol, Endülüs'ün ise Haçlı istilâsına uğradığı bir sırada kurulan Memlûk Devleti ülkelerini terk etmek zorunda kalan pek çok âlimin sığındığı yer oldu; Kahire ve Dımaşk, İslâm dünyasının en önemli iki ilim merkezi haline geldi. İlmî çalışmaları destekleyen devlet adamları, ülkede Zengîler ve Eyyûbîler zamanından kalan medreselerin sayısını daha da çoğalttılar. Dımaşk'ta yüz altmış, Kahire'de yetmiş beş civarında medrese vardı. Medreselerin çoğu Sünnî dört mezhep üzerine öğretim veren fıkıh medresesi hüviyetinde olup Dârülkur'ân ve Dârülhadisler de mevcuttu. Fıkıh ilmiyle birlikte diğer dinî ilimlerle dil ilimlerinin okutulduğu bu medreseler zengin kütüphanelere sahipti. Ayrıca pek çoğunun bünyesinde yetim ve yoksul çocuklar için ilkokullar yapılmıştı. Yine ilköğretimin yürütüldüğü özel mektepler bulunuyordu. Hocalar ve talebeler devletin himayesindeydi ve medreselerin her biri için onu yaptıranlar tarafından zengin vakıflar tahsis edilmişti. Camiler ve tarikatlara ait tekke ve

⁴⁵ŞEŞEN, "Eyyubiler", *DİA*, XII/26; TOMAR, "Mısır- İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, Ankara 1995, XXIX/ 575.

⁴⁶DEMİR, Ahmed, *Medreselerin Gelişmesinde Eyyûbîlerin Rolü*, s.465.

⁴⁷MAHAMMİD, Hatim, "Memlükler Dönemi Suriye'de Yüksek Öğretim Müesseseleri Olarak Camiler", *Marmara. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41 (2011/2), s.273.

⁴⁸ŞEŞEN, "Eyyubiler" *DİA*, XII/26, 27; Tomar (2004), "Mısır. İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, XXIX/ 575; <http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-1036&bilgi=eyyubiler-devleti-1171-1252> (14.03.2016).

⁴⁹ŞEŞEN, "Eyyubiler" *DİA*, XII/26

⁵⁰ŞEŞEN, "Eyyubiler" *DİA*, XII/26; <http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-1036&bilgi=eyyubiler-devleti-1171-1252> (14.03.2016)

zaviyeler de birer okul vazifesi görüyor, zengin kütüphanelerin bulunduğu büyük camiler zamanın önemli ilim merkezleri arasında yer alıyordu.⁵¹

Memlûkler devrinde kıraat, tefsir, hadis ve fıkıh alanlarında önemli âlimler yetişmiştir. İbnü'l-Cezeri, el-Kurtubî, İbn Kesîr, İbn Hacer el-Askalânî, İzzeddin b. Abdüsselâm, Takıyyüddin es-Sübki, İbnü'l-Hümâm, İbn Teymiyye ve talebesi İbn Kayyim el-Cevziyye bunlardan bazılarıdır.⁵²Bazıları birer mürit olan sultanların desteğiyle güçlenen tasavvuf hareketi sosyal hayata damgasını vurmuştur. Sultanın tayin ettiği Şeyhüşşüüh tarafından yönetilen çeşitli tarikatlara ait tekke, hankah, ribât ve zaviyelerin sayısı artmıştı.⁵³

Osmanlı Mısır'ında kültürel hayat Memlûk devrinin uzantısı olarak gelişme göstermiş, ancak Mısır'da İstanbul merkezli bir ortam da oluşmuştur. Yöneticiler Türkçe yazılan eserlerle ilgilendiklerinden müellifler de Türkçe ve Farsça'yı öğrenmeye ve bu dillerle eser vermeye çalışmıştır. Türkçe ve Farsça pek çok kelime ve deyim Arapça'nın Mısır lehçesine girmiştir. Bu devirde birçok edip, tarihçi, düşünür ve âlim görülüyorsa da eserleri genellikle sathî kalmış ve mahallîlik ile nitelendirilmiştir.⁵⁴

Kahire'de Ezher Camii faaliyetlerini bu dönemde etkili biçimde sürdürmüştür. Burada hadis, tefsir, fıkıh gibi dinî dersler yanında beşeri ilimler sahasında da ders vermiş ve eserler telif etmiştir.⁵⁵Bu dönemde tasavvuf da insanlar arasında etkili olmuş ve Şa'rani gibi meşhur mutasavvıflar yetişmiştir.⁵⁶

XIX. yüzyıldan itibaren Mısır'da düşünce büyük ölçüde siyasî ve içtimaiî hadiselerin etkisi altında şekillenmeye başlamış, ulemâ batılı fikirlerin yaygın hale gelmesiyle çeşitli sahalardan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın başlattığı modernleşme faaliyetleri, bürokraside dinî eğitim alanlardan ziyade onun açtığı batı tarzı eğitim kurumlarından mezun olanlara iş imkânı

⁵¹YİĞİT, "Memlûkler", *DİA*, Ankara 2004, XXIX/95; <http://tr.wikipedia.org/wiki/k%c3%b6lemenler> (14.08.2015)

⁵²YİĞİT, "Memlûkler", *DİA*, XXIX/95; <http://tr.wikipedia.org/wiki/k%c3%b6lemenler> (07.08.2015).

⁵³YİĞİT, "Memlûkler", *DİA*, XXIX/95; Ayrıca bk. TOMAR, "Mısır. İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, XXIX/ 575

⁵⁴TOMAR, "Mısır. İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, XXIX/ 575

⁵⁵TOMAR, Fetihden Osmanlı Dönemine Kadar Mısır, *DİA*, XXIX/ 575

⁵⁶Örn. bkz. Winter, Michael, (Çev. Mahmut Çınar), "Onaltıncı Yüzyılda Şa'rani ve Mısır Toplumı", *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41 (2011/2), s. 275-XXIX6.

sağlıyordu. Ayrıca iltizam sisteminin lağvedilmesi, dinî kurumları ayakta tutan vakıflara el konulması ve medenî hukuk dışında kalan bütün alanların Batı hukukuna göre düzenlenmesi dinî düşüncenin pratikte etkisini yitirmesine sebep olmuştur. Dinî düşüncenin ve dindarlığın önemli unsurları arasında yer alan sûfî tarikatlar modernleşmenin paralelinde yürütülen merkezîleştirmeye bağlı olarak tek elden yönetilmeye çalışılırken Ezher gibi eğitim kurumlarının genel ihtiyaç doğrultusunda yeniden düzenlenmesine gidilmiştir. Bu şekilde gelişen modern düşünce üzerinde, yerli Kıptîler'le XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Mısır'a göç eden çeşitli mezhep mensubu Araplar'dan oluşan Hıristiyanların da etkisi vardır.

Mısır'daki fikir akımlarının bir kanadını, misyoner okullarında yetişen ve çoğunlukla Hıristiyan olan Arap aydınlarının işgalci İngilizler tarafından desteklenen laik düşünceleri teşkil eder. Laik düşüncenin hem en büyük muhatabı hem de en büyük muarızı ise geleneksel kurumlarda eğitim ve öğretimi sürdürülen ikinci kanat klasik düşüncedir. Bunların yanında, özellikle XIX. yüzyılın son çeyreğinde her ikisiyle de temas halinde olan ve aralarını birleştirmeye çalışan ayrı bir düşünce akımı doğmaya başlamıştır. Dinî düşüncede ıslah ve yenileme hareketi denilebilecek bu hareket Cemâleddîn-i Efgânî'nin Mısır'a gelmesiyle açıkla dillendirilmiş, Muhammed Abduh ve M. Reşîd Rızâ vs. ile devam etmiştir.

1920'li yılların ortalarında Türkiye'den giderek Mısır'a yerleşen Son Osmanlı şeyhülislâmı Mustafa Sabri Efendi, Mehmed Akif Ersoy, M. Zâhid Kevserî gibi bazı âlimler özellikle dinî ilimler alanında etkili olmuştur.

1930'lu ve 1940'lı yıllarda gelişen hadiselerle de bağlı olarak Batıdaki sistemlerin içine düştüğü kriz sebebiyle liberal laik aydınlardan bazılarının İslâm'a ilgileri artmış ve bazı İslami kitaplar kaleme almışlardır. Tâhâ Hüseyin, M. Hüseyin Heykel, Abbas Mahmud el-Akkad bunlardan bazılarıdır. Siyasî partiler de aynı dönemde kriz içerisine girerken 1928'de Hasan el-Bennâ'nın kurduğu İhvân-ı Müslimîn büyük bir taraftar kitlesi kazanmıştır. Teşkilâtın fikrî yapısı önceleri ahlâkî, ardından dinî bir yenilik hareketi olarak Selefî görüşlerin etkisi altında şekillenirken siyasî açıdan da sömürge sistemi şiddetle eleştirilmiştir.⁵⁷

⁵⁷ TOMAR, "Mısır - İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, XXIX/ 575.

III.MISIR ARAP CUMHURİYETİ

A. Coğrafi, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Batıdan Libya, güneyden Sudan, kuzeydoğudan İsrail, kuzeyden Akdeniz ve doğudan Kızıldeniz’le çevrili olan bugünkü Mısır’ın resmi adı Mısır Arap Cumhuriyeti (Cumhuriyetu Mısır el-Arabiyye), yüzölçümü 1.001.450 km²dir.⁵⁸

Nüfusu, 26 Kasım 2016 tarihli Mısır gazetelerinde İstatistik Merkezi kaynak gösterilerek verilen habere göre 92 milyondur. En kalabalık şehirler 9.586.000 nüfusu ile Kahire, 7.923.00 nüfusu ile Cize’dir. Bunlar Nil nehrinin iki yakasında birbirine komşu iki şehirdir. Ülkenin diğer önemli şehirleri İskenderiye ve Port Said’dir.⁵⁹ Ülkede tahmini nüfus artışı ise % 1.79’dur.⁶⁰

Mısır Arap dünyasının en kalabalık, Afrika kıtasının ise Nijerya ve Etiyopya’dan sonra üçüncü kalabalık ülkesidir. Nüfusun neredeyse tamamı, ülkenin önemli varlığı olan Nil nehrinin kıyılarında yaşamaktadır. Ülkenin kuzeyinde yer alan Nil Deltası dünyanın en kalabalık bölgelerinden bir tanesidir.⁶¹

Mısır kalabalık nüfusu ve kritik coğrafi konumu ile Orta Doğu ve Afrika’nın en önemli ülkelerinden biridir. Ülke oldukça geniş alana sahip olsa da, topraklarının büyük bir kısmı çöl olup, nüfusunun % 90’dan fazlası toprakların % 5,5’ini kullanmaktadır. Mısır topraklarının büyük bölümü Afrika kıtasının kuzey doğusunda yer alırken ülkenin kuzey doğu bölgesi Süveyş kanalı ile Arap yarımadasından ayrılmaktadır.⁶²

Kızıldeniz ve Akdeniz arasında deniz ulaşımını sağlayan Süveyş Kanalı 1869 yılında açılmıştır. Başlıca havaalanları Kahire, İskenderiye, Lüksor ve Şarmeşşeyh’te bulunmaktadır.⁶³

⁵⁸ DOĞANER, Suna, “Mısır- –Fiziki ve Beşeri Coğrafya”, *DİA*, Ankara 2004, XXIX/553.

⁵⁹<https://www.youm7.com/Section/%D8%A3%D8%AE%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D8%B9%D8%A7%D8%AC%D9%84%D8%A9/65/1> (22.10.2015).

⁶⁰ KÜHEYLAN, Zeynep, Mısır Arap Cumhuriyeti Ülke Raporu (2016), İzmir Ticaret Odası, Http://İzto.Org.Tr/Demo_Betanix/Uploads/Cms/Yonetim.Ieu.Edu.Tr/5606_1470319613.Pdf. (22.10.2015).

⁶¹Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Ülke Raporu, http://www.tireto.org.tr/files/disticaret/ulke_rap/2015/mısır.pdf (22.10.2015)

⁶²Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Ülke Raporu, http://www.tireto.org.tr/files/disticaret/ulke_rap/2015/mısır.pdf (22.10.2015).

⁶³ DOĞANER, “Mısır- –Fiziki ve Beşeri Coğrafya”, *DİA*, XXIX/555,556.

Mısır 1950'lerden itibaren tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçmeye başlamıştır. Ülkede doğalgaz ve petrol rezervleri bulunmaktadır. Ekonomisinde turizmin ağırlığı gün geçtikçe artmaktadır. Süveyş Kanalı geliri Mısır için çok önemlidir. Tekstil ve hazır giyim en önemli sektörlerdendir. En önemli ticarî ortağı ABD, Mısır'da en çok yatırım yapan ülkeler ABD ve İngiltere'dir.⁶⁴

Ülke nüfusunun 1/3'ü tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. Mısır Arap ülkeleri içinde Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin ardından üçüncü, Afrika kıtasında ise Güney Afrika'dan sonra ikinci büyük ekonomiye sahiptir.⁶⁵

Mısır'ın resmi dili Arapça'dır. Halkın tamamına yakını Arapça konuşur. Bazı küçük etnik unsurlar kendi aralarında mahalli dillerini konuşurlar. Kıptilerin kendilerine özel bir dilleri vardır, fakat bugün Arapça konuşmaktadırlar.

B.Siyasal Tarihi

25 Ocak 1952'de Kanal bölgesindeki İngilizler'in İsmâiliye'de katliam yapmaları ülkede büyük bir infiale ve gösterilere yol açtı. Uzun süredir olayları takip etmekte olan Cemal Abdünnâsır başkanlığındaki Hür Subaylar 1952 yılında bir darbeyle yönetime el koydu, Kral Fârûk ülkeden ayrılarak Roma'ya gitti.⁶⁶ Mısır Arap Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla monarşi rejimi de sona erdi ve Mısır tarihinde yeni bir dönem başladı.

Savaşı izleyen 10 yıl boyunca Nasır liderliğinde Mısır'da çok önemli değişiklikler gerçekleştirildi. Ekonomide radikal tedbirler alındı, sanayi ve ticaret devletleştirildi, toprak reformu yapıldı, ülke ekonomisi sosyalist bir ekonomi haline getirildi. Nasırcılık ideolojisi bu dönemde başladı ve yaygınlaştı.

Mısır Orta Doğu'da Arap birliği kurmaya çalıştı. Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında 1958 yılında Suriye ile birleşti. Fakat 1961 yılında Suriye bu birlikten

⁶⁴ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 124, 125.

⁶⁵ Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Ülke Raporu,

http://www.tireto.org.tr/files/disticaret/ulke_rap/2015/mısır.pdf (22.10.2015).

⁶⁶ GÖRGÜN, Hilal, "MİSİR - Fransız İşgali ve Sonrası Tarihi", *DİA*, XXIX/572.

ayrıldı. ⁶⁷ Abdunnasır dönemi hem Mısır hem diğer Arap ülkelerinde Nasırcılık ideolojisinin başlamasına ve hakim olmasına neden oldu.⁶⁸

Aynı dönemde 1970’te Nasır’ın ölümü ile iktidara gelen Enver Sedat 1973 senesinde İsrail’e saldırdı. Bu savaşın sonucunda ABD’nin arabuluculuğu ile 1979’da Mısır ile İsrail arasında imzalanan Camp David Antlaşması sonucu Mısır, Sina yarımadasını geri aldı.⁶⁹

Enver Sedat 1981 senesinde bir suikastla öldürüldü ve 1982 yılında Hüsnü Mübarek devlet başkanlığına getirildi. Mübarek Nasır’ın tam aksine batı yanlısı ve büyük ölçüde ABD yanlısı bir politika izledi. ABD bunun karşılığında büyük maddî yardımlarda bulundu.⁷⁰

Mısır Türkiye’nin de desteği ile 1984 senesinde İslam Konferansı Örgütü üyeliğine yeniden alındı. Mısır, hâl-i hazırda Arap Dünyası içerisinde olduğu kadar Afrika Birliği Örgütü ve Bağlantısızlar Hareketi çerçevesinde de ağırlıklı olarak rolünü sürdürmektedir.

Aralık 2010’dan itibaren Kuzey Afrika’da başlayan ve Arap baharı, Arap Uyanışı, Arap İsyanı, Arap Devrimi gibi isimlerle anılan, Arap dünyasının içinde bulunduğu ekonomik problemler ve siyasi yozlaşmanın tetiklediği bir takım hareketler 25 Ocak 2011 tarihinde de 30 yıldır Mübarek tarafından despot bir şekilde yönetilen Mısır’a sıçradı.⁷¹ Nasırcılar ve Müslüman Kardeşler’in de mücadelenin parçası olduğu bu gösteriler sonucunda asker kökenli 4. Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek devrildi⁷² ve Mübarek yönetimi askeri konseye bırakmak zorunda kaldı.

⁶⁷ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s.110.

⁶⁸ ŞAHİN, Canan, *Resilience Of The Nasserist Ideology In Egypt: From Its Emergence To The Arab Spring*, ODTÜ, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Özlem Tür, 2014. s. 190, 191.

⁶⁹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*s.110.

⁷⁰ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s.111. Ayrıca bkz. T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Mısır’ın Siyasi Görünümü”, <http://www.mfa.gov.tr/misir-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (13.02.2016).

⁷¹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*s.111, 112; Karadağ, Hiba Nur, *Mısır’da Darbe Sonrası Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul s.78.

⁷² KARADAĞ, *Mısır’da Darbe Sonrası Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri*, s. 1-3.

Yapılan referandum sonucu siyasi partiler önündeki engelleri kaldırdı ⁷³ ve daha sonra yapılan seçimde 30 Haziran 2012’de Muhammed Mursi cumhurbaşkanı olarak atandı. ⁷⁴

Başkanlığının bir yıllık döneminde Mursi’ye karşı, onun otoriterleştiği söylemleri ortaya çıktı ve zamanla daha da arttı. ⁷⁵ Nasırcıların liderliğindeki *Halk Akımı* hareketi diğer liberal ve sağcı partilerle Ulusal Kurtuluş Cephesi adını verdikleri ortak bir cephe kurdular. *Tamarod* (İsyan) isimli bir grup tarafından Mursi’nin istifasını isteyen bir dilekçe kampanyası Nisan 2013’te başlatıldı. ⁷⁶ Nihayet, Nur partisinin bazı görüş ayrılıkları ve Suudi etkisiyle, vermekte olduğu şartlı desteği çekmesiyle ülkedeki dinamikler tamamen değişti ve Mursi tamamen yalnız kaldı. ⁷⁷ Başkanlığının birinci yıldönümünde, büyük protestolar organize edildi ve bu kriz, Temmuz 2013’teki askeri darbeyle son buldu. ⁷⁸ 11 Şubat 2011’de Mübarek’in istifasını isteyen Yüksek Askeri Konsey (SCAF) bu sefer de Mursi’nin istifası için ültimatom verdi ve 3 Temmuz 2013’te yönetime el koydu. ⁷⁹

Genel kurmay başkanı Sisi’nin başa geçtiği bu dönemde Rabia meydanında aylarca süren gösterilerin kanlı bir şekilde bastırılmasıyla direniş bir hayli zayıfladı. Günümüze kadar zaman zaman devam eden gösterilerin ülkede insan hakları ihlalleri de had safhadadır. ⁸⁰

Böylece Mısır yıllardır devam eden diktatör rejimden kurtulamadı. Devrilen rejimin arkasından yönetime el koyan askeri yönetim eski rejime ait vesayetini hukuk, güvenlik, siyaset ve sosyal yaşamın her alanında işleterek özgürlüğün

⁷³ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 112; ŞAHİN, *Resilience Of The Nasserist Ideology In Egypt...*, s.190, 191.

⁷⁴ ŞAHİN, *Resilience Of The Nasserist Ideology In Egypt*, s. 190, 191.

⁷⁵ GÜMÜŞ, Abdurrahman, *The Case Of Egypt: An Analysis Of The Process From “January 25 Revolution” To July 2013 Military Intervention*, Boğaziçi Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Danışman: Doç. Dr. Ayşen Candaş, 2014, s.4.

⁷⁶ ŞAHİN, *Resilience Of The Nasserist Ideology In Egypt.....*, s.24 vd.

⁷⁷ GÜMÜŞ, *The Case Of Egypt*, s.4.

⁷⁸ GÜMÜŞ, *The Case Of Egypt*, s.4.

⁷⁹ ŞAHİN, *Resilience Of The Nasserist Ideology In Egypt...*, s.193.

⁸⁰ Bkz. KARADAĞ, *Mısır’da Darbe Sonrası Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri*, s. 24 vd.

yerleşmesine imkan tanımadı⁸¹. Bu ise ülkenin ekonomisinden eğitimine kadar pek çok alanda kaos ve kriz yaşamasına yol açtı.⁸²

C.Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Dinler

Mısır'ın resmi dini İslam'dır. Halkın büyük çoğunluğu Müslümandır. Kalan nüfusu Kıpti kökenli Ortodoks Hıristiyanlar (Kıptiler diğer Ortodokslardan farklı bir inanca sahiptirler), Rum kökenli Ortodokslar, Arap kökenli Maruni Hıristiyanlar, Ermeniler, Arap kökenli Maruni Hıristiyanlar ve çeşitli Avrupa ülkelerinden Mısır'a yerleşmiş olan Katolik ve Protestan Hıristiyanlar oluşturmaktadır⁸³ Bunlar Kıpti kökenli Ortodoks Hıristiyanlar (Kıptiler diğer Ortodokslardan farklı bir inanca sahiptir), Rum kökenli Ortodokslar, Ermeniler, Arap kökenli Maruni Hıristiyanlar ve çeşitli Avrupa ülkelerinden Mısır'a yerleşmiş olan Katolik ve Protestan Hıristiyanlardır. Yahudiler ise Arap İsrail savaşında ülkeyi terk ettiklerinden sayıları oldukça azdır.⁸⁴

İslâm, devletin dini olarak Mısır Anayasası'nda açıkça zikredilmekte ve yasama organına temel kaynak teşkil etmektedir. Her Mısırlı için din özgürlüğü sağlanmıştır fakat ateist propaganda açıkça yasaklanmıştır. XIX.yy'ın ortalarına kadar çeşitli ülkelerin ve çeşitli dinlerin mensuplarının davalarında uygulanan şariat mahkemeleri ile azınlık mahkemelerinin 1955/56 yıllarında kaldırılmasından sonra, bütün ülkede herkes için geçerli olan yazılı bir hukuk mevcuttur.⁸⁵

1.İslam Ve Müslümanlar

Mısırlıların yaklaşık %91'i Sünni Müslümanlar olup mezhepler yaygınlıklarına göre şöyle sıralanmaktadır: Şafiiler, Hanefiler, Malikiler ve Hanbeliler. Mısır'da bir de Şii azınlık vardır.⁸⁶ Yukarı Mısır'da Maliki, aşağı Mısır'da Şafii mezhebi

⁸¹ ZEYBEK, Pınar, *Mısır'da Demokratikleşme Çabaları ve Karşısındaki Engeller*, Gazi Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Danışman: Prof. Dr. Cemalettin Taşkiran. Özet sayfası, 2015. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/tezsorgusonucyeni.jsp>

⁸² T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, "Mısır'ın Siyasi Görünümü", <http://www.mfa.gov.tr/misir-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (13.02.2016).

⁸³ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559> (11.11.2016)

⁸⁴ www.ulkeler.net/misir.htm (19.011.2015).

⁸⁵ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559>. (19.05.2015). Ayrıca bkz. Gölcük, Şerafeddin, "Mısır'da Dini ve İctimai Hayat", *Selçuk Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 1990, Sayı. 3, sayfa: 5-20.

⁸⁵ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559>. (19.05.2015). Ayrıca bkz. Gölcük, Şerafeddin, "Mısır'da Dini ve İctimai Hayat", *Selçuk Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 1990, Sayı. 3, sayfa: 5-20.

⁸⁶ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559> (13.11.2016).

hakimdir. Mısır'ın Osmanlılar tarafından fethinden (1517) sonra başta aile hukuku ve miras hukuku olmak üzere birçok hukuk konusu Hanefî mezhebinin esaslarına göre düzenlenmiştir. Daha sonra Hanbeli mezhebinin hukuk değerleri özellikle Müslüman Kardeşler Teşkilatı tarafından tekrar ele alınmıştır. Şu anda medeni hukuk, özellikle kişisel haklar alanında (Ahval Şahsiyye) biraz değiştirilmiş şekliyle İslâm hukukunun unsurlarını içermektedir.⁸⁷

Mısır'daki dini hayatta tasavvufun önemli bir yeri vardır. Tasavvuf Mısır'a girdiği hicri III. (miladi IX.) yüzyıldan günümüze kadar dinî hayat üzerinde etkili olmuştur. Zünnûn el-Mısırî'nin burada tasavvufun ilk tohumlarını atan kişi olduğu kabul edilir. Daha sonra Mısır'da tasavvuf sürekli yayılma eğilimi göstermiştir. Günümüzde Mısır'da Kadir ve kandil gecesi kutlamaları dinî-tasavvufî hayatın önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Tasavvufî hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri de çok sayıdaki türbe ve makamlardır. Hüseyin Mescidi, İbn Atâullah el-İskenderî, Ahmed el-Bedevî, Seyyide Zeyneb ve İmam Şâfiî gibi şahsiyetlerin makam ve türbeleri bunlardan bazılarıdır. En yaygın tarikatlar Kâdiriyye, Rifâiyye, Şâzeliyye ve Bedeviyye'dir.⁸⁸

Mısır'da 90 yıllık geçmişi bulunan ve tüm dünyaya yayılan Müslüman kardeşler teşkilatı ile Suud destekli muhtelif Selefi cemaatler de güçlü olup bunların toplum üzerinde büyük etkisi vardır. Halk üzerinde en etkili dini alan ve kurum ise tüm kurumlarıyla Ezher'dir.⁸⁹

2. Hristiyanlar (Kıptiler)

Mısır'da İslam'dan sonra en yaygın din Hristiyanlıktır. Mısır Hristiyanları, Mısır'ın eski halkının adı olan Kıpti adıyla da anılırlar.⁹⁰ Mısır'da Müslümanlardan sonra en kalabalık dini kesim olan Kıptileri daha iyi tanımak için tarihlerine kısaca değinmemiz uygun olacaktır.

Müslümanların fethettiği dönemde Mısır'ın büyük çoğunluğunu Kıptiler oluşturuyordu. Aynı dinden olmalarına rağmen mezheplerinin İstanbul ve Roma

⁸⁷ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559> (14.11.2016).

⁸⁸ GÖRGÜN, "Mısır", *DİA*, XXIX/582, 583.

⁸⁹ Abdülğani, Asım, Yrd. Doç. Dr. (Kişisel görüşme).

⁹⁰ "El-Mesihyyetu Fî Mısır" (Mısır'da Hristiyanlık), https://ar.wikipedia.org/wiki/المسيحية_في_مصر (12.11.2016)

kiliselerinden ayrı oluşu⁹¹ sebebiyle Bizans ağır vergiler yüklemiş ve hürriyetlerini sınırlandırmıştı.⁹² Bizans'ın 313'de tanıdığı din hürriyetiyle birlikte cemaatleşmeye ve teşkilatlanmaya başlamışlar,⁹³ fakat daha sonra tekrar baskılar başlamıştı. İslam fatihleri geldiğinde de Bizanslıların baskısıyla Müslümanlar'a karşı cılız bir mukavemet göstermiş, hatta yer yer yardımcı olmuşlardır.⁹⁴ Bu da Mısır'ın Müslümanlar tarafından fethini kolaylaştırmıştır.⁹⁵

Mısır'ın Müslümanlar tarafından fethinden sonra Kıptilere verilen din ve dil hürriyetine rağmen Kıptilerin sayısı her gün biraz daha azalmıştır.⁹⁶ Bunun sebebi Kıptiler'in çoğunluğunun Müslümanlığı tercih etmesidir. Hıristiyan araştırmacılar, fetihden iki yüzyıl sonra (IX. yüzyılda) Hıristiyanların çoğunluğu kaybetmeye başladığını, XIV. yüzyılda ise bugün olduğu gibi nüfusun onda birini teşkil ettiğini belirtmektedir.⁹⁷

İslam fethi sonrasında Mısır'da Müslümanlardan sonra ikinci güçlü din Hıristiyanlık olmuştur. Kıptiler gittikçe diğer Hıristiyan mezhepleriyle aralarındaki farklılıkları daha da netleştirmişlerdir. Bizans'ın sosyo-kültürel etkisi daha da azalmış, milli birlik hareketi güçlenmiştir. Kültür ve ibadet dili olan Yunanca yerli halkın ve keşişlerin kullandığı diller karşısında silinmiştir.⁹⁸ Arapça'nın resmi dairelere girmesi, ihtida hareketleri sonucu yeni Müslümanların Kur'an'ın dilini öğrenme gayretleri Arapça'nın konuşma ve yazılmasının öğrenilmesini zaruri hale getirmiş, bunun sonucu olarak Kıptice gittikçe zayıflamış ve XII. asırdan sonra da halk tarafından anlaşılmasız bir hale gelmiştir.⁹⁹

⁹¹ Rumlar Ortadoks mezhebine bağlı iken, asıl halk olan Kıptiler Ya'kubi idiler. Örneğin, Hıristiyanlığın ilk asırlarında Kıptiler, diğer dört incil'in yanında, henüz konsillerce kabul edilmemiş, kendilerine mahsus incilleri kullanmışlardır. ERDEM, *Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD), 1997, cilt: XXXVI, s.148.

⁹² ERDEM, *Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma*, cilt: XXXVI, s.158.

⁹³ ERDEM, *Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma*, cilt: XXXVI, s.149.

⁹⁴ APAK, *Mısır'ın Müslümanlar Tarafından Fethi ...*, s.149, 150

⁹⁵ APAK, *Mısır'ın Müslümanlar Tarafından Fethi...*, s.149, 150; ERDEM, *Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma*, cilt: XXXVI, s.158.

⁹⁶ ERDEM, Mustafa, "Monofizit Kilislerinde Din Anlayışı" (Kıpti Kilisesi Örneği), *Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (Konya, 1998)*, s.94.

⁹⁷ ERDEM, *Monofizit Kilislerinde Din Anlayışı (Kıpti Kilisesi Örneği)*, s. 94; BİLGİN-HACIEMMİOĞLU, "Kıptiler", *DİA*, Ankara 1997, XXV. cilt, sayfa: 425, 426.

⁹⁸ ERDEM, Mustafa, *Monofizit Kilislerinde Din Anlayışı (Kıpti Kilisesi Örneği)*, s. 94.

⁹⁹ ERDEM, *Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma*, s.163.

Kıptiler Emevîler ve Abbâsîler döneminde din hürriyetine sahip olmuşlardır. Eyyûbîler devrinde -Haçlı seferlerinin de etkisiyle- kendilerine karşı zaman zaman olumsuz davranışlar olmuştur. Memlûkler devrinde ise Mısır toplumundaki konumları giderek zayıflamış, sayıları azalmıştır. Osmanlılar döneminde özellikle malî işlerde önemli sayıda Kıptî görev almıştır. Kıptîler bayramlarını Müslümanların katılımıyla kutlamışlar, eski kiliselerini tamir etme ve yenilerini yapma imkânını elde etmişlerdir. Fransız işgali döneminde Napolyon tarafından özel muamele görüp onlara yaklaşmışlar, fakat Fransızların çekilmesiyle Müslümanların olumsuz davranışlarına maruz kalmışlardır. XIX. yüzyılda Hidivlik idaresi altında herkese tanınan dinî hürriyetten Kıptîler de istifade edince kiliselerinde bir canlanma görülmüştür. 1882’de Mısır’ı işgal eden İngilizler Müslümanlarla Kıptîleri birbirine karşı tahrik edince iki toplum karşılıklı saldırılarda bulunmaya kadar varan bazı problemler yaşamıştır. Bunun üzerine Kıptîler’den Mısır’ı terk ederek Kanada, Avustralya ve Amerika’ya göç edenler olmuştur. Mısır’da genelde çiftçilik ve ticaretle uğraşan Kıptîler arasında eğitim görenler hukuk, basın ve tıp alanlarında faaliyet göstermişlerdir.¹⁰⁰

Diğerlerine nispetle Kıptî kiliseleri daha basit ve sade olup içlerinde heykel bulunmamaktadır. Önceleri kiliselere kadınların alınmadığı söylenirse de günümüzde ayinlere kadınlar da iştirak etmektedir. Kıptiler de günde yedi defa dua yapılmakta, yılda toplam 151 gün oruç ve doksan üç perhiz bulunmaktadır. Cumartesi ve pazar günleri oruç tutulmaz. Bütün Hıristiyanlar gibi Kıptîler için de Kudüs önemli bir ziyaret ve hac yeridir. Mısır’da da kutsal saydıkları ellinin üzerinde ziyaret merkezi vardır. Kıptî kilisesinde Noel ve Paskalya bayramları yanında çok sayıda başka bayramlar da kutlanmaktadır.

Kıptilerin nüfusları hakkında 3 milyondan 8 milyona kadar farklı rakamlar verilir.¹⁰¹ Devletin resmi kaynaklarına göre sayıları 5 milyon civarındadır.

D. Mısır Arap Cumhuriyeti’nde Dini Kurumlar

İslâm, devletin dini olarak Mısır Anayasası’nda açıkça zikredilmekte ve yasama organına temel kaynak teşkil etmektedir. Her Mısırlı için din özgürlüğü

¹⁰⁰ BİLGİN-HACIEMMİOĞLU, “Kıptiler”, *DİA*, cilt: XXV, s.425.

¹⁰¹ BİLGİN-HACIEMMİOĞLU, “Kıptiler”, *DİA*, cilt: XXV, s.426.

sağlanmış, fakat açıktan ateist propagandası yasaktır. 19.yy'ın ortalarına kadar çeşitli ülkelerin ve çeşitli dinlerin mensuplarının davalarında uygulanan şariat mahkemeleri ile azınlık mahkemeleri 1955/56 yıllarında kaldırılıp bütün ülkede herkes için geçerli olan yazılı bir hukuk sistemi getirilmiştir. ¹⁰²

Mısır'daki en yüksek dini otorite El-Ezher'in şeyhi ve baş müftüdür. Her ikisi de Mısır başkanı tarafından şahsen atanırlar. El-Ezher, kreşinden Üniversitesi'ne kadar eğitimin tüm aşamalarındaki eğitim-öğretim vermekte olup bu kurum Mısır'ın en önemli eğitim merkezleridirler. Diğer dini yönetimler gibi bunlar da devletin kontrolü altındadırlar. ¹⁰³

1965 yılına kadar dini vakıfların yönetimi, hastane ve okul gibi sosyal tesisleri finanse eden ve onlara danışmanlık yapan din işlerinden sorumlu Evkaf Bakanlığına aitti. 1965'ten itibaren hastaneler Sağlık Bakanlığına, okullar ise Eğitim ve Okullar Bakanlığına bağlandı. Bugün Evkaf Bakanlığının en önemli görevi, Mısır'daki devlet camilerinin yapımı, restorasyonu ve finansmanı ile sınırlıdır. Devlete ait olmayan camiler şahısların verdikleri bağışlarla yapılmakta ve ihtiyaçları bu bağışlardan karşılanmaktadır. Fakat bu camiler de Evkaf Bakanlığı tarafından devletten dini ve uygun durumlarda finansman desteği almaktadırlar. Din işlerinden sorumlu bakan (evkaf bakanı) aynı zamanda Din İşleri Yüksek Kurulunun da başkanıdır. Bu branş komisyonlarında şu anki problemle uğraşan tanınmış bilim adamları yer almaktadır.

¹⁰⁴

2016 yılı sonu itibariyle; Ezher şeyhi 19 Mart 2010'dan bu yana Ahmet et-Tayyib,¹⁰⁵ Mısır Müftüsü 4 Mart 2013'ten beri Şevki İbrahim Allam,¹⁰⁶ Evkaf bakanı ise 16 Temmuz 2013'ten bu yana Muhammed Muhtar Cum'a'dır.¹⁰⁷

Hristiyanlara ait dini kurumlara gelince; Mısır'daki Hristiyan nüfusun % 95'i Kopt Ortodoks kilisesine mensuptur ve Ortodoks kiliselerinden olan İskenderiye

¹⁰² <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559>. (13.09.2016). Ayrıca bkz. GÖLCÜK, *Mısır'da Dini ve İctimai Hayat*, Selçuk Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, Sayı. 3, s. 5-20.

¹⁰³ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559> (13.09.2016).

¹⁰⁴ <http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559> (14.09.2016).

¹⁰⁵ <http://www.azhar.eg/m-alazhar/sheikh-alazhar> (10.04.2016).

¹⁰⁶ www.shawkyallam.com/aboutus.aspx (Fetva Merkezi resmi sitesi), (14.09.2016).

¹⁰⁷ <http://ar.awkafonline.com/wp-content/uploads/2016/10/cv-arabic.pdf> (Evkaf Bakanlığı resmi sitesi). (15.09.2016).

Kopt Ortodoks Kilisesi ilk yüzyılın ortalarında (tahminen M.S. 42) Markus tarafından kurulmuştur. Çoğunluğu Mısır'da olmak üzere dünya çapında 20 milyon üyesi bulunan bu en eski kilisenin başında bir papa bulunmaktadır.¹⁰⁸ Seçimle belirlenen papa Mısır'daki Kıpti Hristiyanların önderliğini üstlenmekte ve dolaysız bir şekilde Mısır Devlet Başkanı'yla muhatap olabilmektedir.¹⁰⁹ Mısır'da uzun yıllar papalık yapan 3. Şenuda'nın geçen Mart ayında 88 yaşında hayatını kaybetmesi üzerine Ekim ayında yapılan seçimle papa seçilen Kardinal Tovadros 2016 yılı sonu itibariyle bu görevini devam ettirmektedir.¹¹⁰

E.Mısır Arap Cumhuriyeti'nde Din-Devlet İlişkisi

1952'de Hür Subaylar devrimi Mısır'daki fikrî hayatı çeşitli yönlerden etkiledi. Cemal Abdünnâsır yönetimindeki askerî rejim, bir yandan Batı sömürgeciliğine karşı çıkarken bir yandan da modernleşmeyi yine batılılaşma ve laikleşme şeklinde anlayarak dinî kurumların ve örgütlerin faaliyet alanlarını daha da sınırlama yoluna gitti. Diğer partilerle birlikte İhvân-ı Müslimîn de yasaklandı (1954), hapse atılan ve idam edilenler oldu. 1956'da şeriat mahkemeleri lağvedilirken 1957'de vakıflar devletleştirildi. 1961'de Ezher'in yarı özerkliği kaldırıldı ve müessese dinî eğitimin yanında tıp, eczacılık, mühendislik, ziraat gibi dallarda da eğitim veren bir devlet üniversitesi haline getirildi.

Nâsır rejimi Arap milliyetçiliği politikaları çerçevesinde millî kültür ve millî tarih oluşturma çabalarına destek verdi.

1957'de Kültür ve Millî İrşad Bakanlığı kuruldu. Basın ve yayın organlarının büyük bir kısmının 1960'ta devletleştirilmesi ve geri kalanlar üzerinde sıkı bir denetim uygulanması, kültürel faaliyetlerin büyük ölçüde sistemin propagandasına dönüşmesine yol açtı. Özellikle tarih ve edebiyat tarihi çalışmaları günün politikalarının etkisi altında yürütülerek ortaya geçerkere uymayan bir tarihçilik çıkarıldı.

O yıllardaki bazı İslâm tarihi çalışmalarının da günün ideolojisinin yönlendirmesiyle yapıldığı görülür. Hz. Peygamber'in ve ashabının İslâm prensiplerine uygun sosyalist bir sistem getirmeye çalıştıklarını iddia edip bunun

¹⁰⁸ <http://www.hristiyanforum.com/forum/showthread.php?t=324103> (16.09.2016).

¹⁰⁹ <http://www.dunyabulteni.net/afrika/232840/kiptiler-patrigini-seciyor> (20.09.2016)

¹¹⁰ <http://www.haberturk.com/dunya/haber/791077-kiptiler-yeni-papasini-secti> (20.09.2016).

günümüzde de uygulanabileceğini savunanlar ortaya çıktı. Hatta bazı yazarlar İslâm'ın ilk dönemleri için "sağcı, solcu, devrimci, karşı devrimci" gibi tasvirlerle gittiler. Bu tür yayınlara yönelik eleştirel yayınlar da yapılamadı.¹¹¹

Enver Sedat sosyalist uygulamalardan vazgeçti ve Nâsırcı aydınlara karşı denge unsuru olarak gördüğü İslâmcı kesim üzerindeki baskıları kaldırmaya başladı. Arap milliyetçiliği geri plana itilirken Selefçi ve İslâmcı görüşler geniş bir taban buldu. 1971 anayasasında dinî hükümlerin yasamanın kaynaklarından biri olduğu görüşünün yer alması, Ezher ulemâsının birçok kanun taslağı hazırlayarak bunları meclise taşımaya imkân verdi. Yönetimin hazırlanan taslakların yasalaşmasını engellemeye çalışması bunları hazırlayan Ezher ulemâsının ve diğer İslâmî grupların tepkisine yol açtı. Enver Sedat'ın İsrail ile 1979'da yaptığı barış antlaşması eski Nâsırcılar ile İslâmcı gruplar tarafından şiddetle eleştirildi.

Enver Sedat'ın 1981 yılında öldürülmesi üzerine yerine geçen Hüsnü Mübarek döneminde İslâmcı hareketler üzerindeki denetim sıkılaştırıldı. Yûsuf el-Kardâvî gibi İslâmcı gruplara yakın aydınlar özeleştirici mahiyetinde, Saîd el-Aşmâvî ve Abdurrahman eş-Şerkâvî gibi laik aydınlar da İslâmcıların görüşlerini eleştiren eserler yayımladılar. 1980'li ve 1990'lı yıllarda din ve devlet ilişkileri tartışılmaya devam ederken anayasa, demokrasi ve parlamenter sistem gibi modern devletin ana unsurları da başlarına "İslâm" kelimesi getirilerek tartışıldı ve bu bağlamda çok sayıda çalışma yapıldı.¹¹²

11 Eylül 2001 İkiz kule saldırısından sonra Mısır'da da Müslüman cemaatlere yönelik baskılar artmıştır. Amerika'nın Ortadoğu ülkelerinin genelde eğitim, özelde din eğitimi alanında radikal değişiklikler yapmaya zorlaması sonucu Mısır'da Din dersinde büyük değişiklik yapılması gibi hususlar gündeme gelmiştir. Hüsnü Mübarek sonrası dönemde siyasetin önünün açılması üzerine siyasete İhvan-ı Müslimin yanında selefiler ve başka cemaatler de girmiş, Anayasa tartışmalarında Anayasa'da hukuk sisteminin İslam olacağı tartışılmıştır. Mürsi'nin devrilmesi sonucu başlayan anayasa çalışmalarında anayasanın İslam hukukuna dayanması hususunda tartışmalar yaşanmıştır.

¹¹¹ GÖRGÜN, "Mısır. Osmanlı Dönemi", *DİA*, XXIX/579.

¹¹² GÖRGÜN, "Mısır. Osmanlı Dönemi", *DİA*, XXIX/579.

Mürsi döneminde bu dersin dinin özüne daha uygun hale getirilmesine çalışılmış, Sisi döneminde ise din dersinin kaldırılıp yerine “Değerler ve Ahlak” dersinin bırakılması gündeme gelse de¹¹³ halkın büyük tepkisi sonucu şu ana kadar uygulamaya konulamamıştır. Ancak bu arada İslam Din Eğitimi Ders kitapları yeniden yazılmıştır.¹¹⁴

¹¹³ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (13.12.2016).

¹¹⁴ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (13.12.2016).

İKİNCİ BÖLÜM

MISIR'DA EĞİTİM SİSTEMİ VE DİN EĞİTİMİ

Mısır'da eğitim sisteminin genel eğitim veren okullar ile 1960 yılında devlete bağlanmasıyla birlikte devlet okulları arasına giren Ezher Eğitim ve Öğretim Kurumları'ndaki eğitim sistemi olmak üzere iki ayrı başlık altında sunulması uygun olacaktır.

I.MISIR'DA EĞİTİM SİSTEMİ

A.Genel Okullardaki Eğitim Sistemi

Günümüz Mısır eğitim sisteminde Anaokulu 2, ilkokul 6, ortaokul 3, lise ise 3 yıldır. Eğitim 6-14 yaşları arası zorunludur.¹¹⁵ Hem devlet hem özel anaokulları Eğitim ve Öğretim Bakanlığı'na (وزارة التربية والتعليم) bağlıdır ve onun tarafından yönetilir. Devlet okulları ücretsizdir ve kitaplar bakanlık tarafından ücretsiz dağıtılır.¹¹⁶

Öğretim Eylül ayının ortasında başlayıp Haziran ortasında sona ermekte olup sene ortasında, Ocak'ın sonu ve Şubat başında, iki haftalık sömestr tatili vardır.¹¹⁷

Öğretimin aşamaları özetle şöyledir:

1.Okul Öncesi Eğitim

Mısır'da okul öncesi eğitim Mısırlı kadınların iş sahasına girmeleriyle başlamıştır. 1930'lu yıllarda İlkokul öncesi eğitimcisi yetiştirmek üzere Aynü's-Şems Üniversitesi Eğitim Yüksek Enstitüsü'nde "Çocuk Rehberlik Kliniği"

¹¹⁵ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 153.

¹¹⁶ https://ar.wikipedia.org/wiki/التعليم_في_مصر#cite_note-timss.bc.edu-4 (21.05.2015).

¹¹⁷ <http://the-lightway.blogspot.com/2016/07/20172016-time-plan-for-education-2017.html> (21.05.2015).

kurulmuştur. 1966'daki kararla Sigorta ve Sosyal İşler Bakanlığı, kendi bünyesinde Aile ve Çocuk Genel Birimi oluşturmuştur. Bu birim 0-6 yaş grubuna yönelik eğitim faaliyetlerini yürütmüştür.¹¹⁸

Günümüzde okul öncesi çocuklarının öncelikli sağlık ve bakım işleri Sağlık ve Nüfus Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Eğitim Bakanlığı ile birlikte Sosyal İşler Bakanlığı, Anelik ve Çocukluk Millî Meclisi, Ezher Okul Öncesi Eğitimi, yerel ve uluslararası sivil örgütler bu konuda sorumluluğu paylaşmaktadırlar.¹¹⁹

Eğitim Bakanlığı okul öncesi için düzenleme, teklif verme, anaokulları için müfredat geliştirme, çocukları temel eğitime hazırlama maksadıyla 1988 tarihinde bir Danışma Kurulu oluşturmuştur. 1989 tarihli Bakanlık kararında okul öncesinin tam gün olacağı belirtilmiştir. Bakanlık 1992'de İlköğretim Reformu Konferansı'nda da yeni kurulacak ilköğretim devlet okullarında her 6 ilköğretim sınıfı için yeterli boş yer olduğu takdirde 1 anaokulu sınıfı açılmasını şart koşmuştur.¹²⁰

Okul öncesi eğitimin amacı şöyle belirlenmiştir: her bir çocuğun bireysel farklılıkları dikkate alarak zihinsel, fiziksel, sosyal, ahlakî ve duygusal yönlerden gelişimlerini sağlamak; çocukların dil, sayısal, teknik, sosyal ve bireysel yeteneklerini özellikle yaratıcılık ve hayal güçlerine vurgu yaparak geliştirmek; toplumun değer ve normlarına göre çocukları daha iyi bir çevrede yetiştirmek; resmî okul hayatına ve disiplinine çocukları derece derece alıştırmak.¹²¹

Günümüzde Mısır hükümeti erken çocukluk gelişimini kısımlara ayırarak ilgili merkezler kurmuştur. İki ayını dolduran yeni doğanların alındığı çocuk bakım merkezleri ve evleri vardır. 2-3 yaşlarındaki çocuklar için kreşler bulunmaktadır. Kreşlerin kurulması ve düzenlenmesi ile ilgili yasal düzenlemeler 1977 ve 1996 yıllarında yapılmıştır. Çocuk bakım merkez ve evler ile kreşler Sosyal İşler Bakanlığı'na bağlıdır.

¹¹⁸ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 153, 154.

¹¹⁹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 155.

¹²⁰ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 157, 158.

¹²¹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 154; HACCİ, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi mısır*, Ahmed İsmail, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire 1991. s. 165-171.

Kreşler özel ve resmî olarak kurulmaktadır. Bir kısım kreşler özel organizasyonlar tarafından, özellikle kadın dernekleri, camiler, kiliseler ve sanayi fabrikaları tarafından desteklenmektedir. 100 kadın işçi çalıştıran sanayi kuruluşlarının kanun gereği kreş bulundurmaları zorunludur. Ancak denetimlerdeki eksiklik sebebiyle tam olarak uygulamaya geçememiştir. Bazı kreşler özel okul bünyesinde bulunmakta olup bunlar yüksek ücretlidir. Resmî olarak işletilen kreşler ise düşük ücretlidir. Sosyal İşler Bakanlığı'nın bütçesinden bunlara kaynak aktarılır. Bunlar yaygındır. Genel olarak personel ve kaynak eksiklikleri vardır. 1995'te 6 bin kreş 500 bin çocuğa, 2000'de 7525 kreş 600 bin çocuğa hizmet vermekteydi. Bu oran ülkedeki 0-4 yaş grubundaki çocukların %10'unu oluşturmuştur.¹²²

Eğitim Binaları Genel İdaresi, kreş odaları için standartlar belirlemiştir. Serbest hareket edilecek yer, yeşil alan, müzik enstrümanları, oyun araçları, çizim ve boyama maddeleri, dinlenme ve sessiz kalma yerleri, özel tuvalet tasarımları, masalar, sandalyeler, öğretmenler için ve çocukların hikâye ve sözel bilgileri dinlerken öğretmenin etrafına oturabilecekleri yastıkları olmak zorundadır.¹²³

Kreşten sonraki bir üst seviye eğitim kurumu anaokullarıdır. 1951 tarihli bir yasa Eğitim Bakanlığı'nı okul öncesi 4-5 yaş grubunun eğitiminden sorumlu tutmuştur. Anaokulları daha sonra 1988 tarihli Bakanlık kararına göre düzenlenmiştir. Karar bu okulların amaçlarını ve planlarını, kayıtlama düzenlemelerini, vazifelilerin kişisel yeterliliklerini, harcama ve denetim kurallarını belirlemiştir.¹²⁴

Anaokullarının sayısı yeterli olmadığından okul öncesi eğitim gerektiği gibi gerçekleşmemektedir. Bu okullardaki her bir sınıfın iki öğretmeni vardır. Bir sınıfın maksimum öğrenci sayısı 45'tir.¹²⁵

¹²² OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 155. Okul Öncesi Eğitim kurumları hakkındaki bazı istatistikler için bkz. HACCİ, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi mısır*, s. 178, 181, 187

¹²³ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 156. Mısır'daki kreş ve anaokullarındaki sorunlar ve önerilen çözümler için bkz. YUSUF, Muhsin, AMMAR, Hammad, (Editörler), *Islahu't-ta'lim fi Mısır, Mektebetü'l-İskenderiyye, İskenderiyye 2006*, s. 26-35.

¹²⁴ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 156; HACCİ, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi mısır*, s. 174.

¹²⁵ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 153, 154.

Anaokulları 4 kategoriye ayrılmıştır: 1- Eğitim dili Arapça olan resmî okullar. 2- Eğitim Fransızca, İngilizce veya Almanca olan resmî okullar. 3- Eğitim dili Arapça olan özel okullar. 4- Eğitim dili Fransızca, İngilizce veya Almanca olan özel okullar. Öğrenciler hangi tip anaokuluna kaydedilirlerse ilkokulu bitirinceye kadar onda ilerlemek zorundadırlar. Tek istisnası isteyenlerin yabancı dille eğitim yapılan okuldan aynı türden olmak kaydıyla eğitim dili Arapça olan okula geçebilmeleridir. Resmî anaokulları için ailelerden cüz'î bir ücret alınmaktadır.¹²⁶

Okul öncesi eğitimi her çocuk almamaktadır. Örneğin, 2007 yılındaki istatistikler 4-5 yaş grubu çocukların sadece %18,1'inin okul öncesi eğitim aldıklarını ortaya koymaktadır.¹²⁷

Anaokullarında haftalık çocuğa tahsis edilen ders saatleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:¹²⁸

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitimde Ders Saatleri

DERS ADI	DERS SAATİ
Ruhi Yönünü Geliştirme	3
Sağlık Bilgileri	6
Beden Eğitimi	6
Akli Melekelerini Geliştirme	3
Dil Ve İfade Yeteneğini Geliştirme	6
Matematik Ve Sayı Bilgilerini Artırma	6
Buluş Ve İcat Yönünü Geliştirme	4
Müzik	3
TOPLAM	36 saat.

OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 155.

Okul Öncesi eğitim öğretmenlerinin yetiştirilmesine gelince; şu anda erken çocukluk dönemi öğretmenlerini yetiştirmek üzere uzmanlaşmış 2 adet öğretmen eğitim yüksekokulu bulunmaktadır. Bunların biri Kahire'de, diğeri

¹²⁶ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 157.

¹²⁷ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 155.

Okul Öncesi Eğitim kurumları hakkındaki bazı istatistikler için bkz. HACCI, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, s. 178, 181, 187

¹²⁸ HACCI, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, s. 181.

İskenderiye'dedir. Mezuniyet için öğrenim süreci içerisinde öğrencilerin 2 senelik staj yapması gerekmektedir. Nitelikli bir okul öncesi öğretmeni bu okullardan mezun olması, ayrıca erken çocukluk dönemi eğitimi uzmanlığı sertifikası almış olması şarttır.

Kahire'deki Aynü'ş-Şems Üniversitesi, Kızlar Yüksek Okulu'nda da Erken Çocukluk Bölümü vardır. Bu bölüm kreşlerde ihtiyaç duyulan kadroları hazırlamaktadır. Bölüm programları küçük yaştaki çocuklarla iletişim kurabilme ve onların eğitim yeteneklerini geliştirebilmeye odaklanmıştır.

Bakanlığın anaokulu öğretmenleri için düzenlediği hizmet içi eğitim programına katılan öğretmenlere sınıf içerisinde çekilmiş öğrenci videoları izletilmekte sonra grup tartışması yaptırılmaktadır. Okulların öğretmenlerini bu eğitime göndermeleri zorunludur. Öğretmenini bu programa gönderdiği takdirde öğretmen sıkıntısı çekecek olan okullar da bulunduğundan bu program alternatif olarak yaz aylarında da düzenlenmektedir.¹²⁹

2.İlkokul (المدرسة الابتدائية)

Mısır'da ilköğretim halk eğitimin temel ögesini oluşturmaktadır. Devlet, anayasasında zorunlu kıldığı bu eğitime büyük önem vermektedir. Tüm eğitim harcamalarının üçte birini ilköğretime ayırmış olması, öğrenci ve okul sayısının hızla artması da bunun ifadesidir.¹³⁰

1923 Anayasası'nda ilköğretimin zorunlu olduğu yazılmış, ancak bu kademedeki eğitimin zayıf olması sebebiyle bu uygulanamamıştı. Başta bu süre 4 yıl iken, sonra 5 yıla çıkarılmış, sonra tekrar 4 yıla dönmüştü.¹³¹

1952 devrimi sonrası ise toplumda bir hayli değişiklik olmuş ve bu ilköğretime de yansımıştır. 1953 yılındaki ilkokul öğretimi kanununda İlkokul zorunlu ve ücretsiz olmuş, süresi 6 yıl yapıp yabancı dil dersi kaldırılmıştır. Görülecek dersler

¹²⁹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 160, 161.

¹³⁰ HACCI, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, s. 246.

Okul ve öğrenci istatistikleri için bkz. HACCI, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, 247, 248.

¹³¹ HACCI, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, s. 243.

ise şöyle belirlenmiştir: Arapça, Din Eğitimi, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Sağlık, Beden Eğitimi, El Becerilerini Geliştirme.¹³²

1967 yılında çıkan kanun okula giriş yaşını 6-8 olarak belirlemiştir. Okul süresinin 6 yıl olacağını tekrar vurgulamıştır. Her ders 35 dakika olmak üzere günlük toplam eğitimi 2 saat, 50 dk. olarak belirlemiştir.¹³³

1981 yılındaki haftalık ders saati çizelgesi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2. Haftalık Ders Saati (1981)

DERS İSİMLERİ	1.SINIF	2.SINIF	3.SINIF	4.SINIF	5.SINIF	6.SINIF
Din Eğitimi	3	3	3	3	3	3
Arapça	10	10	10	10	9	9
Matematik	6	6	6	6	6	6
Fen Bilgisi	-	2	2	2	4	4
Sosyal Bilgiler	-	-	3	3	3	3
Resim	2	2	2	2	2	2
Ziraat Bilgisi, Ev Ekonomisi	-	-	1	1	2	2
Müzik	1	1	1	1	1	

HACCİ, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, s.249.

Bu aşamadaki okullar 3 çeşittir. Resmî okullar, teşvikli özel okullar ve teşviksiz özel okullar. Resmî okullar ve teşvikli özel okullar aynı merkezî programı takip etmektedirler. Bütün ilköğretim öğrencilerinin %5'inden azını içeren teşviksiz okullar istisnalar haricinde şehirlerde bulunmaktadır. Özel okullar kapsamına dil okulları da girmektedir. Dil okulları genel olarak yabancı ve misyoner okullarının devamı niteliğindedir. Bunlar bağımsız olsalar da bakanlığın kontrolü altındadırlar. Bu eğitim öncelikle İngilizce ve Fransızca olup birinci sınıftan başlamaktadır.

Eğitim Bakanlığı 1990'larda ilkökul programını ve öğretim metotlarını yeniden gözden geçirmiştir. Bu kademe 2 aşamada yeniden değerlendirilmiştir. 1-3. sınıfları içeren birinci aşamada sınıflarda dinî eğitim de dâhil temel okuma, yazma ve matematik becerilerinin geliştirilmesi planlanmıştır. 4. ve 5. sınıfları kapsayan 2. aşamanın sonunda ise bu becerileri günlük hayatta kullanabilmeleri amaçlanmıştır.

¹³² HACCİ, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, s. 244, 245.

¹³³ HACCİ, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi misr*, 249.

1999 yılında ikinci aşamaya bir yıl daha eklenerek toplam ilköğretim süresi tekrar 6 yıla çıkarılmıştır.

Programın %70'i Arapça dili becerisi edinmeye ayrılmaktadır. Öğrenciler birinci aşamada 3. sınıfının sonunda matematik ve Arapçadan, 6. sınıfın sonunda bu derslerle birlikte fen ve sosyal bilgilerden imtihana tabi tutulurlar.¹³⁴

Bahsi geçen yeniden yapılandırma sürecinde, 1990'da, bu aşamadaki okullara engelliler ve üstün zekâlılar için özel sınıflar eklenmiştir. Ayrıca, 1990'da engelliler ve üstün zekâlılar için okullar da açılmıştır. Bu aşamanın en önemli sorunu özellikle tarımsal ekonominin hâkim olduğu kırsal kesimlerdeki okul terkleridir.¹³⁵

3.Ortaokul (المدرسة الإعدادية)

Toplam eğitim süresi 3 yıl olan ortaokul iki kademelidir. Birinci kademe 2 yıllık genel öğretimden oluşmaktadır. Öğrenciler 2. kademe, yani 3. sınıfa geldiklerinde Sanat, Fen veya Matematik alanlarından birini seçerler. Derslerin ve konuların özellikle çevre, toplum, ekonomi ve sağlık gibi hayatın içinden olmasına çalışılır.

Şehirler haricindeki okullarda yüksek oranda okul terki, cinsiyetler arasında okula kaydolmadaki eşitsizlik bulunması bu seviyede 3 alternatif okul modelinin geliştirilmesine sebep olmuştur: teknik okullar, genel okullar, tek sınıflı kız okulları. Teknik okullar I. kademeyi bitirip de II. kademeye gitmek istemeyenler için veya I. kademeyi terk edenler veya okuldan atılanlar için düzenlenmiştir. II. kademe meslekî tamamlama programı temel eğitim meslek diploması kazandırmakta ve teknik orta öğretime gitme hakkı vermektedir.

Ortaokul programı 1990'da güncellenmiştir. Ders kitapları ve öğretim materyalleri yenilenmiştir. Sene sonu sınavından başarısız olanlar bir sonraki seviyeye devam edemezler. Her ayın sonunda her bir sınıftaki öğrenciler aynı ders ünitelerinden, Ocak ayında da bütün ünitelerden sınava girmektedirler. Bu süreç Mayıs'ta da tekrarlanmaktadır. Her şehirde sınavdan sorumlu merkezler sınav

¹³⁴ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 162-165; http://ar.wikipedia.org/wiki/مصر_في_التعليم_في_مصر/#cite_note-timss.bc.edu-4 (21.05.2016).

¹³⁵ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 165, 166.

sorularını hazırlamaktadır. II. kademe son sınıfında başarısız olanlar sadece teknik liselere devam edebilirler.

Bu değerlendirme kıstasları özel derslerin artışına yol açmıştır. 1990'daki eğitim reformunun bir parçası olarak 1993'te toplanan konferans kapsamlı bir değerlendirmenin temelini atmaya teşebbüs etmiştir. Buna göre, değerlendirme sadece yazılılarla sınırlı olmayacak, sözlü imtihanlar ve performans ölçütleri de göz önüne alınacaktı¹³⁶.

Ortaokulu bitiren çocuk okuyup yazmayı öğrenmiş olur ve temel eğitimini tamamladığına dair diploma alır. Bu aşamayı bitiremeyenlerin çokluğunun toplumda cehaletin yaygınlaşmasına, dolayısıyla fakirleşmeye yol açtığı kabul edilir.¹³⁷

4.Lise (المدرسة الثانوية)

Mısır'da liseler genel ve meslekî teknik eğitim okullarından oluşmaktadır. Her iki okulda da %50 ortak program uygulanmaktadır. Ortaokulu bitiren öğrenciler diplomalarında belirtilen derecelerine göre teknik veya genel liseye yönlendirilmektedir.¹³⁸

Öğrencinin lisede sınıf geçmesi il düzeyinde yapılan sınavdan başarılı olmasına bağlıdır. İlk yıl her sınıfa özel ikişer sınav yapılır. 2 ve 3. sınıflarda ise ülke genelinde sınav yapılır. Öğrenciye 3. yılın sonundaki sınavla lise diploması verilir. Bu diploma öğrencinin Üniversiteye girebilmesinin de şartlarından biridir.¹³⁹

Bu aşamada 3 çeşit lise vardır: genel (العام), sanat (الفني) ve meslek (المهني). Sanat ve meslek liselerinde öğretim 3 ila 5 yıl arasında değişir. IMF'nin destekleriyle eğitimin bu aşamasında da eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.¹⁴⁰

¹³⁶ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 166, 167.

¹³⁷ https://ar.wikipedia.org/wiki/التعليم_في_مصر#cite_note-timss.bc.edu- (21.05.2014).

¹³⁸ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 168.

¹³⁹ http://ar.wikipedia.org/wiki/%d8%a7%d9%84%d8%aa%d8%b9%d9%84%d9%8a%d9%85_%d9%81%d9%8a_%d9%85%d8%b5%d8%b1#cite_note-timss.bc.edu-4 (21.05.2014).

¹⁴⁰ http://ar.wikipedia.org/wiki/%d8%a7%d9%84%d8%aa%d8%b9%d9%84%d9%8a%d9%85_%d9%81%d9%8a_%d9%85%d8%b5%d8%b1#cite_note-timss.bc.edu-4 (21.05.2014).

Temel Öğretim Sertifika Sınavı'nda akademik okula gitmek için yeterli puanı alamayanlar meslek okullarına gitmektedirler. Halk bu eğitimi ikinci sınıf mezunlarını ise kaybedenler grubu olarak görmektedir. Meslekî ortaöğretim aşamasında iki farklı tür vardır. Birinci türde 3 yıllık meslekî ortaöğretim uygulanır. 3 dalda teknisyen yetiştirilir: endüstri, ziraat ve ticaret. İkinci türde 5 senelik ileri meslekî-teknik eğitim uygulanır. Bu okulun mezunlarına "ilk teknisyenlik" sıfatı verilir. Meslekî ve teknik ortaöğretim derecesi öğretim hayatında son nokta olarak kabul edilmektedir. Buna karşın genel ortaöğretim derecesi yükseköğretime giden yol olarak görülmektedir.

Teknik ortaöğretim kişileri çalışma hayatına hazırlamayı amaçlamaktadır. Teknik ortaöğretim öğrencilerinin çoğu okulu bitirdikten sonra çalışma hayatına atılırlar.¹⁴¹

2007 senesi verilerine göre lise aşamasındaki öğrencilerin %28,9'u genel, %44,2'si teknik ortaöğretim, % 6,3'ü ise Ezher'e gitmiş, %21,6'sı ise öğretim sistemi dışına çıkmıştır. Bakanlık 2012 senesine kadar genel ve teknik ortaöğretime birleştirmeyi planlamış, bu bağlamda 2001'den sonra 205 teknik ortaöğretim genel ortaöğretime dönüştürülmüştür.¹⁴²

Üniversite Öncesi Eğitimin bir takım sorunları vardır. Mısır gelenek ile modernite arasında, sosyo-politik ve ekonomik reformlar ile iç ve bölgesel güvenlik arasında denge kurmaya çalışmaktadır. Denge sağlama konusunda karşılaşılan problemlerden biri dinin eğitimdeki yeri konusudur. Bu tartışmanın başlangıcı Kavalalı Mehmed Ali Paşa dönemine kadar inmektedir. Çünkü modern seküler Avrupa eğitimini Mısır'a sokan, Mehmed Ali Paşa'dır. Böylece Mısır'da iki paralel eğitim sistemi oluşmuştur. Biri devlet kontrolündeki seküler sistem, diğeri dinî ve modern eğitim yapan Ezher İslâmî okullar sistemidir. Bununla birlikte hükümet eğitim sistemi içerisinde siyasal olarak adlandırdığı, kendine İslâmî referans olarak

¹⁴¹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 168.

¹⁴² OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 169.

gösteren hareket ile mücadele etmekte, bunun mensuplarını kontrol altına almaya çalışmaktadır.¹⁴³

Mısırlılar eğitim reformları söz konusu olduğunda iki zıt gruba ayrılmışlardır. Sekülerler İslâmiyet'e öğretim programlarında fazlaca vurgu yapıldığını iddia etmektedirler. Hatta onlara göre dinî şiddet eylemlerinin sebebi programdaki dinî temalardır. Bu anlaşmazlık kız öğrencilerin kılık kıyafetleri üzerine de yansımış, Bakanlığın 1994'te yazılı bir emri ile devlet okullarında başörtü kısıtlanmıştır. Ancak 12 yaşından büyük olan ve ailesinin izni bulunan kızların, sadece başlarını örtmelerine izin verilmiştir.

Mısır acil gelişmenin sebep olduğu travma ve karmaşa ile karşı karşıyadır. İşsizlerin sadece %55'i ortaöğretim eğitimini tamamlamışlardır. Piyasada çalışanların sadece %4'ü piyasaların talep ettiği eğitimi almışlardır. Ancak, cinsiyetler arasında eğitime katılma yönünde kadınlar aleyhinde ve bölgeler arasında farklılık ve eşitsizlikler bulunmaktadır. Bölgeler içerisinde Yukarı Mısır ve Yukarı Mısır'ın kadınları en fazla mahrum olanlardır.¹⁴⁴

5.Yüksek Öğretim (الجامعة)

Yüksek öğretim aşaması 4 yıllık üniversite eğitimini veya 2 veya 5 yıllık üniversite dışı yüksek öğretimi içermektedir. Öğrencilere ortaöğretim 10., 11., ve 12. sınıflarda verilen sene sonu not ortalamaları onların üniversiteye girişlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu 3 senenin ders notu ortalaması ile 11. ve 12. sınıfların sonunda girilen ulusal merkezî sınavdan alınan notların ortalaması hesaplanır. Öğrenciler isterlerse bazı derslerden yazın not yükseltme sınavına girebilirler. Not ortalamasına göre öğrenciler yükseköğretime başvuru için sıralamaya alınırlar. Üniversiteler bütün ortaöğretim mezunlarını kabul edemediğinden düşük puan alanlar teknik enstitülere başvurumaktadırlar.

Üniversite öğrencisi sayısı 1930'da 6 binden azdı. 1950'lerde,- Ezher ve Amerikan üniversiteleri hariç-, Mısır'da sadece 3 adet devlet üniversitesi vardı. Bunlar Kahire, Aynü'-Şems ve İskenderiye Üniversiteleri'ydi. Öğrenci sayısı ise

¹⁴³ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 168- 170.

¹⁴⁴ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 170, 171.

1960'ların sonunda 196 bin iken, 1991'de Ezher de dâhil olmak üzere 659 bine 2001'de 1,4 milyona, 2005'te 1,76 milyona, 2012 yılındaki ise 1.934.561'e ulaşmıştır. Mısır'da üniversite mezunlarının %3,4'ü doktorasını tamamlamıştır.¹⁴⁵

Yükseköğretim politikasına yön veren başlıca 3 faktör bulunmaktadır: Demografik değişim, sosyal talep ve sosyal ve ekonomik programlar için işgücü ihtiyacı. 1908'de özel üniversite olarak bireysel çabalarla Kahire Üniversitesi kurulmuştur. İç baskılara daha fazla direnemeyerek devlet eğitim sisteminin bir parçası haline gelmiştir. 1923'te devlet üniversitesi olmuştur. Mısır'daki ve diğer Arap ülkelerindeki üniversiteler tarafından kopyalanan ve takip edilen bir model olmuştur.

Mısır'da 1996'ya kadar sadece bir özel üniversite bulunmaktaydı. O da 1919'da kurulan Amerikan Üniversitesi idi. 1994–1996'da cumhurbaşkanlığı kararnamesi 35 yeni enstitünün ülkenin farklı yerlerine kurulmasını onaylamış, 4 yeni üniversitenin açılmasına yetki vermiştir: Mısır Millî Üniversitesi, Mısır Fen ve Teknoloji Üniversitesi, 6 Ekim Üniversitesi, Çağdaş Teknoloji ve Sanat Üniversitesi. 1981'den 1996'ya kadar 144 olan enstitü sayısı 208'e çıkarılmıştır. Bundan sonra 15 özel üniversite daha açılmıştır. Özel üniversiteler Mısır Üniversite Yüksek Konseyi tarafından akredite edilmişlerdi.

Kamu üniversiteleri ücretsizdir. Yabancı öğrenciler mütevazı ücretlerle ders alabilmektedirler. Ticaret, ekonomi, fen bilimleri ve yönetim fakültelerinin bazılarında İngilizce ve Fransızca öğretim dili olarak kullanılmaktadır.

Birçok Mısır Üniversitesi yüksekokul ve enstitülerin yanı sıra araştırma uygulama ve geliştirme merkezlerine sahiptir. Eğitim harcamalarının %30'u yükseköğrenime harcanmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴⁵ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 172, 174.

¹⁴⁶ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 174, 175.

B.Ezher Eğitim Kurumlarındaki Eğitim Sistemi

Sadece Mısır'ın değil tüm İslam aleminin en köklü ilim merkezlerinden olan ve bin yıl gibi uzun geçmişi bulunan Ezher, günümüz Mısır'ında da din eğitiminin belkemiğini oluşturduğu gibi genel eğitimde de önemli bir yer işgal etmektedir. O yüzden bu konu biraz ayrıntılı ele alınacaktır. Önce Ezher'in tarihinden ve konumundan, sonra da vermekte olduğu genel eğitimden bahsedilecektir.

1.Geçmişten Günümüze Ezher Eğitim Kurumları Tarihi

Ezher, Mısır'a hakim olmalarının ardından resmi Şii akide ve mezheplerini yaymak için Fâtımîler tarafından miladi 975 yılında kurulmuştur. Sadece Şii ilim-davet müessesesi olarak kalmayıp aynı zamanda Fâtımî siyasetinin de bir kanalını oluşturmuş, Ezher camii minberleri Fâtımîler dönemi boyunca aynı zamanda Fâtımî devletinin de minberi olmuştur.¹⁴⁷

Ancak sünni olan Eyyubiler döneminde yürütülen Şii kalıntıları Mısır'dan tamamen silme politikası çerçevesinde Ezher camisine alternatif ilim müesseseleri kurulup onlara büyük destek verilmiş, Ezher'e destek tamamen kesilmiştir. Dolayısıyla bu yıllar Ezher'in en zayıf dönemi olmuştur. Hatta Ezher'de Cuma namazı yasaklanmış ve bu yaklaşık bir asır sürmüştür (1171-1267).¹⁴⁸

Ezher'de Cuma namazının kılınmasına izin veren Memlûklular (1267), caminin mimari yapısını da yenilemişlerdir.¹⁴⁹ Devlet adamlarının önem vermeleri Ezher'in halk nazarındaki değerini artırmış, burayı tekrar alimlerin, hatta sûflerin toplandığı bir merkez haline getirmiştir. Doğuda Moğollar'ın, Mağrib ve İspanya'da Hıristiyanların baskılarından kaçan ilim adamlarının en huzurlu ve en güvenilir yer olarak gördükleri Mısır'a akın edip çeşitli medrese ve camilere öğretici olarak dağılmaları Mısır'ı alimlerin toplandığı bir ülke haline getirmiştir. Bu durum Ezher'e de yansımış, onun da gelişmesine katkı sağlamıştır.

¹⁴⁷ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher Fi Elfi Âm*, HAFACİ – SUBH, *el-Ezher Fi Elfi Âm*, Kahire, el-Mektebetu'l-Ezheriyye li't-turas, 3. baskı, I/ 41, VI/ 10.

¹⁴⁸ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher fi elfi âmin*, I/ 83, 84.

¹⁴⁹ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher fi elfi âmin*, I/ 93, 94.

Ezher Osmanlı dönemi boyunca dinî ve ilmî bakımdan öncü rolünü sürdürmeye devam etmiştir. Osmanlılar Ezher'in bu rolüne de, malî kaynaklarına da dokunmamışlardır. Bu dönemde yapılan en önemli yenilik Şeyhül'ezherlik makamının kurulmasıdır. Alimlerle talebeleri ilgilendiren hemen her şeyi içine alacak şekilde dinî ve ilmî işlerle meşgul olan Şeyhü'l-Ezherin seçimi de Ezher âlimlerine bırakılmıştır.¹⁵⁰

Ezher hem 1799'da Fransızlar'a karşı ayaklanmaya, hem 1919 yılında İngilizler'e karşı ayaklanmada halka öncülük etmiş, hatta o yüzden bu devletlerin hedef tahtasında olmuştur.¹⁵¹

Kavalalı Mehmed Ali'nin Ezher alimlerini birbirine düşürme taktiği Ezher'in siyasî rolünün zayıflamasına, Avrupalı örneklere göre kurdurduğu yüksek okullar da ilmî hayattaki rolünün zayıflamasına ve işlevinin yalnız dini alanla sınırlı kalmasına yol açmıştır. Öte yandan Ezher ulemâsı arasından modern akımları benimseyen ve bunları bir reform vasıtası olarak teşvik edenler de çıkmıştır.

Son iki asır boyunca Ezher hocalarıyla öğrencilerinin hayat standartlarını yükseltmek ve müfredatı yenilemek maksadıyla birtakım kanunlar çıkarılmıştır. 1871'de çıkarılan kanuna göre öğrencilere, Ezher şeyhinin seçeceği altı kişilik bir komisyon önünde Fıkıh, Usul, Tevhid, Hadis, Tefsir, Nahiv, Sarf, Meânî, Beyân, Bedî, Mantık derslerinden girdiği imtihanı kazandıklarında mezuniyet belgesi verilecekti.

Ezher şeyhlerinden Muhammed Abduh bazı modern derslerin programa alınmasına çalışmış, o sayede müfredat programına Hesap, Hendese, Cebir, Coğrafya, Tarih ve Hat gibi dersler konulmuş, eğitim süresi 12 yıla çıkarılmıştır. Bu kanun, Ezher'de öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi için atılmış ilk ciddi adım olmuştur.¹⁵²

1907 yılında Arapça öğretmenliği hakkı sadece Medresetü'l-kazâi's-şer'î (hukuk fakültesi) ile Dârü'l-ulûm mezunlarına verilirken, Ezherliler'in görevleri 8 yıl

¹⁵⁰ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher fi elfi âmin*, I/ 167, 191.

¹⁵¹ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher fi elfi âmin*, II/ 167, 191, 192.

¹⁵² AŞUR, "Ezher'de Eğitim, Öğretim ve Sosyal Hayat", *DİA*, XII/61, 62.

sonunda başarılı olmaları şartıyla imam-hatiplik ile sınırlandırıldı.

Ezher'de önemli aşama olan 1911 yılındaki kanunla eğitim süresi 15 ay daha uzatıldı. Öğretim birtakım kademelere ayrıldı ve müfredat programı yoğunlaştırıldı. Bu arada Meclis'ül-Ezheri'l-a'lâ (Ezher Yüksek Kurulu) ile büyük âlimlerden oluşan bir ulemâ heyeti kurularak Şeyhül-Ezher'in yetkileri azaltıldı. Ayrıca öğrencilerin kayıt kabul şartları, imtihanlar, cezalar ve diploma verilmesi düzenlendi. Bu kanun ile Ezher'in itibarı arttı ve çeşitli enstitüler açıldı; 1917'de öğrenci sayısı 20.000'i geçti.

1923 yılındaki kanunla öğrenim süresi 16 yıla çıkarıldı, fakat öğrencilerine görev verilmediğinden durumda iyileşme olmadı. 1928'de Ezher şeyhi olan Abduh'un öğrencisi Muhammed Mustafa el-Merâğî ıslahat maksadıyla bazı düzenlemeler yaptı. Buna göre Ezher iki kısma ayrıldı; birinci kısım uzman ilim adamı, ikinci kısım gerekli dinî bilgileri edinmiş okur yazar vatandaş yetiştirmek içindi. Bu kısımlardan her birinin programı ve eğitim süresi yeniden ayarlandı.¹⁵³

1930 yılından itibaren Ezher klasik medrese formundan modern okul ve fakülte düzenine geçti. 1930'da üç tane farklı dini fakültenin kurulmasına dair kanunlar çıkarılarak öğrencinin belli branşlarda uzmanlaşması amaçlandı.¹⁵⁴ Bu tarihte çıkarılan kanunla Ezher'e bağlı olarak Külliyyetü's-şerîa (Hukuk Fakültesi), Külliyyetü Usûli'd-dîn (Din Esasları Fakültesi) ve Külliyyetü'l-lugati'l-Arabiyye (Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi) adıyla üç fakülte kuruldu. Bu dönemde ilköğretim 4, ortaokul-lise 5, fakülte 4 yıl olarak, ayrıca da ihtisas (yüksek lisans ve doktora) aşaması belirlendi.¹⁵⁵

Abdunnasır döneminde çıkarılan bir kanunla Ezher sadece dil ve din öğretimi veren bir kurum olmaktan çıkarılarak çeşitli ülkelerdeki modern üniversiteler gibi teşkilâtlandırıldı ve hemen arkasından İslâmî bilimler ile Arapça'nın yanı sıra mühendislik, makine, tıp ve ziraat fakülteleriyle sadece kızların devam ettiği

¹⁵³ AŞUR, "Ezher'de Eğitim, Öğretim ve Sosyal Hayat", *DİA*, XII/62.

¹⁵⁴ KIRKIZ, Mustafa, "el-Ezher Özelinde Klasik ve Modern Eğitim", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, (Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Samsun 2014, cilt. 14, Sayı: 167, 176, 180.

¹⁵⁵ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher Fi Elfi Âm*, III/ 212, 213; [Http://www.azhar.edu.eg/pages/history.htm](http://www.azhar.edu.eg/pages/history.htm) (21.05.2016).

fakülteler açıldı. Ezher şeyhinin dinî konularda en büyük otorite olduğu açıklandı. Ayrıca el-Meclisü'l-a'lâ li'l-Ezher (Ezher Yüksek Kurulu), Mecmau'l-buhûsi'l-İslâmiyye (İslami Araştırmalar Kurulu), İdâretü's-sekâfe ve'l-Buhûsü'l-İslâmiyye (İslami Kültür ve Araştırmalar İdaresi), Câmîatü'l-Ezher (Ezher Üniversitesi), el-Meâhidü'l-Ezheriyye (Ezher Ortaöğretim Okulları) adlı heyetlerin kurulması istendi ve bunların görev ve yetkileri belirlendi.¹⁵⁶

Ezher'in Kahire ve diğer şehirlerdeki ortaöğretim okulları ve fakülte sayısı her geçen yıl artmıştır. 2007-2008 eğitim yılı verilerine göre de Ezher'in Üniversite öncesi eğitim veren kurumlarının sayısı 8272'ye ulaşmıştır.¹⁵⁷ 2016 yılı sonu itibarıyla fakülte sayısı da 50'si erkekler için (benin), 26'sı kızlar için (benat) olmak üzere toplam 56'yı bulmuştur. Erkekler için olan fakültelerin 20'si İslami ilimler (Arap Dili fakülteleri buna dahil) alanında, diğer 30'u tıp, mühendislik, ticaret gibi pozitif bilimlerde dir. Kızlar için olan fakültelerin 14'ü İslami ve Arap dili alanında, 12'si Tıp, Eczacılık, Mühendislik gibi pozitif bilimlerde dir. Öğrenci ve fakülte sayısı bakımından Ezher dünyada ilk sıradadır.¹⁵⁸

Ezher Üniversitesi'nin Mısır dışında da şubeleri vardır. Gazze'de, 1991'de kurulan ve şu anda dini ve pozitif ilimlerde 12 fakülte ve 5 araştırma enstitüsü ile hizmet veren bir kampüsü bulunmaktadır.¹⁵⁹

Ezher'in önemli özelliklerinden biri, geçmişi Memlükler dönemine kadar uzanan ve aynı şehir, bölge veya ülkeden gelmiş öğrencilerin yerleştirilmesi için hazırlanmış bir tür yurt binası olan "revak sistemi"dir. Evliya Çelebi buralarda kalanların sayısını 12 bin olarak vermiştir. Revakların çeşitliliği ile temsil ettikleri şehir ve ülkelerin farklılığı, Ezher'in şöhretinin Çin'den Batı Afrika'ya kadar yayılmış olduğunu göstermektedir. Fakat revak sistemi 1954'te kaldırılmış ve ayrı bir mekânda "Medînetü'l-buûsi'l-İslâmiyye" (İslami İlimler Yabancı Yurdu) adıyla

¹⁵⁶ Aşur,, "Ezher'de Eğitim, Öğretim ve Sosyal Hayat", *DİA*, XII/62, 63; *Mısır Üniversiteleri*, <http://www.misirdaegitim.com/elezher-fakultesi.html>. (21.05.2016).

¹⁵⁷ ww38.almostakbalschool.com/forum/10-سنةثالثة3960-نظامالتعليمالازهرى.html (21.05.2016).

¹⁵⁸ <http://www.azhar.edu.eg/pages/history.htm> (21.05.2016). (Ezher Üniversitesi'nin resmi sitesi). Fakültelerin biri dışındakiler için bkz. Kırkız, el-Ezher Özelinde Klasik ve Modern Eğitim, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* s.180-183.

¹⁵⁹ <http://www.alazhar.edu.ps/arabic/index.asp#> (21.05.2016) (Gazze Ezher Üniversitesi'nin resmi sitesi),

modern öğrenci yurtları yapılmıştır.

Ayrıca Ezher'in büyük bir kütüphanesi bulunmaktadır. 24 bine ulaşan yazma eserlerin sayısı da büyük bir yekün teşkil etmektedir.¹⁶⁰

Fakültelere gelince; Kahire, İskenderiyye, Asyut, Minye ve daha birçok şehirde Ezher'in dini ve pozitif ilimlerdeki fakülte sayısı 77'ye ulaşmış bulunmaktadır. Öğrenci sayısı ise 2013-2014 öğretim yılında 375.000'dir.¹⁶¹ O yılın istatistiklerine göre Ezher en kalabalık üniversite olup onu Kahire Üniversitesi takip etmektedir.¹⁶² Ezher'in Mısırlılar dışında dünyanın dört bir tarafından da on binlerce öğrencisi vardır.¹⁶³

Ezher'in bütün aşamalarında kızlar ve erkekler ayrı okullarda eğitim görmektedirler.¹⁶⁴ Ezher'de hafta tatili ise perşembe öğleden sonra ve cuma günleridir.¹⁶⁵

Son yıllarda Ezher'e rağbet bir hayli artmıştır. Örneğin, 1982 ile 1990 yılları arasında Ezher'e kayıt yaptırma oranı %77 artmıştır. Bu rağbetin sebebi el-Ezher okullarının daha ucuz olması, halkın dindarlığı ve devlet okullarının kalitesiz eğitimidir.¹⁶⁶

Ezher'e bağlı lise veya dengi okulların diploması olmadan herhangi bir öğrenciyi üniversite eğitime kabul etmek mümkün değildir. Bunun yanı sıra öğrencilerin ilkokuldan başlayarak yaptıkları Kur'an hafızlığı bütün üniversite eğitimi sırasında fakültelerde takip edilmektedir. Mısır'da el-Ezher'e bağlı ilk ve orta öğretim okulunun bulunmadığı şehir yoktur.¹⁶⁷ fff

¹⁶⁰ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher fi elfi âmin*, III/ 385.

¹⁶¹ <http://www.azhar.edu.eg/pages/history5.htm> (23.05.2016).

¹⁶² <https://alwafd.org/اقتصاد/953754-الإحصاء-جامعة-الأزهر-الأعلى-في-عدد-الطلاب-خلال-العام-الدراسي> (25.05.2016).

¹⁶³ <http://www.azhar.edu.eg/pages/history5.htm> (25.05.2016).

¹⁶⁴ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 178.

¹⁶⁵ AŞUR, "Ezher'de Eğitim, Öğretim ve Sosyal Hayat", *DİA*, XII/63.

¹⁶⁶ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 178.

¹⁶⁷ KIRKIZ, "el-Ezher Özelinde Klasik ve Modern Eğitim", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* s.180.

2.Ezher Eğitim Kurumlarında Eğitim

İlk kurulduğunda Ezher’de eğitim tamamen Şii mezhebi üzerine idi ve diğer mezheplerde eğitim yasaktı. Ezher’de eğitim dini ağırlık olmakla birlikte pozitif ilimler de okutuluyordu. Örneğin Eyyubiler döneminde yaşayan Abdullatif Bağdadi’nin Tıp, Felsefe ve Mantık okuttuğu görülmektedir.¹⁶⁸

Başlarda Ezher’de izlenen öğretim sistemi fitri ve basitti. Kendini yetkin gören ve alimler tarafından kendisine icazet verilen alim günün belli vakitlerinde caminin direklerinden birinin dibine yerleştirilmiş kürsüsüne oturur ve belli bir kitabı baştan sona okuturdu. Ondan istifade etmek isteyen kimseler de zorlama olmaksızın bir halka oluştururlar ve dersine devam ederlerdi. Ders de katılanların soru sorması, onlardan aklına ve bilgisine güvenenlerin hocayla serbest bir şekilde münazarası şeklinde işleniyordu. Koşullar bunun geliştirilmesini, modernleştirilmesini ve kanunlara bağlanmasını zorunlu kılan kadar bu böyle devam etti.¹⁶⁹

Fakat 1930’lu yıllardan itibaren modernleşmesiyle birlikte öğretim camiden binalara taşınmış, daha önce işaret edildiği sınav sistemi vs. getirilerek modernleştirilmiştir.

Günümüzde Ezher’deki eğitim üniversite öncesi ve üniversite aşaması olmak üzere iki aşamadır. Üniversite öncesi eğitim diğer devlet okullarında olduğu gibi günümüz Mısır eğitim sisteminde Anaokulu 2, ilkokul 6, ortaokul 3, lise ise 3 yıldır.¹⁷⁰ Öğretim programları genel devlet okulları ile aynıdır.¹⁷¹ Programlarında fazladan ilkokulda sadece Kurân-ı Kerim, diğer aşamalarda ise onun yanında Fıkıh, Tefsir, Hadis, Siyer, Sarf ve Nahiv gibi Ezher’in İslami bilimlerdeki uzmanlık dersleri vardır.

Ezher orta öğretiminde dersler iki kesimde incelenebilir: Birincisi dini ve arapça ilimler. Bunlar Kur’an-ı Kerim, Akide, Fıkıh, Tefsir, Hadis, Siret vs.dir. Arapça bilimleri Sarf, Nahiv, Edebiyat, Belagat gibi farklı ilimleri içerir.

¹⁶⁸ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher Fi Elfi Âm*, III/ 201, 202.

¹⁶⁹ HAFACİ-SUBH, *el-Ezher Fi Elfi Âm*, III/206.

¹⁷⁰ [Http://Elearning1.Moe.Gov.Eg/](http://Elearning1.Moe.Gov.Eg/) (Milli Eğitim Bakanlığı Resmi Sitesi) (27.10/2016).

¹⁷¹ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 178.

İkincisi kültürel ve pozitif bilimler. Bunlar da Tarih, Coğrafya, Felsefe, Kimya, Fizik, yabancı dil gibi derslerdir.¹⁷²

İlkokul'daki eğitimde oranlar aşağıdaki tablodaki gibidir.¹⁷³

Tablo 3. İlkokul'un Tüm Yıllarındaki Toplam Ders Sayısı ve Haftalık Toplam Ders Saati

Sınıflar	1	2	3	4	5	6
Ders sayısı	8	9	9	10	10	10
Haftalık toplam saat	32	36	37	41	41	41

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 (09.12.2016) "Ezher'de Üniversite Öncesi Eğitim" (et-Ta'limu'l-Ezheri kable'l-camiî) isimli word dosyası

Tablo 4. İlkokulda Ders Saatlerinin Alanlara Göre Yüzdesi

Alanı	Toplam ders saatlerinin yüzdesi
Dini	36,1
Arapça	26,9
Kültürel ve Bilimsel	19,3
İngilizce	12,6
Faaliyetler	5,1

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 (09.12.2016) "Ezher'de Üniversite Öncesi Eğitim" (et-Ta'limu'l-Ezheri kable'l-camiî) isimli word dosyası

Ortaokullar:

Ortaokulların toplam sınıflarında toplam ders sayısı ve haftalık ders saat sayısı şöyledir:

¹⁷² Buradan itibaren Ezher ortaöğretimi ile ilgili verilere ilişkin tablolar şu adresten alınmıştır. Kenanaonline.Com/Users/Denary/Posts/731656 (26.05.2016). Bu internet sayfasının sonunda yer alan "Ezher'de Üniversite Öncesi Eğitim" (et-Ta'limu'l-Ezheri kable'l-camiî) isimli word dosyasında bulunan, "Ezher Üniversitesi, İdare, Planlama ve Karşılaştırmalı Eğitim Birimi" (Kısmu'l-İdare ve't-Tahtit ve't-Terbiye el-Mukarana) tarafından hazırlanmış "Mısır'daki Ortaöğretim Kurumları" el-Meahid el-Ezheriyye isimli uzun araştırma makalesi olup, başka bir yerde bulamadığımızdan bu şekilde kaynak göstermek zorunda kaldık.

¹⁷³ Kaynak bir önceki dipnotta belirtilen şu e-mail adresidir: kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 "Ezher'de Üniversite Öncesi Eğitim" (et-Ta'limu'l-Ezheri kable'l-camiî) isimli word dosyası.

Tablo 5. Ortaokullarda Her Bir Sınıfta Toplam Ders Sayısı Ve Haftalık Toplam Ders Saati.

	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Ders sayısı (Kızlar için Ev Ekonomisi dersi dahil)	17	17	17
Haftalık toplam saat	39	39	39

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 "Ezher'de Üniversite Öncesi Eğitim" (et-Ta'limu'l-Ezheri kable'l-camiü) isimli word dosyası (08.12.2016).

Derslerin türlerinin yüzdelik oranı aşağıdaki gibidir:

Tablo 6. Ortaokulda Ders Saatlerinin Alanlara Göre Yüzdesi

ALANLAR	YÜZDELİK ORANI
Dini	33,3
Arapça	205
Kültürel ve Bilimsel	23,1
İngilizce	15,4
Faaliyetler	7,7

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 "Ezher'de Üniversite Öncesi Eğitim" (et-Ta'limu'l-Ezheri kable'l-camiü) isimli word dosyası (09.12.2016).

Lise (Edebiyat Bölümü)'ünde ders sayıları ve haftalık ders saati sayısı şöyledir:

Tablo 7. Lise (Edebiyat Bölümü)'nde Ders Sayıları ve Haftalık Ders Saati.

	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Ders sayısı (Kızlar için Ev Ekonomisi dersi dahil)	21	20	17
Haftalık toplam saat	44	44	42

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 "Ezher'de Üniversite Öncesi Eğitim" (et-Ta'limu'l-Ezheri kable'l-camiü) isimli word dosyası (09.12.2016).

Lise (Edebiyat Bölümü)'ünün tüm sınıflarında derslerin alanlara göre dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 8. Lise (Edebiyat Bölümü)’nde Toplam Ders Saatlerinin Alanlara Göre Dağılımı

ALANLAR	YÜZDELİK ORANI
Dini	34,6
Arapça	33,1
Kültürel ve Bilimsel	10
İngilizce-Fransızca	16,9
Muhtelif Faaliyetler	5,4

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 “Ezher’de Üniversite Öncesi Eğitim” (et-Ta’limu’l-Ezheri kable’l-camiû) isimli word dosyası (10.12.2016).

Lise (Fen Bölümü)’ünün tüm sınıflarında toplam ders sayıları ve haftalık ders saati sayısı şöyledir:

Tablo 9. Lise (Fen Bölümü)’nde Ders Sayıları ve Haftalık Ders Saati

	1.SINIF	2. SINIF	3.SINIF
Ders sayısı (Kızlar için Ev Ekonomisi dersi dahil)	20	18	14
Haftalık toplam saat	40	41	38

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 “Ezher’de Üniversite Öncesi Eğitim” (et-Ta’limu’l-Ezheri kable’l-camiû) isimli word dosyası (10.12.2016).

Lise (Fen Bölümü)’ünün tüm sınıflarında derslerin alanlara göre dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 10. Lise (Fen Bölümü)’nde Toplam Ders Saatlerinin Alanlara Göre Dağılımı

ALANLAR	YÜZDELİK ORANI
Din Dersleri	24,4
Arapça	21,8
Kültürel ve Bilimsel	33,6
İngilizce-Fransızca	15,1
Muhtelif Faaliyetler	5

kenanaonline.com/users/denary/posts/731656 “Ezher’de Üniversite Öncesi Eğitim” (et-Ta’limu’l-Ezheri kable’l-camiû) isimli word dosyası (09.12.2016).

Ortaokullar ve liselerdeki müfredat gittikçe hem kısaltılmış, hem kolaylaştırılmış, son haliyle müfredat Türkiye’deki 1970-1980’lerdeki İmam

Hatip'lere yakın bir hale getirilmiştir. Örneğin, Ortaokul 2. Sınıfın Usulu'd-din (Dinin Esasları) isimli Akide, Tefsir, Hadis ve Siret derslerini içeren kitap (giriş bölümü ve indeks hariç) 193 sayfadır ve sayfalar gayet seyrektr.¹⁷⁴

C.Mısır Eğitiminde Dış Destekler ve Dış İşbirlikleri

Mısır, ortaöğrenim aşamasındaki çocukların eğitimi hususunda IMF ve benzeri kuruluşlardan yardım almaktadır. Bu yardımlar okulda okuyanların sayısını artırma, eğitim kalitesini yükseltme ve öğretmenlerin daha yetkin olmalarını sağlamaya yöneliktir.¹⁷⁵

1978'de Camp David Antlaşmasını imzaladıktan sonra gelişme yardımı alanlar listesine giren Mısır USAID fonundan İsrail'den sonra en fazla yardım alan ülkedir. 1997-1998'de %5,5 ile Avrupa Birliği gelişme yardımı almada da üst sıralardadır. 1991'de tüm dünyaya yapılan eğitim yardımının %10'u Mısır'a yapılmıştır. Bu 4,6 milyon dolara tekabül etmiştir. Dünya Bankası, Afrika Geliştirme Fonu, AB, Almanya, Fransa, Kanada ve diğerleri yardım bütçelerinin önemli bir kısmını Mısır'a tahsis etmişlerdir.¹⁷⁶

Mısır hükümeti öğretmen eğitimi, kızların eğitimi, toplumsal katılım, sınıfta bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı alanlarında yabancı destekçi örgütlerle işbirliği yapmıştır.

Yapılan anlaşmalar şunlardır:

Amerika ile İşbirliği. Amerika merkezli dünyanın en büyük bilgisayar işlemcisi üreticisi Intel Corporation, Mısır'da, Online Temelli Öğretim (Intel(R) Teach Program) projesini yürürlüğe koymuştur. Proje kapsamında Mayıs 2004'ten Kasım 2006'ya kadar 54 bin Mısırlı öğretmene Online Temelli Öğretim Programını kullanarak eğitim vermiştir.

¹⁷⁴ ABDÜLGANİ, Asım (Kişisel görüşme).

¹⁷⁵ http://ar.wikipedia.org/wiki/%d8%a7%d9%84%d8%aa%d8%b9%d9%84%d9%8a%d9%85_%d9%81%d9%8a_%d9%85%d8%b5%d8%b1#cite_note-timss.bc.edu-4 (30.10.2016).

¹⁷⁶ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 182.

Mısır 2003'te de ABD Uluslararası Gelişim Ajansı (United States Agency for International Development, USAID) ile de eğitim anlaşması imzalamıştır. USAID, Mısır'daki yenilikçi eğitim reformu sloganıyla ilköğretim seviyesinde reform projeleri planlamıştır.

Dünya Bankası ile İşbirliği. 1990 yılında Dünya Bankası ile Yüksek Öğretimi Geliştirme Programı'nı Mısır'da uygulama üzerinde anlaşılmıştır. Programın hedefi üniversiteler için İngiliz modelinde akreditasyon standartlarını ayarlamaya çalışmaktır.

Dünya Bankası "Ekonomik Reform ve Yapısal Dönüşüm Programı" (Economic Reform and Structural Adjustment Program, ERSAP) çerçevesinde 1991'de Mısır'a kredi verilmesini onaylamıştır. IMF, faaliyetleri kapsamında da 2008'e kadar okullara 40 bin bilgisayar yerleştirilmesini, 185 bin öğretmene internet araçlarını kullanma için eğitim verilmesini sağlamıştır. Ayrıca, 2000 okul, 17 üniversite, 400 merkeze hizmet vermiştir.

Unesco ve Unicef ile İşbirliği. Mısır'ın 1992'de UNICEF ile yaptığı sözleşmeyle birlikte UNICEF Eğitim Bölümü Yukarı Mısır'ın mahrum kalmış mezralarında toplum okulu modelini düzenlemeyi, geliştirmeyi ve koordine etmeyi üstlenmiştir. Proje ile eğitim hizmeti alamayan ve almamış çocuklara, gençlere ve yetişkinlere öğrenim fırsatları sunmak amaçlanmıştır.

Çin ile İşbirliği. Mısır'da ilk ve ortaöğretim öğretmen ve öğrencileri için uzaktan eğitim sınıfları oluşturmak amacıyla Çin ile uzaktan eğitim konusunda anlaşma ve işbirliği yapmış ve bir proje hazırlanmıştır. Ortadoğu ve Afrika'nın en büyük eğitim projesi olduğu belirtilen bu projenin birinci aşaması Ağustos 2002'de, ikinci aşaması Temmuz 2007'de tamamlanmıştır.

Japonya ile İşbirliği. Mısır Çocuk ve Anne Ulusal Konseyi Japon Shinyo-en Foundation ile Ekim 2008'de kızların eğitimi ve engelli çocukların bakımı üzerine işbirliği sözleşmesi imzalamıştır.

Geliştirme yardımlarının Mısır'a yönelmiş olmasının bir motivasyonu da Amerika'nın ve Batı Avrupa'nın kendisini İslâmiyet'e dayandıran militancı radikal

hareketten endişe etmesidir. Batının ilgisini çeken bölgede bu hareket büyük stratejik tehdit olarak görülmektedir.

Mısır politikacıları halkı dışarıdan gelen yardımlar hakkında seküler-batılılaşma taraftarları ile İslâmî-muhafazakar gruplar olarak farklı görüşlere sahiptirler. İslâmî kesim eleştirel düşünmeye vurgu yapan temel modellerin batı eğitim modellerinden alınmasını kabul etmekte, ancak İslâm'ın dinî ve ahlakî yapısından yoksun bırakılmamaları gerektiğini düşünmektedirler. Batılı değerlerin ahlakî-dinî gelenekte dejenerasyona sebep olduğunu düşünmektedirler.¹⁷⁷

II.MISIRDA DİN EĞİTİMİ

A. Mısır'da Resmi Din Eğitimi

1.Birden Çok Dinin Birden Öğretilmesi Projesi ve Ahlak Dersi

Mısır'da Din Eğitimi dersi İlköğretim birinci sınıftan itibaren müfredatta vardır. Her yıl ve dönemde İslam ve Hristiyanlık dini için ayrı ayrı ders ve kitaplar vardır. Her yılın, 2 dönemde okutulmak üzere 100 sayfa civarında bir kitabı bulunmaktadır.¹⁷⁸

Ortadoğu'daki birçok ülkede olduğu gibi Mısır'da da hem İslâm hem Hristiyanlık öğretimine imkân vermek sûretiyle azınlık ve çoğunluk isteklerini karşılamaya çalışmaktadırlar.¹⁷⁹

Okullarda paralel seçenek olarak İslâm ve Hristiyanlık eğitimi Mısır'da diğer tüm İslam ülkelerinden çok önce uygulamaya konmuştur. Mısır'da 1907'den itibaren uygulanırken, Suriye'de 1946, Lübnan'da 1968, Ürdün'de ise 1997'den beri uygulanmaktadır.¹⁸⁰

Bu modelde görülen en önemli güçlük, İslâm ve Hristiyanlık eğitiminde diğer din hakkında kendi kitaplarında nasıl bir bilgi konulacağı meselesidir. Bunun

¹⁷⁷ OSMANOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler...*, s. 178- 184. İngilizce kaynaklar

¹⁷⁸ <http://elearning1.moe.gov.eg/> (Mısır Milli Eğitim Bakanlığı Resmi Sitesi) (29.10/2016).

¹⁷⁹ ZENGİN, Mahmut, *Dünyada Bir Mesele Olarak İslam Dini Eğitimi*, *Değerler Eğitim Merkezi Dergisi*, Yıl: 1, s. 7.

¹⁸⁰ ZENGİN, *Dünyada Bir Mesele Olarak İslam Dini Eğitimi*, s.8.

Ortadoğu’da içeride Müslüman ve Hıristiyanlar arasındaki ilişkilerle, dışarıda ise İslâm ve Batı ile ilişkilerle ilgisi vardır. 1990’lı yıllardan beri Avrupa ve Ortadoğu’dan araştırmacılar tarafından Avrupa’da ders kitaplarında İslâm imajı ile İslâm eğitimi ders kitaplarında Hıristiyanlık imajını içeren ve bunları geliştirmeyi amaçlayan önemli projeler gerçekleştirilmektedir.¹⁸¹

1992’de Mısır’da, temel bir eğitim reform projesi uygulanmaya konmaya başlandı. Bu reform projesi, hem temel hem de hazırlayıcı basamakları kapsamaktaydı. Bunda hoşgörü eğitimi, din eğitiminin önemli amaçlarından biri olarak uygulanıyordu. Mısır’da İslam din eğitimi, Hristiyan din eğitimi. Bu iki ders, her hafta eşit saatlerde işlenir. Her bir dersin özel ders kitapları ve öğretmen rehber kitapları vardır.

Hoşgörü, şimdiki din eğitimi müfredatında temel bir kavramdır. İslam bütün temel dinleri kabul eder, Kutsal kitaplara ve bütün peygamberlere saygı duyar. Çocuklar farklı gelenekleri, her iki dinin tatillerini öğrenirler. Aynı şekilde çocuklar, din, coğrafi köken veya sosyal statülerindeki farklılıklara bakmaksızın, Mısırlı olmanın değerli olduğuna teşvik edilirler. Aynı hedefler, her iki din eğitimi programı için de belirlenmiştir.¹⁸²

2. Resmi Okullarda İslam Din Eğitimi

a. Ezher Dışındaki Okullarda Din Eğitimi

İslam Din Eğitimi dersi ilkokulun tüm yıl ve dönemlerinde vardır. 1995-1996 yılında hazırlanan ve en son 2015-2016 öğretim yılında okutulan kitaplar her dönem için ayrı ayrı kitaplardan oluşur iken, 2016-2017 öğretim yılında bütün kitaplar tamamen değişmiş, iki dönemin birlikte basıldığı tek kitap haline gelmiştir.

Ortaokul ve Lisenin bazı sınıflarında “İslam Din Dersi”nde işlenmek üzere bir veya daha fazla kitap eklenmiştir. Bu ek kitaplar konu bakımından serbest (genel okuma) kitabı olsa da ders kitabı formatında kaleme alınmıştır. Örneğin, 15-20 sayfada bir konu

¹⁸¹ ZENGİN, *Dünyada Bir Mesele Olarak İslam Dini Eğitimi*, s.8.

¹⁸² KOUCHOK, Kawsar H., “Çocuklara Hoşgörüğü Öğretmek İçin Neler Yapmalı, Neler Yapmamalı? Mısır Örneğinden Bazı Yansımalar”, *Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Çev: Cemil Oruç, Elazığ 2008, 13:2, s. 410.

bitiminde “konunun münakaşası” başlığı altında konuyu tekrara yönelik alıştırmaya, soru ve tartışma konuları gündeme getirilerek konuların tekrarı bulunmaktadır.

Ayrıca, Lise 2. sınıfın Edebiyat Bölümü’nde din ile ilgili sayabileceğimiz bir de “Mısır ve İslam Medeniyeti” isimli bir ders ve dersin 200 sayfalık bir kitabı bulunmaktadır.

Aşağıda Mısır Milli Eğitim Bakanlığı’nın resmi sitesinde 2016-2017 yılı öğretiminde okutulacak kitapların listesi tablo şeklinde verilecektir:

Kitapların sayfa sayıları aşağıdaki tablolardaki gibidir.

Tablo 11. Ezher Dahil Olmak Üzere Tüm İlkokullarda Okutulan “İslam Din Eğitimi” Kitabının Sayfa Sayıları

Sınıf	Sayfa Sayısı
1	99
2	88
3	104
4	97
5	93
6	97

<http://elearning1.moe.gov.eg/> (11.12.2016)

Tablo 12. Ezher Dışındaki Ortaokullarda İslam Din Eğitimi Dersinde Okutulan Tüm Kitaplar Ve Sayfaları

Sınıf	Temel Ders Kitabı’nın (التربية الدينية الإسلامية) Sayfa Sayıları	Ek Kitapların İsimleri Ve Sayfa sayıları
1	128	
2	112	Üsâme b. Zeyd, İslam’daki En Büyük Komutan (أسامة بن زيد؛ أول قائد في الإسلام) 68 sayfa
3	136	Çevre ve Nüfus Bilincine Dair İslami Düşünceler (خواطر إسلامية في التوعية البيئية والسكانية) 112 sayfa

<http://elearning1.moe.gov.eg/> (11.12.2016)

Tablo 13. Ezher Dışındaki Liselerde İslam Din Eğitimi Dersinde Okutulan Tüm Kitaplar Ve Sayfaları

Sınıf	“İslam Din Eğitimi” Kitabının Sayfa sayısı	Ek Kitap Adı Ve Sayfa Sayısı
1	112	Şa’ravi’nin, “Kur’an Mucizesi” (معجزة القرآن) kitabı 100 sayfa.
2	136	1.Ali Ahmet Baksir’in, “İmdat... İslam’ın Yardımına Yetişin” (وا إسلاماه), 112 sayfa. 2.Ahmet Ömer Haşim’in, “İslam’da Güvenlik” (الأمن في الإسلام) kitabı. 64 sayfa
3	144	---

[http://elearning1.moe.gov.eg/\(13.12.2016\)](http://elearning1.moe.gov.eg/(13.12.2016))

b.Ezher Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi

Daha önce ifade edildiği gibi Ezher esasen dini eğitim kurumu olarak kurulmuş ve asırlarca ağırlıklı olarak bu alanda hizmet vermiştir.

Ancak XIX. ve XX. yüzyıllardaki eğitim tarz ve yöntemi, hem verilen eğitim alanları bakımından değişikliğe uğramış, bu arada Tıp, Mühendislik gibi pozitif bölümleri de açılmıştır. 1961 yılında devlete bağlanmasıyla da, devlet okullarında okutulan derslere ek olarak dini derslerin konulduğu bir kurum haline gelmiştir.

Ezher’in tüm aşamalarında din derslerine dair sabit ders Kur’an’dır. Kur’an ezberine İlköğretim 1. sınıfın ilk döneminde başlayan öğrenci, liseyi bitirdiğinde Kur’an’ı baştan sona ezberlemiş olur. Dolayısıyla Ezher’in bütün öğrencilerine yaptığı en önemli ve sabit kazanım Kur’an hafızlığıdır. İlkokuldan Üniversite’yi bitirene kadar öğrenci ya yeni cüzler ezberleyip onlardan veya geçmiş yıllarda ezberlediklerinden sınava girer.¹⁸³ Kur’an ve Tecvit isminden anlaşılacağı üzere bu derste hem Kur’an’ın güzel ve kuralına göre okunması öğretilmekte, hem de ezber yaptırılmaktadır. Kur’an dışındaki din eğitimi ile ilgili dersler ise her bir aşamada farklılık arz etmektedir. Aşağıda bunların her biri çizelgeler şeklinde verilecektir. Bunlar verilirken hem bu yılın, yani 2016-2017 öğretim yılının, hem de

¹⁸³ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (14.12.2016).

ulaşabildiğimiz bir başka yılın, 2008-2009 öğretim yılının dersleri, haftalık ders saatleriyle birlikte verilecektir. Böylece Ezher’de özellikle son yıllarda ne tür değişikliklerin olduğuna dair fikir edinilme imkanı olabilecektir.

Ezher’in ilk ve orta aşamasında okutulan beşeri tüm temel dersler ve kitaplar diğer devlet okulları ile tamamen aynıdır. İlkokul aşamasında din dersleri ve kitapları da aynıdır. Dolayısıyla ilkokulda farklı tek ders Kur’an-ı Kerim’dir. Üniversite’ye gelinceye kadar öğrenci Kur’an-ı Kerim’in tamamını ezberlemiş olur.

Ezher mutedil ve dengeli bir din öğretme çabasındadır. Ezher’in iki temel önceliği vardır. Bunlardan biri ilkokuldan itibaren öğrencilere Kur’an’ı ezberletmek, diğeri temel İslam ve Arapça bilimlerini öğretmek. Bu hedef hiçbir zaman değişmemiştir.¹⁸⁴

Diğer aşamalarda ise diğer devlet okullarında sadece Din Eğitimi Dersi var iken Ezher’de bu farklı ve çeşitlidir.

i. İlköğretim.

Ezher’in İlköğretim aşamasında Din Eğitimi dersi ve kitabı diğer hükümet okullarıyla tamamen aynı olup Ezher’de onun yanı sıra Kur’an dersi bulunmaktadır.

İlköğretimde Din Dersi Saatleri (2008-2009 öğrenim yılına göre):

Tablo 14. İlköğretimde İslam Din Dersi ve Kur'an-ı Kerim Dersi Haftalık Saatleri

	1.SINIF	2.SINIF	3.SINIF	4.SINIF	5.SINIF	6.SINIF
Kur'an-ı Kerim	10	10	12	15	15	15
İslam Din Eğitimi	2	2	2	1	1	1

<http://kenanaonline.com/users/denary/posts/731656> (13. 12. 2016)

Din Eğitimi kitaplarına daha önce değinildiğinden dolayı burada sadece Kur’an eğitimine yer verilecektir.

¹⁸⁴ <http://www.goethe.de/ins/eg/kai/kul/mag/bil/bpe/ar11554519.htm> (02.11.2016).

Öğrenci Kur'an'ı ezberlemeye ilkökul 1. Sınıfın 1. Döneminde başlar ve her dönem belli cüzleri ezberler veya geçmişte ezberlediklerini tekrar eder.

Her eğitimi yılı başında ezberlenmesi gereken süreler ve ne kadar sürede yapılması gerektiğine dair okullara yazılı belge gönderilmektedir.

Ezher Ders Planlama Merkezi'nin 2016-2017 öğretim yılında ilk okullar için ilan ettiği plan şöyledir:¹⁸⁵

Tablo 15. Ezher Ders Planlama Merkezi'nin 2016-2017 Öğretim Yılında İlk Okullarda Kur'an-ı Kerim Ezberi

SINIF	I.DÖNEM'DE SÜRELER	MİKTARI	II.DÖNEM EZBERİ	SAYFA SAYISI
1	Fatiha ile A'lâ - Nas	14	Nebe-Tarık	10
2	Mülk-Mürselat	20	Mücadele-Tahrir	20
3	Muhammed-Hadid	35	Şura-Ahkaf	24
4	Fatır-Fussilet	48	Ankebut-Sebe	38
5	Furkan-Kasas	37	Enbiya-Nur	38
6	İsra-Taha	40	Yusuf -Nahl	46

Bkz. <http://www.azhry.com/2016/08/mnaheg->

[az2017.html;http://kenanaonline.com/users/denary/posts/731656](http://kenanaonline.com/users/denary/posts/731656) . (13.12. 2016)

¹⁸⁵ Araştırmanın bu bölümünde ilkökul, ortaokul ve lise ile ilgili yer alan verilerinde; 2016-2017 öğretim yılı verileri Ezher'in resmi sitesi <http://www.azhry.com/2016/08/mnaheg-az2017.html> (02.11. 2016) adresinde yer alan Ezher ortaöğrenim kurumları, ortaöğretim merkezi öğrenim idaresi (Riasetu kitai el-meahid el-ezheriyye, el-idaretü'l-merkeziyye littâ'lim es-sanevi) tarafından hazırlanmış ve 25 ocak 2017 tarihinde güncellenmiş "ezher ders planlaması" (Menahic el ezher) sayfasında bulunan eğitimin farklı aşamalarında ders planının verildiği 30 civarında dosyalardan ilgili olanlar incelenerek verilmiştir. o yüzden her bir çizelgenin kaynağı zikredilmeye gerek duyulmamıştır.

2008-2009 öğrenim yılı verilerinde ise <http://kenanaonline.com/users/denary/posts/731656> internet adresinde yer alan ezher üniversitesi, idare, planlama ve karşılaştırmalı eğitim birimi (Kısmu'l-idare ve't-tahtit ve't-terbiye el-mukarana) tarafından hazırlanmış "Mısır'daki ortaöğretim kurumları" isimli uzun bir araştırma makalesi ile aynı internet sayfasında makalenin sonunda yer alan "Ezher'de üniversite öncesi eğitim" isimli bir önceki makalenin devamı şeklindeki 80 sayfa civarındaki makale esas alınmıştır. Word dosyası şeklinde olduğundan da sayfa numaraları verilememiştir.

Listeye baktığımızda şunları görebiliriz: ilk iki sınıfta her dönem ezber miktarı 10 ile 20 sayfa arasında iken, 3. sınıftan 6. Sınıfın son dönemine kadarki 4 yılda 24 ila 48 arasındadır. Ortalama her dönem ezber miktarı ise 2 cüz civarındadır.

Sonuç olarak ilkokuldan mezun olan öğrenci Kur'an'ın 235. sayfasından sonuna kadarını, yani 18,5 cüzünü, dolayısıyla Kur'an'ın % 60'ını ezberlemektedir. Listede aynı zamanda geçen dönem ve yılları da kapsayacak şekilde periyodik tekrarlar da vardır. Tekrarlar sayesinde öğrenci Kur'an'ı daha sağlam bir şekilde ezberleyecektir.

ii.Ortaokul

Din Dersleri Saatleri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 16. Ezher Ortaokullarında Din Dersleri Saatleri

Sınıf	1		2		3	
Öğrenim Yılı	2008-2009	2016-2017	2008-2009	2016-2017	2008-2009	2016-2017
Fıkıh	4 saat	2 s.	4 s.	2 s.	4 s.	2 s.
Tevhid (Akaid)	1	“Usulü’ d-din” dersi adı altında	1	“Usulü’ d-din” dersi adı altında	1	“Usulü’ d-din” dersi adı altında
Siret	1		1		1	
Tefsir	1		1		1	
Hadis	1		1		1	
		4 saat		4 saat		4 saat
Kur’an Ezberi ve Tecvid	5	4 (1 saati tecvid, 3 saat Kur’an)	5	4 (1 saati tecvid, 3 saat Kur’an)	5	4
Kıraatler (âma öğrenciler için)	-	6	-	6	-	6
İslam Kültürü	-	-	-	-	-	1

Bkz. <http://www.azhry.com/2016/08/mnaheg-az2017.html>;

<http://kenanaonline.com/users/denary/posts/731656> . (13.12. 2016)

Bu aşamada öğrenci Kur'an ezberine devam etmektedir. Kur'an dersinde ezberleme planı şu şekildedir:

Tablo 17. Ezher Ortaokullarında Kur'an-ı Kerim Ders Saatleri

SINIF	I.DÖNEM'DE SÛRELER	MİKTARI	II.DÖNEM EZBERİ	MİKTARI
1	Hud ve Yunus sûrelerinin tamamı	27	Tevbe ve Enfal sûrelerinin tamamı	31
2	Araf Sûresi	26	En'am Sûresi	23 sayfa
3	Maide 1-66 âyetler	13	Maide Sûresi, 67. ayetten sonuna kadar. Nisa, 1-23	14 sayfa

<http://www.azhry.com/2016/08/mnaheg-az2017.html>;
<http://kenanaonline.com/users/denary/posts/731656> (14. 12. 2016)

Bu aşamada da tekrarlar vardır, fakat dönem içidir. Yani her dönemin ilk iki ayı ezbere son ayı o dönem içerisinde ezberlenmiş olanları tekrara ayırılır.

Ortaokul öğrencisi okuldan mezun olurken Kur'an'ın 77-235 sayfalarını, yani 8 cüz'ünü, dolayısıyla Kur'an'ın dörtte birinden biraz fazlasını ezberlemiş olmaktadır.

iii.Lise

Lise aşamasındaki din dersleri ve haftalık saatleri aşağıda verildiği şekildedir. Edebiyat Bölümü ile Fen bölümü ayrı çizelgelerde gösterilecektir.

Edebiyat Bölümünde Dini Dersler ve Haftalık ders saatleri şöyledir:

Tablo 18. Edebiyat Bölümünde Dini Dersler Ve Haftalık Ders Saatleri

Öğrenim Yılı	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF	
	2008-2009	2016-2017	2008-2009	2016-2017	2008-2009	2016-2017
Kur'an Ezberi	2	2	2	2	2	2
Fıkıh	6	5	6	5	6	5
Tevhid (Akaid)	2	2	2	2	2	2
Tefsir	2	2	2	2	2	2
Kur'an İlimleri	1	1	-	-	-	-
Hadis	1	1	2	2	2	2
Hadis İlimleri	1	1	-	-	-	-
İslam Kültürü	-	1	-	-	-	-

<http://www.azhry.com/2016/08/mnaheg-az2017.html> (15. 12. 2016)

Fen Bölümünde haftalık dini dersler ve haftalık saatleri şöyledir:

Tablo 19. Fen Bölümünde Haftalık Dini Dersler Ve Haftalık Saatleri

Öğretim Yılı	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF	
	2008-2009	2016-2017	2008-2009	2016-2017	2008-2009	2016-2017
Kur'an Ezberi	2	2	2	2	2	2
Fıkıh	4	3	4	3	4	3
Tevhid (Akaid)	1	1	1	1	1	1
Tefsir	1	1	1	1	1	1
Kur'an İlimleri	1	1	-	-	-	-
Hadis	1	1	1	1	1	1
Hadis İlimleri	1	1	-	-	-	-
İslam Kültürü	-	1	-	-	-	-

Bkz. Ek. 24, 25, 26.

Lise döneminde Kur'an-ı Kerim ezber planı şöyledir:

Tablo 20. Ezher Lise Döneminde Kur'an-ı Kerim Ezber Planı

SINIF	I.DÖNEM'DE SÛRELER	MİKTARI	II.DÖNEM EZBERİ	MİKTARI
1	Nisa: 24-147	1 cüz	Nisa s.: 148-sûre sonu. Al-i İmran: 1-92	16
2	Al-i İmran: 93-sûre sonu	15	Bakara: 1-105	15
3	Bakara 106-218	18	Bakara: 219-sûre sonu	15

Bkz. Ek. 27, 28, 29.

Çizelgeye bakıldığında lise döneminde öğrencinin Kur'an'dan yeni 75 sayfa, yani Kur'an'ın tamamının sekizde birini ezberlediği söylenebilir. Ayrıca, ilkokul ve ortaokulda olduğu gibi lisede de tekrarlar vardır. Buradaki tekrar da ortaokulda olduğu gibi dönem içidir. Yani her dönemin ilk iki ayı ezbere son ayı o dönem içerisinde ezberlenmiş olanları tekrara ayrılır.

Ezber miktarını özetleyecek olursak; öğrenci 6 yıllık ilkokulda Kur'an'ın %60'ını, 3 yıllık ortaokulda % 26,5'unu, 3 yıllık lisede de % 12,5'unu

ezberlemektedir. Görüldüğü gibi miktar gittikçe düşmektedir. Sebebi ise sınavda öğrenciye yeni ezberler dışında geçen yıllarda ezberlediklerinden de sorulmasıdır. Her geçen yıl toplam sorumlu olduğu sayfa sayısı arttığından yeni ezber miktarında azaltılmaya gidilmiştir. Sınavlar ise sadece yeni ezberlenen değil, ulaşıldığı yere kadar yerden yapılıdır.¹⁸⁶

iii. Üniversite

Ezher'in dini 5 fakültesi bulunmaktadır. “Şeriat ve Kanun Fakültesi’nde (Külliyetü’ş-şerîa ve’l-kanun) İslam hukuku ile beşeri hukuk birlikte okutulmaktadır. “Din Esasları Fakültesi’nde (Külliyetü Usûli'd-dîn) Tefsir, Hadis, Kelam ve Felsefe dersleri okutulmakta olup öğrenci Fakülte’nin 3. sınıftan itibaren bu dört bölümden birinde devam etmektedir. “Arap Dili Fakültesi” (Külliyetü'l-lugati'l-Arabiyye) Belağat, Edebiyat, Sarf ve Nahiv gibi dil bilimlerinde eğitim vermektedir. Bu üç fakülte daha önce geçtiği üzere 1930’da kurulmuştur. 1960’larda kurulan İslami ilimler ve Arap Dili Edebiyat Fakültesi’nde (Külliyetu’d-Dirasat el-İslamiyye ve’l-Arabiyye) ise düz liselerden de öğrenci almak üzere kurulmuş olup müfredatı diğer fakültelerin birleşimi şeklindedir. Davet Fakültesi (Külliyetu’d-Da’va) ise İslami davet alanında eğitim vermektedir. 1965 yılında Usulu’din fakültesinin bir bölümü iken 1990’da fakülte haline gelen, bir ara tekrar bölüm olarak devam ettikten sonra en son 2001 yılında müstakil fakülte hüviyetini kazanmıştır¹⁸⁷ Bu fakültede öğrenim 1990’ların ortalarına kadar Ezher camisinde eski usule göre yapılagelmiştir. Bu fakültelerin tamamı 1990’lerin sonlarına kadar Ezher camisinin yanındaki eski binalarında eğitim verirken, bu yıllarda diğer beşeri ilimler fakültelerinin bulunduğu kampüse, yeni binalarına taşınmıştır.¹⁸⁸ Bu fakültelerin tamamı sadece Kahire’de bulunmakta olup diğer şehirlerde bunlardan bazıları vardır.¹⁸⁹

Gerek dini gerek beşeri eğitimin verildiği tüm Ezher Fakültelerinde öğrenciler her yıl önceki yılın eklenmek üzere 7,5 cüzden sözlü ve yazılı sınava

¹⁸⁶ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (14.12.2016).

¹⁸⁷ http://fic.oiu.edu.sd/show_page.php?page_id=945 (02.02.2017).

¹⁸⁸ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (14.12.2016).

¹⁸⁹ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (15.12.2016).

girmektedirler. Yani, 4 yıllık bir fakültenin 1. yılında 7,5 cüzden, 2. yılında 15 cüz, 3. yılında 22,5 cüz, 4. yılında 30 cüzden yazılı ve sözlü sınava girmektedirler.¹⁹⁰

c.Mısır'da İslam Din Eğitimi Dersi Öğretmenlerinin Temini

Ekonomik nedenlerden dolayı Mısır hükümeti şu ana kadar bu ders için ayrı öğretmen yetiştiren fakülte veya bölümler açmadığı veya herhangi bir fakülte ve bölüm belirlemediği gibi bunun için özel bir öğretmen tayini de yapmamaktadır. Bunun yerine haftalık ders saati 8-10'u bulan ve her okulda birden fazla bulunan Arapça hocalarından temin yoluna gitmektedir. Bu yüzden Arapça öğretmenleri aynı zamanda İslam Din Eğitimi dersi öğretmeni görüle gelmiş ve bu kanaat yerleşmiştir. Ezher'in orta, lise aşamalarında ise Tefsir, Hadis ve Fıkıh gibi branşlar bulunduğundan dolayı bunlara Ezher'in dini fakültelerinden mezun olanlar tayin edilmektedir.¹⁹¹

3. Resmi Okullarda Hristiyanlık Din Eğitimi

Hıristiyan öğrenciler kendi dinlerini kendi din eğitimi kitaplarından ve hocalarından öğrenebilmektedirler. Genel bir fikir vermesi için aşağıdaki tablolarda İlkokul 1. sınıftan Lise sonuncu sınıfa kadar okutulan din eğitimi kitaplarının sayfa sayıları verilecektir.¹⁹²

Tablo 21. İlköğretimde Hristiyan Din Eğitimi Kitaplarının Sayfa Sayıları

SINIF	NET SAYFA SAYISI (GİRİŞ VE SON SAYFALAR HARIÇ)
1	96
2	71
3	71
4	77
5	93
6	94 (40, 45. Sitede bu sınıfın 2016-2017 baskısı yok, sadece geçen yılın iki ayrı şekilde basılan kitabı vardı ve sayfaları bu şekilde)

<http://elearning1.moe.gov.eg/> (05.12.2016).

¹⁹⁰ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (15.12.2016).

¹⁹¹ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (14.12.2016). Hişam Mutavi ile kişisel iletişim (14.12.2016).

¹⁹² Bkz <http://elearning1.moe.gov.eg/> (Mısır Eğitim Bakanlığı'nın İnternet sitesi) (20.05.2016).

Tablo 22 Ortaokulda Hristiyan Din Eğitimi Kitaplarının Sayfa Sayıları

SINIF	TOPLAM SAYFA SAYISI
1	84
2	96
3	98

[http://elearning1.moe.gov.eg/\(05.12.2016\)](http://elearning1.moe.gov.eg/(05.12.2016)).

Tablo 23. Lisede Hristiyan Din Eğitimi Kitaplarının Sayfa Sayıları

SINIF	SAYFA SAYISI
1	160
2	148
3	142

[http://elearning1.moe.gov.eg/\(05.12.2016\)](http://elearning1.moe.gov.eg/(05.12.2016)).

B.Mısır'da Gayri Resmi Din Eğitimi

1. Gayr-i Resmi İslam Din Eğitimi

Mısır'da din eğitimi devlet kurumlarının dışında sivil toplum örgütleri ve cemaatler tarafından da verilmektedir.

Bunların başında hilafetin kaldırılmasının ardından başlayan dirilme çabalarının sonucu olarak meydana çıkan Müslüman Kardeşler gelmektedir. Oldukça düzenli bir hiyerarşik yapıya sahip olan ve geniş bir kitlesi bulunan cemaatin faaliyetleri ağırlıklı olarak tebliğ ve eğitimidir. Çalışmalarını daha çok üniversite öğrencileri arasında sürdüren Cemaat-i İslami de mensuplarına ve halka yönelik ferdi veya toplu eğitimler vermektedir. Mısır toplumunda etkili diğer bir cemaat de Selefilerdir. Bunlar da eğitim faaliyetlerini özellikle camilerde sürdürmektedirler. Ezher hocalarının camilerdeki ders ve vaazları da Mısır'daki gayr-i resmi dini eğitimde kabul edilecek bir diğer faaliyettir.¹⁹³ Tüm bu faaliyetler mısır halkını dini konularda aydınlatmakta ve dini hayata canlılık katmaktadır.

¹⁹³ Bkz. <http://www.enfal.de/misir.htm> (20.05.2016)

2. Gayr-i Resmi Hristiyanlık Din Eğitimi

Mısır Kıpti kilisesi din eğitimi alması için bir dönem Avrupa'ya öğrenciler gönderirken, Papa 4. Kirles özel gayretleriyle 1861'den itibaren özel hristiyan okullarını açmıştır. İlk adım olarak 6 okul açılmıştır. 1900-1950 yılları arasındaki eğitimle din eğitimi sistemi daha da netleşmiştir. Bu dönemden itibaren din eğitiminde şu hedefler konulmuştur:

- 1.Çocuklara Hristiyan inancının öğretilmesi.
- 2.Kıpti-Ortodoks kiliselerinin tarihinin ve inancının telkin edilmesi.
- 3.Onları Pazar gününü kutsamaya alıştırmak ve o günde ibadete devamlarını sağlamak.
- 4.Hristiyan yaşamına alıştırmaları, ruh ve beden sağlıklıyla ilgilenmesi.
- 5.Kiliselerine ve vatanlarına faydalı birer evlat olmalarının sağlanması.

Genel okullarda da Hristiyan çocuklara yönelik eğitim de 1907 yılından itibaren başlamıştır. Öğrenci sayısı 15'i geçen tüm ilkokul ve sonrası dönemlerde Kıpti öğretmenler din dersleri vermiştir. İllkokul öğrencilerine İncil dağıtılmıştır.

Günümüzde de aynı uygulama devam etmektedir.

Bunun yanında Kiliselerdeki sosyal faaliyetler yoluyla da Hristiyan çocuk ve gençlerin Kiliselere gelmesi sağlanmakta, bu yolla dini duygularının canlı tutulmasına ve kimliklerinin farkında olmalarına çalışılmaktadır.¹⁹⁴

¹⁹⁴ <http://digital.ahram.org.eg/articles.aspx?serial=794221&eid=422> (20.05.2016)

B. Mısır'daki İslam Din Eğitimi ile Türkiye'deki İslam Din Eğitimi'nin Karşılaştırılması

Bu başlık altında 2016 yılı itibariyle iki ülkedeki İslam din eğitimi kısaca karşılaştırılacaktır. Resmi din eğitimindeki karşılaştırma daha çok her iki ülkenin İlköğretim 4. sınıf ders kitapları üzerinden yapılacaktır.

Halkın Arap olması sebebiyle Mısır'da din eğitiminin, örneğin Kur'an öğretiminin daha kolay olacağı tahmin edilebilir. Mısır'da Kur'an eğitimi camilerde küçük yaştan itibaren başlar. Bu yönüyle, Türkiye'deki 28 Şubat süreci (1998 yılı) öncesi ve sonrasında özellikle yaz kurslarında camilerde verilen Kur'an eğitimiyle benzerlik göstermektedir. Bu eğitim Mısır'daki camilerde hem cami imamaları hem cami cemaatinden gönüllü öğreticiler tarafından özellikle yaz tatillerinde yapılmaktadır. Dolayısıyla ilkokula başlayan birçok çocuk bu yolla hem Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenmiş, hem de birkaç cüz'e varacak kadar Kur'an ezberlemiş olur. Türkiye'de ise Mısır'a benzer bir şekilde yaz Kur'an kurslarında cami görevlileri tarafından Kur'an eğitimi verilse de buralarda verim çok zayıf olup yıllarca okuyup da Kur'an okumayı öğrenenlerin sayısı oldukça azdır. Fakat Diyanet İşleri Başkanlığı'nın konu üzerine eğilmesi sonucu son yıllarda verimin daha çok arttığı görülmektedir.

Mısır'da İslam Din Eğitimi dersi daha önce ifade edildiği gibi İlköğretim 1. sınıftan başlayıp lise bitinceye kadar alınması gereken zorunlu bir derstir. Özellikle ortaokul aşamasında temel din dersi kitabı yanında başka yardımcı kitaplar da okutulur. Türkiye'de ise din dersi 1924-1931 yılları arasında tüm okulların müfredatından çıkartıldıktan sonra, 1948 yılında ilk ve orta eğitim okullarına isteğe bağlı olarak konulup bir yıl sonra uygulanmaya başlanmıştır. Bu ders 1953 yılında Öğretmen Okullarının 9. ve 10. (lise 1. ve 2.) sınıflarına haftada 1'er saat mecburi ders, 1956'da Ortaokulların 1. ve 2. sınıflarına, 1967'de ise liselerin 1.ve 2. sınıflarına seçmeli ders olarak konulmuştur. 1982-1983 öğretim yılından itibaren "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" adıyla ilkokulların 4. sınıfından lise son (3.) sınıfa kadar zorunlu

olarak okutulmaya başlanmıştır.¹⁹⁵ 2012 yılında, 12 yıllık zorunlu eğitim uygulamasına geçilmesi ile birlikte, 1982'den itibaren zorunlu olarak ilköğretim 4'üncü sınıftan 12'inci sınıfa kadar okutulan DKAB dersi yanında,¹⁹⁶ 5. sınıftan itibaren her yıl din eğitimi ile ilgili Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler olmak üzere 3 adet seçimlik ders öğretim programlarına dâhil edildi.¹⁹⁷

İki ülke arasındaki din eğitimini, her iki ülkenin ilk ortak yılı olması sebebiyle, 4.sınıf kitapları üzerinden değerlendirecek olursak;

Her iki kitapta gözlemlenen benzerlikler şunlardır. Her iki kitapta da resim ve diğer görsel materyaller uygun bir biçimde kullanılmakta, çocukların ilgisini çekecek renkli ve kaliteli resimler bulunmaktadır. Yazı boyutu, satır uzunluğu, yazı ve zemin rengi gibi özellikler öğrencinin kolay okumasını sağlayacak niteliktedir. Her ikisinde konu başlıkları işlenen konulara uygun ve kolay anlaşılacak şekilde seçilmiştir. Konu anlatımında somut örnekler her ikisinde yeterlidir. Âyet, sûre ve dualara, ayrıca şiirlere de yer verilmiştir. Örnekler öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve seviyesine uygun niteliktedir. Konular işlenirken günlük hayattan örnekler verilmiştir. Konuların dağılımının dengeli olduğu gözlemlenmektedir. Bilgi kaynakları yeterince zengin, Kur'an ve Sünnet merkezlidir. İkisinde de âyet ve hadislerin anlaşılmasını kolaylaştıracak açıklamalara yer verilmiştir ve âyetler konuya ve amaçlara uygundur. Konular okuma ve çalışma parçalarıyla desteklenmiş ve bunlar amaçları ve hedef davranışları desteklemektedir. Okuma parçaları öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve seviyelerine uygundur. İkisinde de konu sonlarında alıştırma bulunmektedir. İşlenen konular her ikisinde de öğrencinin günlük yaşantısında yararlanabileceği bir şekilde ele alınıp işlenmiştir.

İki kitap arasındaki farklar ise şunlardır. Türkiye'deki Din Eğitimi kitabında öğrencilerin kendi başlarına yaparak konuyu anlayabilecekleri "önce düşünelim",

¹⁹⁵ ÖCAL, Mustafa, "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 1/1 6, Sayı 12, 2008, s.407, 408

¹⁹⁶ KAP, Derya, "Türkiye'de Zorunlu Din Dersi Uygulaması" *Akademik Perspektif* – Kasım 2014. s. 59, 60; [http://www.ikv.org.tr/images/files/58-61%20AKADEMIK%20PERSPEKTIF%20KASIM%202014_58-61%20\(1\).pdf](http://www.ikv.org.tr/images/files/58-61%20AKADEMIK%20PERSPEKTIF%20KASIM%202014_58-61%20(1).pdf) (13.01.2017).

¹⁹⁷ KAP, Derya, "Türkiye'de Zorunlu Din Dersi Uygulaması" *Akademik Perspektif* – Kasım 2014; <http://www.ensonhaber.com/10-soruda-okullarda-kuran-i-kerim-dersi-2012-04-04.html> (13.01.2017)

“listeleyelim”, “hazırlanalım” “sırala”, “paylaşalım” gibi etkinlikler ve çalışmalar mevcut iken Mısır’daki İslam Din Eğitimi kitabında bunlar bulunmamaktadır. Türkiyede’ki kitapta kavram haritaları, şemalar, drama gibi birçok öğretim tekniklerine çokça başvurulurken, Mısır’daki kitapta bunlar oldukça az yer almaktadır. Konuların daha iyi anlaşılması için tablo, grafik ve benzeri görseller Türkiye’dekinde yeterli derecede kullanılırken Mısır’dakinde kullanılmamıştır. Mısır’daki konu metinleri Türkiye’dekine göre daha kısadır. Mısır’daki kitapta farklı yazarlardan alıntılar yer almaz iken bunlar Türkiye’deki kitapta birçok alıntı bulunmaktadır. Mısır’daki kitapta konu ve ünite sonlarındaki alıştırmalar, değerlendirme soruları ve çalışmaları vb. yetersiz durumdadır. Türkiye’dekinde ise çok çeşitli ve yeterlidir. Türkiye’deki kitabın sonunda sözlük kısmı bulunmakta iken Mısır’dakinde bu yoktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM 1. VE 2. SINIF (6-7 YAŞ) ÇOCUKLARININ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

I.BÜYÜME VE GELİŞME

Gelişimin tanımı ve dönemleri.

Gelişim; birbiriyle etkileşim halinde bulundan biyolojik, bilişsel ve psiko-sosyal süreçlere bağlı olarak bireyde döllemeden ölüme kadar olan zaman içinde ortaya çıkan sürekli ve düzenli değişmelerdir.¹⁹⁸

Anahatlarıyla gelişim dönemleri şunlardır:

- 1.Doğum öncesi dönem.
- 2.Bebeklik dönemi (0-2 yaş).
- 3.İlk çocukluk dönemi (2-6 yaş).
- 4.İkinci çocukluk dönemi (6-11 yaş).
- 5.Ergenlik dönemi (11-13, 18-20 yaş).
- 6.Genç yetişkinlik (20-30 yaş).
- 7.Orta yetişkinlik (30-60 yaş).
- 8.İleri/Geç-Yetişkinlik (60-?).¹⁹⁹

Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

Büyüme; organizmada boy, kilo ve hacim olarak meydana gelen artışlardır.

¹⁹⁸ TAKİ, Mehmet, “Ünite II”, *Eğitim Psikolojisi* (Editör: İbrahim Yıldırım), Ankara 2011, Anı yayıncılık, s.19.

¹⁹⁹ YILMAZ, “Ünite II”, *Eğitim Psikolojisi* (Editör: İbrahim Yıldırım), s.20.

Olgunlaşma; öğrenme yaşantılarından bağımsız, biyolojik olarak kalıtım tarafından kontrol edilen bir değişimdir. Vücut organlarının kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilecek düzeye gelmesidir.

Öğrenme; bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda meydana gelen kalıcı izli davranış değişimleridir. Olgunlaşma öğrenmenin ön koşuludur. Olgunlaşma olmadan öğrenme olmaz.²⁰⁰

Hazır bulunuşluk; olgunlaşma ve öğrenme sonucunda belli davranışları yapmaya hazır olma durumudur. Kritik dönem bireyin çeşitli gelişim dönemlerinde öğrenmeye ya da gelişmeye en çok eğilimli, istekli ve çevre uyaranlarına en açık olduğu dönemi ifade eden bir kavramdır.²⁰¹

II. İLKÖĞRETİM I. DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMİ

A.İlköğretim I. Dönemindeki Çocukların (6-12) Gelişim Görevleri

Gelişim görevi; normal gelişim süreci içindeki bütün bireylerden beklenen, belirli gelişim dönemlerine ait görevlerin gerçekleştirilmesidir.²⁰²

İlköğretim I. Dönemindeki çocukların (6-12) gelişim görevleri şunlardır:

- 1.Büyük ve küçük kaslarını kullanmayı öğrenme.
- 2.Çeşitli oyunlar ve devinsel aktivitelerde beceri kazanma.
- 3.Kurumsal kurallara uyarak yaşamayı öğrenme.
- 4.Sosyal gelişimine bağlı olarak yaşlılarıyla iyi geçinmeyi öğrenme, kişiler arası ilişkilerini zenginleştirme.
- 5.Anne-baba dışındaki başka yetişkinlerle ilişki kurabilme.
- 6.Bedenini kendine özgü nitelikleriyle tanıma ve kabul etme.
- 7.Kendi cinsi ile özdeşleşebilme, kendi cinsine uygun rolleri benimseme.

²⁰⁰ YILMAZ, Ünite II, *Eğitim Psikolojisi*, s.20.

²⁰¹ YILMAZ, “Ünite II”, *Eğitim Psikolojisi*, s.21.

²⁰² YILMAZ, “Ünite II”, *Eğitim Psikolojisi*, s.20.

8.Yaşamında kendisi için önemli olan yetişkinleri büyük ölçüde model olarak toplumsal ve mesleki roller geliştirme.

9.İlköğretimde hedeflenen okuma, yazma ve aritmetik alanında temel beceriler kazanma.

10.Zaman kavramını öğrenme ve somuttan soyuta uslamlama gücünü kazanma.

11.Kendi kararlarını alma ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, kişisel bağımsızlığını kazanmaya başlama.

12.Vicdan ve değerler sistemini geliştirme.²⁰³

A.İlköğretim I. Dönemindeki Çocukların (6-12) Gelişim Alanları

Yukarıda geçen bu gelişim ödevleri temelde şu gelişim alanlarında yer almaktadır:

1.Bedensel gelişim.

2.Zihinsel gelişim.

3.Psiko-sosyal gelişim.

4.Ahlak gelişimi ve dini gelişim.

Ele alınmakta olunan yaş grubunun ve onların eğitiminin daha iyi incelenmesi ve anlaşılması için bu gelişim alanları hakkında bilgi verilmesi uygun olacaktır.

1.Fiziksel Gelişim

Fiziksel gelişim bedensel ve devimsel gelişim alt başlıkları altında ele alınarak incelenmektedir.

Bedensel gelişim içinde kişinin boy ve ağırlık, iskelet, kas, sinir, iç salgı bezleri, sindirim, kan ve dolaşım sistemleri incelenir.

Bedensel gelişim boy, ağırlık ve hacimde artışın yanı sıra vücudun sistemlerinin kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirecek duruma gelmelerini kapsar.

²⁰³ YEŞİLYAPRAK, Binnur, *21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri; Gelişimsel Yaklaşım*, Nobel Yayınları, 22. Basım, Ankara 2013, cilt: XII, s.41.

Devimsel gelişim ise devim (psiko-motor, hareket), bedenın denetim altına alınarak amaca uygun fonksiyonel hale gelmesidir. Bedenin fonksiyonel olma durumu büyüme olgunlaşma, öğrenme ve hazır bulunuşluk düzeyine ulaşmaya bağlıdır.²⁰⁴

6 yaş grubunun içinde yer aldığı ilk çocukluk döneminin fiziksel gelişim özellikleri şöyledir:

Bu dönemde bedensel gelişim hızında bir azalma görülür. 6 yaşında boy uzunluğu doğumdakinin 7 katına ulaşır. Sinir sistemi de 5 yaşında gelişimin % 90'ına ulaşır. Sindirim sistemi katı yiyecekleri sindirebilecek duruma gelmiştir. Çocuğun büyüklerin davranışlarını test ve taklit ettiği dönemdir. Bu dönemde bedensel becerilerin kazanılması ile birlikte bağımsız hareket etme, söylenenlerin tersini yapma, dikkat çekici davranışlarda bulunma, inatçılık önem kazanmaktadır.²⁰⁵

7 yaş grubunun içinde yer aldığı son çocukluk döneminin fiziksel gelişim özellikleri şöyledir: Bu dönemde de bedensel gelişimin hızında yavaşlama görülür. İlköğretimin ilk yıllarında çocukların büyümesinde gittikçe artan bir yavaşlama vardır.

Temel eğitime başlayan çocukların bilek, parmak kemikleri ve kasları ince işleri yapabilecek olgunluğa henüz ulaşmamıştır. 1. Sınıf öğrencileri incelik isteyen küçük el işlerini yapmada zorluk çekerler. Bu yaşlarda çocukların el, kol ve bacak kemikleri ağır işlere dayanıklı değildir.

Bu yaş çocuklarının devimsel yönden bireysel farklılıklar gösterdikleri bilinmektedir. Erkeklerin beden gücüne dayalı aktiviteleri kızlara oranla daha fazladır. Kızlar, ince motor becerilerinde okula başladıkları yıllarda erkeklere oranla daha ileridirler.

Devimsel beceriler büyük kaslardan küçük kasların gelişimine doğru bir sıra izler. Kalem tutma, yazı yazma, çizgi çalışmaları gibi beceriler küçük kasların gelişimine bağlı olup yaşla birlikte artar.²⁰⁶

²⁰⁴ DEĞER, Mehmet "Doğum Sonrası Dönem ve Fiziksel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, Ankara 2011, Anı yayıncılık, 3. baskı. s. 45.

²⁰⁵ DEĞER, "Doğum Sonrası Dönem ve Fiziksel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, s. 48.

²⁰⁶ DEĞER, "Doğum Sonrası Dönem ve Fiziksel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, s. 49

2. Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim kimi kaynaklarda zihinsel gelişim olarak anılır. Bilişsel gelişim bireylerin zihinsel yapı, becerileri ve süreçlerindeki değişimleri konu alır.²⁰⁷

Bireyin bebeklikten yetişkinliğe kadar algılamasını, akıl yürütmesini, yorumlamasını, yargılamasını, çevresini ve dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan bilgi edinme gücüne, sürecine ve aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişime “Bilişsel gelişim” denilmektedir.²⁰⁸

Bilişsel gelişim diğer gelişim alanlarında olduğu gibi kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünüdür.²⁰⁹

Bu çalışmada ele alınmakta olan ilköğretim 1. ve 2. sınıfların yer aldığı evreler olan 1. (3-6 yaş) ve 2. (7-11 yaş) çocuk evreleri insanın bilişsel gücünün en hızlı arttığı evrelerdir.²¹⁰

Bu alanda önemli çalışmaları olan Piaged zihinsel gelişimi dört döneme ayırmaktadır.

Bu dönemler: 1.Duyusal-motor dönemi (0-2 yaş), 2.İşlem öncesi dönem (2-7 yaş), 3.Somut işlemsel dönem (7-11 yaş), 4.Soyut işlemsel dönemdir (11 yaş sonrası).²¹¹

İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin içinde bulunduğu dönem işlem öncesi dönemin sezgisel evresi içerisinde yer almaktadır. Bu dönemde çocuklar nesnelerin en dikkat edici özelliklerine odaklanır. Diğer özellikleri gözden geçirirler. Bu çocuklar çokça sorular sorarlar. Her şeyin cevabını bilmek isterler. Bildiklerinden emin görünürler. Ancak bildiklerini, nasıl bildiklerini açıklayamadıklarından bu döneme sezgisel dönem denmiştir. Bu yaş grubundaki çocuklar olguları aralarındaki karmaşık ilişkilerle ele alamadıklarından bunlara ilişkin algılayışlarını dar

²⁰⁷ KEKLİK, İbrahim, “Bilişsel Gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, (Editör: Yıldırım, İbrahim), Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011, s.62.

²⁰⁸ KÖYLÜ, Mustafa (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, Nobel Akademik yayıncılık, Ankara 2013, 3.basım. s.17.

²⁰⁹ KÖYLÜ, Mustafa (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.17.

²¹⁰ KÖYLÜ, Mustafa (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.18.

²¹¹ KEKLİK, İbrahim, “Bilişsel Gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, s.65.

kavramlarla örgütlemeye ve sıkıştırmaya çalışırlar. Bu nedenle “kalıp yargılar” geliştirirler.

İlköğretim 2. Sınıf öğrencilerinin bulunduğu evreyi içine alan somut işlemsel dönemdeki çocukların düşünceleri kendilerini çevreleyen fiziksel gerçeklikle ve “şimdi ve burada” ile sınırlıdır. Dolayısıyla uzak geleceğe ya da varsayımsal olarak akıl yürütemezler. Önceki dönemdeki çocukların aksine bu çocuklar daha çok içsel bilişsel süreçlerini kullanırlar.²¹²

Bu dönemin gelişimsel görevleri şunlardır: Somut problemler çözebilir, korunumu edinir. Olayların, nesnelerin birden fazla yön-özelliğini hesaba katarak düşünebilir. Geri çevrilebilirlik edinir.²¹³

3. Ahlak Gelişimi

Kelime anlamıyla ahlak; din, tabiat, huy, karakter, adet, hal ve hareket tarzı gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ahlak üç farklı şekilde kullanılmaktadır: İslam ahlakı birinci anlamda, meslek ahlakı ikinci anlamda, ahlak felsefesi de üçüncü anlamda kullanılmaktadır. Ahlak insanın kendisi de dahil tüm varlıklara karşı görevlerini yerine getirmesi için sahip olması gereken olumlu özelliklerinin tümüdür. Ahlakın konusu insan davranışlarıdır.²¹⁴

Ahlak gelişimi çocukların belirli davranışlarını doğru ya da yanlış olarak değerlendirmelerine rehberlik eden ve kendi eylemlerini yönetmelerini sağlayan ilkeleri kazanma sürecidir.

Psikolojide bu alanda ilk kuramsal ve bilimsel yaklaşım Freud ile başlamış, onu öğrenme kuramını savunanlar ve zihinsel gelişim yaklaşımı izlemiştir.

Ahlak gelişimiyle ilgili çok çeşitli kuramlar bulunmakta olup bunlardan Piaget ve Kohlberg’in kuramları daha öne çıkmaktadır. Bunlara aşağıda değinilecektir.

Piaget iki tür ahlaki dönemden söz etmektedir. 4 yaşından 8 veya 10 yaşına kadar olan çocukların bulunduğu ilköğretim 1 ve 2. sınıf evrelerin de kapsayan ahlaki dönemi “Heteronomi” olarak nitelendirmiştir. Bu terim başkalarının yasalarına

²¹² KEKLİK, İbrahim, “Bilişsel Gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, s.65.

²¹³ KEKLİK, İbrahim, “Bilişsel Gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, s.70.

²¹⁴ AYDIN, Mehmet Zeki, *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Nobel Yayınları 4. Basım, Ankara 2011, s.19,20.

boyun eğmek anlamındadır. Küçük çocuklar yetişkinlerin koyduğu yasalara boyun eğmektedir. Bu dönemdeki çocukların otoriteye saygısı olmaktadır. Çocuk ahlaki değerlerin kesin ve evrensel olduğuna inanmaktadır. Piaget'ye göre ikinci ahlaki dönem 8 yaşından sonra gelişir. Buna "Otonom" adını vermiştir.²¹⁵

Kohlberg'in ahlaki gelişim alanında en önemli katkısı ahlak gelişimini Piaget'nin zihin gelişimi alanında ortaya koyduğu evreler üstüne koyması olmuştur. Piaget'nin çocukların kuralları nasıl kazandıklarını incelemesine karşın Kohlberg ilkelere dayalı yargının gelişmesinde çocuklardan çok ergenler ve yetişkinler üzerinde yoğunlaşmıştır. Ve ahlaki gelişim düzeylerini belirlerken ahlaki değerlendirmeler yapılması gereken hikayelerden yararlanmıştır. Kohlberg ahlaki yapının, ahlaki düşüncenin üç ayrı düzeyinde ve altı evresinde oluştuğunu ve her bir düzeyin diğer ikisiyle bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür. Bu evreler belli bir sıra içinde oluşurlar ve bir sonraki evre bir öncekinden nitelik olarak farklıdır. Her bir düzey, çocuk bir sonraki düzeye ilerlemeden önce başlamalı ve özümsemelidir.²¹⁶

Piaget ahlak gelişimini bilişsel gelişime paralel olarak ele alır ve 3 temel evreden ibaret olduğunu savunur;

Ahlak öncesi evre (4-5 yaş).

Dışa bağımlı ahlak anlayışı evresi (6-10 yaş).

Ahlaki özellik evresi (11 yaş ve sonrası).

Piaget çocukların kurallar ve başkalarının hakları hakkında ilk bilgi sahibi olmalarının 5 yaşından sonra olduğunu ve bunda oyun ve akranlarla etkileşimin önemli rol oynadığını ifade eder. Ancak buradaki ahlak anlayışı dışa bağımlı bir anlayıştır. Kısacası davranışlar ahlaki açıdan değerlendirilirken davranışta bulunan bireyin niyetine bakmaksızın somut sonuca göre yargılarda bulunurlar.²¹⁷

²¹⁵ AYDIN, *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, s.50.

²¹⁶ AYDIN, *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, s.50, 51.

²¹⁷ ÖZTÜRK, Ahmed- Akbaba, Ahmet, "Ahlak Gelişimi", *Eğitim Psikolojisi*, (Editör: Yıldırım, İbrahim), Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011, s.126, 127.

4. Din Gelişimi

Çocukta din duygusunun gelişimi belirli basamaklara göre şekillenmekte ve bazı temel özellikler göstermektedir. Bu gelişim evrelerini ve özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

Çocukluk döneminin en temel özelliklerinden biri doğduğu andan itibaren başlayan ve yaşamı boyunca belirli düzeyde devam eden *himaye altında bulunma* duygusudur. Bu duygunun çocukta dini yaşayışın esas çekirdeğini teşkil eden *Allah'ın yardımına sığınma* duygusuna çok benzediği ve çocuktaki dini eğilimin açığa çıkmasında ve dini inancın gelişmesinde bir başlangıç noktası olduğu kabul edilmektedir.

Çocuk içten gelen sığınma, güvenme ve bağlanma eğilimi ile kendisini seven, bakan ve koruyan ana-babaya mutlak bağlılık gösterirler. İşte bu mutlak koruyucu ve sığınak inancının zamanla sağlıklı bir şekilde ana-babadan Allah'a yöneltilebilmesi için çocuğun Allah'a en güçlü bir koruyucu olarak inanması gerekir. Çocuğa uygulanacak sevgi ve merhamete dayalı bir eğitim sonucunda o, Allah'ı kendisine güvenilebilen ve sığınılabilen bir varlık olarak düşünecektir. Böylece Allah'a güvenmek ve O'na sığınmakla varlığını emniyet altına almış olan çocuk O'ndan uzaklaşmayı düşünmeyecektir.

Çocukluk dönemi dini gelişimin ikinci temel özelliği *kolay inanırlık* özelliğidir. Çocuk başlangıçta kendisine anlatılanlara ve duyduklarına itiraz etmeden ve kuşku duymadan inanır.²¹⁸ Buna sadece dilin kabul edip inanışı denmez, aynı zamanda ruhun da kabul edişi denir. Çünkü kolayca inanma ve bağlanma çocukluğa özgü ruhsal bir durumdur. Çünkü başlangıçta inancının nedenlerini araştırmaya yatkın değildir. O inancı üzerinde bir analiz yapmadığı gibi şuurlu bir şekilde ve fikir yürütmede de bulunmaz. Başlangıçta pasif ve şuur dışı olan bu inanış ve bağlanma yaş ilerledikçe yerini şuurlu bir kabul edişe bırakacaktır. Çocukların bu çağda duygu ağırlık olarak eleştirmeye tabi tutmaksızın öğrendiği bilgiler daha sonraki çağlarda zihin ağırlıklı olarak öğreneceklerinin temelini oluşturacağından onlara öğretilen gelişigüzelikten kurtarılmalı, duygularına uygun dozda ve doğru bilgiler olmalıdır.

²¹⁸ KÖYLÜ, Mustafa (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.30, 31.

Aksi taktirde gelişigüzel, eksik veya yanlış öğretilen bu bilgiler ilerde onlarda yanılmalara ve duygu sapmalarına sebep olabilir.

Çocukluk dönemi dini gelişimin üçüncü belirgin özelliği *taklit*'tir. Taklit çocuğun gelişimi ve kişiliğinin şekillenmesinde en önemli unsurlardan birisidir. Okul öncesi dönemde dinsel inançlar çocuklar tarafından tam bir açıklıkla kavranamaz. Bu yaşlar özellikle çocuğun taklit çağlarıdır. Çocuk bu evrede karşılaştığı alışkanlıkları gelenek ve görenekleri tutum ve davranışları, sözleri ve hayat biçimlerini bilinçli veya bilinçsiz olarak taklit etmeye çalışır. Öyle ki taklit sadece hareketlerde olmaz, duygular ve heyecanlar da taklit edilir. Kuşkusuz ki taklit etmek için çocuğun bir örneğe ve modele ihtiyacı olacaktır. Bu örnek veya model çocuğun duygularına işleyerek onu belli bir döneme doğru çevirir. İlk çocukluk çağından itibaren çocuklar etraflarındaki model olarak aldığı insanların davranışlarını ve eylemlerini gözetlerler ve tüm davranış kalıplarını çoğunlukla da en ince ayrıntısına kadar onları kopya ederler. Çocuk dini dünyanın içine taklitle girer. Aile fertlerinde gördüğu ibadetlere dini motifli her türlü davranışa içten gelen duygularla yönelir. Onların dini yaşantılarından örnek alarak kendisi de aynı davranışları uygulamak ister.²¹⁹

Dini gelişim açısından çocukluk döneminin 4. temel özelliği *soru sormaya düşkünlük*tür. İnsanın en güçlü güdülerinden birisi olan merak ve araştırma içgüdüğü çocuklarda doğal bir kabiliyettir. Özellikle 4-5 yaş grubu çocuklar adeta bir bilim adamı gibidirler. Bu dönem bir araştırma ve soruşturma dönemidir. Çocuğun bu sırada kazandığı yeni bilgi ve tecrübeler onda ferdi inançla ilgili yeni soruların doğmasına neden olur. İşte bu sırada çocukta uyanan merak ve tecessüsleri dinin esaslarına göre açıklamak gerekir.

Çocuğun dini soruları kadar onlara verilecek cevap tarzları da son derece önemlidir. Bu yüzden çocuğun soruları mutlaka uygun bir şekilde cevaplandırılmalıdır. Çünkü soruları cevapsız kaldığı veya sorularına tatmin edici bir cevap alamadığı zaman çocuğun bu konudaki merakı ve öğrenme isteği kaybolabilir. Çocuğa çok soru soruyor veya cevaplaması zor soru soruyor diye kızılmamalı ve çocuk terslenmemelidir.²²⁰

²¹⁹ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.32, 33.

²²⁰ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.35.

Konuyu geçiştirmek ya da çocukların Allah (c.c.) hakkında ve diğer dini konular hakkında sordukları soruları yersiz ve dini inançlara ters düşüyor diye çocuğu bu tür sorular sormaktan men etmek yahut da hiç çocuğun gelişim seviyesini, ilgi ve alakasını hesaba katmadan geniş geniş açıklamaya çalışılır ki bu da sağlıklı bir bilgilendirmeden uzak bir durumdur.²²¹

6-7 yaşlarına kadar Antropomorfizm basit ve maddidir. Genellikle Allah (c.c.) “yüce kişi”, büyük ve güçlü bir adam”, “yaşlı, uzun, aksakallı bir adam”, “altın taht üzerine oturup çevresine ışık saçan güçlü bir kişi” olarak düşünölmektedir. Artan yaşla birlikte çocuğun Allah (c.c.) tasavvuru da açıklık kazanmaya başlar.²²²

Yaşın ilerlemesine, çocuğun zihinsel gelişimine ve aldığı eğitimin niteliğine de bağlı olarak onun somut Allah (c.c.) tasavvuru, yerini soyut bir Allah (c.c.) tasavvuruna bırakacaktır. Burada önemli olan çocuğun maddiden maneviye, somuttan soyuta geçebilmesi ve düşüncenin bir yerde donmamasıdır.²²³

Peygamber inancı çocuklara doğru bir şekilde anlatılırsa çocukları seven ve onların korunmaları ve hayata iyi hazırlanmaları için bizzat örnek olan ve tavsiyelerde bulunan Peygamber (s.a.v.) efendimizi ve diğer Peygamberleri çocuklar da sevecek ve örnek alacaklardır.

Diğer iman esaslarında olduğu gibi ahirete iman konusunda da çocukların tereddütleri yoktur. Ancak edinecekleri yanlış bilgiler ve bu yanlış bilgilere dayalı olumsuz tasavvurlar çocukların gerek inançlarında, gerekse ruhsal yapılarında bir takım olumsuzluklara yol açabilecektir. Bu nedenle ahirete iman öğretimi oldukça önemlidir²²⁴

Gerek okul öncesi, gerekse ilköğretim çağındaki çocuklara ahiret hayatıyla ilgili olarak bu dünyanın geçici olduğu, ölüm olayının da doğal olduğu, davranışlarına göre cennete veya cehenneme gidecekleri anlatılmalıdır. Ancak bu

²²¹ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.36.

²²² KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.37.

²²³ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.42.

²²⁴ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.43.

dönemdeki çocuklara ahiret hayatıyla ilgili uzun ve sürekli açıklamalara gerek yoktur.²²⁵

5. Kişilik Gelişimi

Kişilik bir bireyi diğerinden ayıran farklı koşul ve zamanlarda tutarlılık gösteren, bireyin belli biçimlerde düşünmesi, hissetmesi ve davranmasının altında yatan içsel nedenler olarak tanımlanabilir. Psik-analitik yaklaşıma göre davranışlarımızı kişiliğimiz, yani bilinç dışı güçler belirlemektedir. Kişilik gelişimi 5 evrensel aşamada gerçekleşir ve son iki döneme oranla ilk üç dönemin kişilik üzerindeki etkileri daha fazladır. Bu aşamalar şunlardır:

- 1.Oral dönem (0-1,5 yaş).
- 2.Anal dönem (1,5-3 yaş).
- 3.Fallik dönem (3-6 yaş).
- 4.Gizil (örtük latent) dönem (6-11 yaş).
5. Genital dönem (12 yaş ve sonrası).

İlköğretim 1. ve 2. sınıfların içerisinde yer aldığı gizil dönemin özellikleri şunlardır:

Bu dönemde çocukların ilgi ve yönelişleri okul, oyun, öğretmenler, spor ve arkadaşlardır. Bu dönemde çocuklar aynı cinsteki arkadaşlarıyla oynar. Dolayısıyla öğretmen ve arkadaşlarla özdeşimler gözlenir, kendi cinsiyeti ile ilişkili toplumsal rolünü giderek güçlendirir. Toplumsal kurumlar ve kurallarla yüz yüze gelindikçe üst benlik giderek belirginleşir, olgunlaşır. Bu evrede süper ego sadece anne-babanın değerlerinden oluşmaz, çocuğun kendisinin de etkin olarak benimsediği, anladığı değer ve yargıları içerir. Gizil dönemde çocuk enerjisini büyük oranda yüceltme amacı için kullanır. Okumaya, oyuna ve gerekli araç-gereci kullanmayı öğrenmeye ağırlık verir. Düşünce biçimindeki büyüsel, animistik ve dürtüsel özellikler kaybolmuş, gerçeklik ilkesi egemen olmuştur. Bu dönemde öğrenme becerisini kazanma olanaklarındaki eksiklikler, ezberci eğitim, arkadaş eksikliği ve özdeşim olanaklarının yokluğu çocukta başarısızlık korkularının, aşağılık ve yetersizlik

²²⁵ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.45.

duygularının gelişmesine, toplumsal kurallara başkaldırma davranışının ortaya çıkmasına, yalnızlık ve içedönük bir kişilik geliştirmesine yol açabilir.²²⁶

Erikson ise her döneme özgü iki karşıt ego ögesi tanımlayarak yaşamı 8 evreye ayırmıştır. Gelişim dönemleri: bebeklik çağı, ilk çocukluk çağı, oyun çağı, okul çağı, ergenlik çağı, genç yetişkinlik dönemi, yetişkinlik dönemi, yaşlılık dönemi.

İlkokul 1. ve 2. sınıfların içerisinde yer aldığı okul çağı Freud'un gizil döneminin karşılığıdır. Arkadaş, öğretmen ve diğer yetişkinlerin çocuğun yaşamına girmesiyle sosyal gelişimi hızlanmıştır. Ayrıca bir önceki dönemde cinselliğe yönelik merak bu evrede okul çalışmalarına, oyuna ve spora yönelmiştir. Çocuk bu dönemde tek başına bir şeyler yapamayacağını sezerek başkalarıyla işbirliği kurmaktan ve birlikte çalışmaktan haz almaya başlar. Çocuklar ortaya çıkardığı şeylerle başkaları tarafından tanınmak ister. Böylelikle okumayı, yazmayı ve diğer becerileri öğrendikçe yeterlik duygularını kazanırlar. İşte yeterlik, okul döneminde karşılaşılan sorunların çözülmesinde kişinin kendi fiziksel ve bilişsel yetilerine güvenme duygusudur. Bu dönemin tehlikesi kabul edilebilir bir şeyler üretemeyen ya da ürettikleri ile tanınmayı beceremeyen çocukların aşağılık ya da yetersizlik duyguları geliştirmeleridir.²²⁷

6. Sosyal Gelişimi

İnsan sosyal bir varlıktır. Toplum içinde bir birey olarak çevresiyle sağlıklı ve uyumlu bir iletişim ve etkileşim içerisinde olmak durumundadır. Sosyalleşme bireyin toplumun bir üyesi olma sürecidir. Doğduğu andan itibaren başlayarak hayat boyu devam eden bu süreçte birey, içinde yaşadığı toplumun kültürünün maddi ve manevi unsurlarını öğrenir ve onları benimser. Sosyalleşme hem birey hem de toplum açısından önemli bir süreçtir. Bu süreçte birey ihtiyaçlarını toplumun beklentilerine uygun bir şekilde karşılamasını, toplumsal rolleri ve onları destekleyen tutumları, yaşamını sürdürmesi için gerekli bilgi ve becerileri öğrenerek, topluma uyumlu ve yararlı bir varlık haline gelir. Çocuğun sosyal gelişimi onun duygusal, davranışsal ve bilişsel gelişimine paralel olarak oluşur ve değişik aşamalardan geçerek onun

²²⁶ ÖZER, Arif, "Ünite VII: Kişilik Gelişimi", *Eğitim Psikolojisi* (Editör: İbrahim Yıldırım), Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011, s.152-155.

²²⁷ ÖZER, "Ünite VII; Kişilik Gelişimi", *Eğitim Psikolojisi*, s.158.

topluma girmesini ve toplumun bir üyesi olmasını sağlar. Çocuğun sosyalleşmesinde benlik algısı, beden imajı, kişilik özellikleri, ilgileri, yetenekleri, aile ilişkileri, akrabaları, komşuları, akran grupları, okul, kitle iletişim araçları vb. en önemli faktörlerdir. Çocuk aile içinde toplumsal norm, kural ve davranışları çoğunlukla ödüllendirme, cezalandırma ve model alma yoluyla öğrenir. Çocukların davranışlarının ödüllendirilmesi veya cezalandırılması, ya da çocuğun aile bireylerini taklit etmesi ve model alması bilinçli ya da bilinçsiz olarak gerçekleşebilmektedir.²²⁸

Bilişsel gelişimin olduğu gibi sosyal gelişimin de basamakları vardır. Buna göre 2-6 yaş arasındaki ilk çocukluk evresinde çocuk sosyal ilişkinin nasıl kurulduğunu ev dışındaki insanlarla, özellikle kendi yaşlılarıyla nasıl beraber olunacağını öğrenmeye başlar, uyum ve işbirliği gelişir.

Bu dönemde çocuğun diğer kimselerle çok sayıdaki ilişkisi onun sosyal gelişimini artırır.

Son çocukluk (7-11 dönemine gelindiğinde) çocuk kendini yeni bir ortamda sınıf, arkadaş ve oyun grubu içinde bulur. Okul, çocuk için yeni bir sosyal çevredir. Okul öncesi dönemde her şeyi bilen, herkesten güçlü olan anne-babanın otoritesini öğretmen devralır. Artık çocuğun öğretmenin gücü ve etkisi anne-babadan daha fazladır. Çocuğun sosyal gelişimi için akran grubuna katılması bir zorunluluktur. Çocuk gerek okul, gerekse mahalle arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerle sosyalleşmesini sürdürür. Artık ailenin yerini arkadaşları almaya başlar. Çocuk kişilik özelliklerinin pek çoğunu arkadaş grubu içerisinde kazanır. Son çocukluk döneminin belirgin özelliklerinden birisi de kolay etkilenme özelliğidir. Çocuklar gerek arkadaşlarının, gerekse kendisine rol model olarak seçtiği sanatçı, artist, futbolcu, çete lideri vb. gibi kişilerin tutum ve davranışlarını sorgulamadan kabul edebilir ve öykünebilir. Yine bu dönemde çocuklar karşıt görüşte olmayı ve birbirleriyle rekabet etmeyi severler. Çocuğun sorumluluk bilincine sahip olup olmaması büyük ölçüde ailedeki yetişme ortamına bağlıdır. Aile ortamında bazı sorumluluklar öğrenmeyi öğrenen çocuklar sağlıklı bir sosyal gelişim göstermesinin yanında hayatta karşılaşacağı sorunlarla başa çıkabilme becerisini de kazanmış olacaktır.²²⁹

²²⁸ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.22-23.

²²⁹ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.24-25.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MISIR İLKÖĞRETİM I. VE II. SINIFLARDA İSLAM DİN EĞİTİMİ

Daha önce ifade edildiği gibi Mısır devlet okulları Ezher ve diğerleri olmak üzere iki çeşittir. İlkokulun tüm sınıflarında İslam Din Eğitimi kitabı tamamen aynı ve müşterektir. Ezher’de ayrıca Kur’an-ı Kerim dersi bulunmaktadır. Dolayısıyla bu aşamadaki din eğitimindeki tek fark bu Kur'an-ı Kerim dersidir.

Bu hususta incelemekte olduğumuz 1. ve 2. sınıflar da böyledir. O yüzden bu bölümde İlkokul 1. ve 2. Sınıf din dersi kitapları incelenecek, sonra Ezher’deki Kur'an-ı Kerim dersi hakkında bilgi verilecektir.

Ancak bu konuya girmeden önce ders kitaplarında bulunması gereken özelliklere yer verilmesi uygun olacaktır.

A.İslam Din Eğitimi Dersi Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler

Herhangi bir Din Eğitimi kitabı kaleme alınırken şu ilke ve değerler esas alınabilir:

1. Öğrencinin, İslam’ın, insan (kendi) hayatına nasıl anlam kazandırdığını öğrenmesi esas alınmalıdır.

2. Düşünen, sorgulayan, inancını aklıyla bütünleştiren kişilerin yetişmesi esas alınmalıdır.

3. Şekilcilik ve sloganları değil, İslam’ın inanç, ibadet, ahlak, muamelatla ilgili esaslarının bütünlüğünü anlamaya dönük bir anlayış benimsenmelidir.

4. İslam'ın birleştirici, huzur verici, barış ve sevgiye dayalı manevi gücünü ortaya çıkarıcı yaklaşım esas alınmalıdır.

5. Öğrencinin çevresinden getirdiği, dini motiflerle süslü hurafe ve batıl inançlar derslerde düzeltilmelidir.

6. Ezberci ve baskı altına alıcı bir yaklaşım yerine, anlamaya, özümsemeye, benimsemeye, sevmeye yönelik yaklaşım benimsenmelidir.

7. Dini duygu, tutum, alışkanlık, huy vb. Allah'a yönelik bilgilerin, öğrencilerin davranışlarına yansımaları için öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması üzerinde durulmalıdır.

8. Toplum içinde birbirine girmiş gelenek ve göreneklerden dini olanlarla olmayanları ayırt edebilme becerisi kazandırılmalıdır. 9. Öğrencinin okul dışında veya okul sonrası İslami bilgilerini geliştirebilmeleri için kaynaklardan nasıl yararlanacağı öğretilmelidir.

10. İçinde yaşanılan çevrede bulunan dini ve ideolojik düşünce ile uygulamaların farkında olarak kendi inancıyla karşılaştırma yapabilme yeteneği kazandırılmalıdır.

11. İslam inancını bilme ve inanmanın bilincine ulaşabilmelidir.

12. İbadetlerini yapacak bilgiye ve ibadetlerin davranışlarına yansımaları gerektiği bilincine ulaşabilmelidir.

13. Dini ve ahlaki değerleri bilen, bunlara saygı duyan ve içselleştiren kişiler yetiştirilmesi esas alınmalıdır.

14. Müslüman öğrencilerin farklı kökenli olmalarını dikkate alarak konuların belirlenmesi ve kitaplarının hazırlanmasında ayrıntılardaki küçük farklılıklara girilmemelidir. İslam Din Dersinin konularını belirlerken temel kaynaklar olan Kur'an ve Sünnet esas alınmalıdır. Mezheplerin ayrımcılık değil, çağlara ve ortama göre, İslam'ın anlaşılma biçimlerini ortaya koyan bir zenginlik olduğu öğrenciye kavratılmalıdır.²³⁰

Bu ilkeler ışığında İslam Din Dersinin belirlenecek genel amaçları şunlar olabilir:

1. Kendini gerçekleştirmede dinin katkısından yararlanma eğitimin temel hedeflerinden biri, eğitilenin kendini gerçekleştirmesidir. Din, bireylerin sahip

²³⁰ AYDIN, "Belçika'da İlk ve Ortaöğretimde Okutulan İslam Din Dersi Programları", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.96.

olduğu bir özellik veya yön olduğuna göre, din eğitimi aşağıdaki noktalarda kendini gerçekleştirmesine yardımcı olabilecektir.²³¹

a. Din duygusunu doğru bilişsel, duyuşsal ve beceri alanındaki öğrenmeler ile doyurma b. Dini özgürlüklerini kullanma gücüne sahip olma c. Dini inancını bağımsız olarak gerçekleştirme d. Dini ibadetlerini başkasına muhtaç olmaksızın yapabilecek birikime ulaşma.

2. Toplumsal hayatın dini boyutuna uyum sağlama din toplumsal bir gerçeklik, insan da toplumsal bir varlık olduğuna göre, toplumdaki bireylerin toplumda yaşanan dini doğru algılamaları, doğru yorumlamaları ve en önemlisi de uygun tepki verebilmeleri önemlidir. Bu hususta din öğretimi, dinin neliği ve toplumsal işlevleri konusunda doğru bilişsel, duyuşsal ve beceri alanında davranışları kazandırarak; a. Başkalarının dini inanış ve davranışlarına uygun yaklaşabilme b. Toplumda hakim olan dini davranışların doğrusunu ve yanlısını seçebilme c. Toplumda hakim olan dini davranışlara uyum sağlama d. Dinin toplumsal barış için sağlayacağı katkıdan yararlanabilme e. Sağlıksız dini görüşlere karşı uygun tavrı alabilmeyi sağlamalıdır.

3. Dinin evrensel boyutunu kavrayabilme: a. Dinin dünya barışında oynadığı olumlu ve olumsuz rolleri kavrayarak, bunun gerçek sebeplerini anlayabilme b. Diğer dinler karşısında kendi dini ile mutlu ve barışık olma c. Evrensel ahlaka kendi dini bilgi ve bilinci ile katkıda bulunma d. Diğer dinlerin etkisinde kalarak kendi dini kültürüne yabancılaşmama.

4. Dini aslına uygun öğrenme: a. Hurafeleri algılayarak etkisinden kurtulma b. Çeşitli dini-politik amaçlı kişi, grup ve kuruluşların etkisinden kurtulma c. Dinin temel kaynaklarını kendisi için kullanabilecek kadar tanıma d. Kültürün dini boyutunu algılayıp dinin ana kaynakları ile ilişkilendirme.

5. Kültürün dini boyutunu algılayıp benimseyerek onu ilerletecek güce sahip olma: a. Kültür içerisinde yer alan dini unsurları tanıma b. Bu unsurlara sahip çıkma c. Bu unsurların ilerlemeye açık ve muhtaç olduklarını kavrama d. Bu unsurları ilerletme çabasında üzerine düşeni yapma e. Kültürün dini boyutunu yok sayarak kültürel yabancılaşmaya maruz kalmama.

²³¹ AYDIN, “Belçika’da İlk ve Ortaöğretimde Okutulan İslam Din Dersi Programları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.96.

6. Ahlaki alanda dinin katkılarında faydalanma: a. Bireysel ve toplumsal ahlaki davranışlardaki dini temelleri görme b. Bu davranışlara uyum sağlama c. Bu davranışlardaki gelişme ve değişimleri dinin ana kaynaklarından hareketle anlayabilme d. Ahlaki davranışları kendi davranışları haline getirme.²³²

Kitap biçim yönünden su özellikleri taşımalıdır:

1. Kitabın cilt kalitesi yeterli olmalıdır. Kitabın kapağı kitabın tamamını örtmelidir.

2. Formalar birbirlerine iyi bir şekilde bağlanmalıdır.

3. Sayfa sayısı yeterli olmalıdır. Sayfa sayısı özellikle ilk sınıflarda fazla olmamalıdır. Fazla olursa öğrencinin ilgisini çekmeyecektir. Sayfa sayısı sınıf düzeyine uygun olmalıdır.

4. Kullanılan kağıt yeterli kalitede olmalıdır. Kitaplarda 3. hamur kağıt kullanılması ders kitabının kalitesini düşürmektedir.

5. Dersin özelliğine uygun bir kapak düzeni olmalıdır.²³³

6. Kitapta resim ve diğer görsel materyaller uygun olarak kullanılmalıdır.

7. Kullanılan renkler kaliteli olmalıdır.

8. Konu başlıkları kolayca anlaşılmalıdır.

9. Yazı tipi çocukların rahat okuyacakları nitelikte olmalıdır. “Yazı boyutu, satır uzunluğu, satır arasındaki boşluk miktarı, yazı ve zemin rengi gibi faktörler metnin öğrenci tarafından okunmasını kolaylaştırır.”²³⁴

Kitabın içerdiği konular su özellikleri taşımalıdır:

1. Kitabı öğrenciler kendi başlarına çalışarak da anlayabilmelidirler.

²³² AYDIN, “Belçika’da İlk ve Ortaöğretimde Okutulan İslam Din Dersi Programları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.96.

²³³ ÇALIŞKAN, *Avusturya’daki Temel Eğitim 4. Sınıf İslam Din Dersi Kitabı’nın Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Din Eğitimi Bilim Dalı, 2006, Danışman: Prof. Dr. M.Şevki Aydın, s.57.

²³⁴ ÇALIŞKAN, *Avusturya’daki Temel Eğitim 4. Sınıf İslam Din Dersi Kitabı’nın Değerlendirilmesi*, s.57.

2. Konuların anlatımında yeterince somut örnek verilmelidir.
3. Örnekler öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve seviyelerine uygun olmalıdır.
4. Örnekler günlük hayatla ilgili olmalıdır.
5. Konular, tablo, grafik, resim vb. ile daha anlaşılır hale getirilmelidir.
6. Konularda dengeli bir dağılım gözetilmelidir.
7. Bilgi kaynakları yeterince zengin olmalıdır.

İslam Dini açısından baktığımızda; bilgilerin Kur'an ve Sünnet merkezli olmasına dikkat edilir. Kur'an merkezli bilgilerin, yani ayet meallerinin güvenilir meallerden ve tefsir kitaplarından alınması şarttır. Diğer dinlere ait bilgiler de ilgili dinlerin temel ve güvenilir kaynaklarından alınmış olmalıdır.”

8. Ayet meallerinin anlaşılmasını kolaylaştıracak açıklamalara yer verilmelidir.
9. Ayetler konuya ve amaçlara uygun olmalıdır.
10. Hadis mealleri anlaşılır olmalıdır.
11. Hadisler konuya ve amaçlara hizmet edecek nitelikte olmalıdır.
12. Konular okuma veya çalışma parçaları ile desteklenmelidir.
13. Okuma ve/veya çalışma parçaları amaçları ve hedef davranışları desteklemelidir.
14. Okuma parçaları öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve seviyelerine uygun olmalıdır.
15. Okuma ve çalışma parçalarının yazarları belirtilmelidir.
16. Konu sonlarında değerlendirme çalışmalarına/sorularına yer verilmelidir.
17. Diğer derslerle ve birbirleriyle bağlantılı bir şekilde verilmelidir.
18. Konular öğrencinin günlük yaşantısında yararlanabileceği bir şekilde işlenmelidir.²³⁵

²³⁵ ÇALIŞKAN, *Avusturya'daki Temel Eğitim 4. Sınıf İslam Din Dersi Kitabı'nın Değerlendirilmesi*, s.58.

B. Mısır Arap Cumhuriyeti İlköğretim 1. Sınıf İslam Din Eğitimi Dersi Kitabı

1. İlköğretim 1. Sınıf İslam Din Eğitimi Dersi Kitabının Biçimsel Özellikleri

1. Kitabın ebadı; 26,5 x 19,5 cm.dir.

2. Kitabın kapağı, güneşin yansıdığı bir denizle birleşen beyaz bulutlu mavi gökyüzü üzerinde Kur'an, cami ve Kur'an okuyan bir çocuk figürü bulunan, sağ alt köşede de kitabın hicri ve miladi basım tarihleri ile kitabın ancak bakanlık tarafından basılıp dağıtılabileceği uyarısının yer aldığı, renkli kartondan yapılmıştır. Formalar halindedir.

4. Kitabın baskısı renklidir.

3. Kitabın kağıdı birinci hamur kağıttır.

5. Kitapta renkli resimlere yer verilmiştir. Dikkat çekmek ve vurgu yapmak için yazıların büyüklüklerinde değişiklik yapma, kalın ya da ince yazma, italik yazma, çerçeve içerisine alma gibi çeşitli yöntemler kullanılmıştır.

Kitap iki dönem için ayrı ayrı dizayn edilmiş, her bir dönem için ayrı dönem indeksi oluşturulmuş, her bir dönemin sayfa numaralandırılması ayrı ayrı 1'den başlatılarak yapılmıştır.

5. Kitap 104 sayfadan oluşmaktadır. Birinci dönem 45, ikinci dönem 52 sayfadır. İndekslerin yer aldığı sayfalar ve kitabın giriş sayfaları numaralandırılmamıştır.

6. Kitabın ön kapağında kitabın adı, التربية الدينية الإسلامية (İslam Din Eğitimi), kullanıldığı sınıf (للف أول الابتدائي) Birinci Sınıflara), yayınlayan kuruluş olan جمهورية مصر العربية، وزارة التربية والتعليم، قطاع الكتب (Mısır Arap Cumhuriyeti, Eğitim ve Öğretim Bakanlığı, Kitap basım birimi) yer almaktadır.

7. Kitabın sırt kısmında herhangi bir yazı bulunmamaktadır.

8. Arka kapak ön kapaktaki renk ve dizayndan oluşmakta olup üzerinde 11 madde halinde temizlik, çevreyi koruma, doğruluk gibi İslam'ın ahlak ve görgü kurallarına yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.²³⁶ Bu tavsiyeler 2. sınıf

²³⁶ Bkz. Ek.1/B.

kitaplarındaki ile tamamen aynıdır. Bu tavsiyeler geçen yıla kadar okutulan kitaptakiyle birebir aynıdır.²³⁷

9. Kitabın ön kapağının iç kapak ön yüzünde kitabın adı, kullanıldığı sınıf, yazarların adları (el-Hüseyni Muhammed el-Meddah, Muhammed el-Fatih el-Hüseyni, Ahmed Yahya Nur el-Haccaci) ve tashih eden kurumların adları (el-Ezher, Okul kitapları ve yöntem geliştirme merkezi, Din Eğitimi Geliştirme Genel Merkezi) bulunmaktadır. Sayfanın üst sağ tarafında Eğitim Bakanlığının logosu ile Okul kitapları ve yöntem geliştirme merkezinin logosu yer almaktadır.

10. Kitabın iç kapak arka yüzünde kitabın basıldığı matbaanın ismini içeren amblemi (الكيلاني للطباعة والتصنيع Kılanî basım ve sanayi şirketi) yer almaktadır.

11. Kitabın 2. yaprağının ön yüzünde Düzeltme Kurulu'nda (لجنة التعديل) bulunanların, teknoloji bölüm başkanının (رئيس قسم التكنولوجيا), kitabı yayına hazırlayanın (التحرير والإخراج), son düzeltmeyi yapanın (تعديلات) , çizim ve fotoğraf düzenleyicinin (رسوم ومعالجة صور) isimleri yer almaktadır.

12. Kitabın 2. yaprağının arka yüzünde bir çerçeve içerisindeki bir yazıda öğrencilere ve ailelerine yönelik bir uyarı yer almaktadır. Bu uyarıda Kur'an'ı Kerim âyetleri ile dinin yüce öğretilerini içermesi sebebiyle kitabın temiz tutulması, saygıyla kullanılması istenmekte; sene sonunda da ev kütüphanesine veya bir camiye konularak muhafaza edilmesi rica edilmektedir. Bunun altındaki bir çerçevede ise öğrencinin ismini, okulunu, sınıfını, adresini ve öğretim yılını yazacağı bir etiket yer almaktadır. Bu uyarılar ile etiket geçen 20 yılda okutulan kitapta aynı şekilde yer almaktadır.

13. Kitabın 3. yaprağının ön ve arka yüzünde ise, kitabın yazımında izlenen metoda dair, yazarlar ile “Okul Kitapları Ve Yöntem Geliştirme Merkezi”ne ait bir mukaddime bulunmaktadır. Bu, geçen 20 yılda okutulan diğer baskıdaki mukaddime ile hemen hemen aynıdır. Toplam metindeki birkaç kelimedeki basit değişiklik dışında bir de elimizdeki 2014/2015 baskısında “1995-1996 öğretim yılında kaleme alınan

²³⁷ Bkz. <http://elearning1.moe.gov.eg/> (17.11.2016) (Mısır Milli Eğitim Bakanlığına ait bu sitede hala geçen yılın kitaplarının pdf nüshaları bulunmaktadır.

kitabın her yıl gözden geçirilerek düzeltildiğini ve geliştirildiğini” ifade eden paragraf vardır.

Kanaatimizce kitabın daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacağından dolayı aşağıda bu mukaddimenin tam metninin çevirisi verilecektir:

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla...

Hamd Allah’a mahsustur. Salat ve selam emin olan efendimiz Hz. Peygamber ile onun tüm ailesinin, ashabının ve hesap gününe kadar yolunda yürüyenlerin üzerine olsun.

İslam Din Eğitimi kitapları dizisinden bu kitabı, Allah’tan (c.c.) evlatlarımıza faydalı kılması ve bizden kabul etmesi dileğiyle, canımız-cigerimiz olan sevgili ilkokul 1. sınıf öğrencilerimize sunuyoruz. Şüphesiz Allah (c.c.) her şeyi işiten ve bilendir.

Bu kitabın düzeninde ünite üslubu esas alınmıştır. Üniteler sîret, ahlak, inanç, ibadet ve Kur'an ayetlerinden birbirini tamamlayıcı çeşitli konulardan oluşmaktadır. Bu konuların tamamı birbiriyle uyumlu ve birbirini tamamlayıcı bir takım hedefleri gerçekleştirecek niteliktedir.

Kitap öğrencinin dikkatini çekerek derse sevgi ve aşkla yönelmesini sağlayacak hikaye ve karşılıklı konuşma üslubunda odaklanmıştır. Kitap yaşamdan konuları içermekte olup, içeriği bozmayacak, aksine zenginleştirecek ve geliştirecek biçimde fikirleri kolaylaştırmayı esas edinmiştir.

Kitap öğrencinin yaşını göz önünde bulundurarak fikir ve örnekleri buna uygun olarak vermiştir. Bu da kitabın kolay, fasih, çocuğun sözcük dağarcığına uygun olması ve kitabın diline yansısıyla da anlaşılmalıdır.

Ayrıca kitapta kullanılan resim ve şekil gibi öğretim vasıtalarının da mümkün oranda konunun en önemli anlamlarını ortaya koyacak, öğrencinin deneyimini artıracak ve çevresini tanıttak nitelikte olmasına çalışılmıştır.

Konular kapsamlı ve birbirini tamamlar niteliktedir. Bilgi, beceri ve duygu gibi farklı alanlarda benzetme ve kıyas yöntemi uygulanmıştır. Din eğitiminde en önemli unsur olan duygusal yöne ağırlık verilmiştir. Zira

değerleri ve doğru eğilimleri oluşturmak, doğru akideyi tesis etmek, gerçek imanı yerleştirmek İslam Din Eğitiminin en önemli yönünü oluşturmaktadır. Kitaptaki değerlendirmelerin de düşünsel seviyesinin yüksek olmasına çalışılmıştır.

Kitap şiddetten uzak olmak, siyasi eğitim, doğru İslami çalışma, milli güvenlik, toplumsal problemler, sosyal hizmet, çevre kirliliğiyle mücadele gibi öğrencilerin toplumda sahip olması gereken düşünce ve anlayış üzerinde de yoğunlaşmıştır. Değerli Mısır'ımızın yaşamakta olduğu koşulların gerektirdiği bu ve benzer konular üzerinde durulmuş ve öğrencinin bunları günlük hayatıyla ilişkilendirebilmesi için çalışılmıştır.

Kitapta ele alınan konuların öğrenciye derin anlayış ve tecrübe edindirmesine, deliller ve burhanlardan sonuçlar çıkarma yeteneği kazandırmasına katkıda bulunacağını ümit ediyoruz.

Bu kitabı sunarken Yüce Allah'tan, yapmaya çalıştığımız gibi kitabı kolay ve basit bir yöntemle yazabilmiş olmayı, hedeflediğimiz gibi düşünme ve buluş yapmaya gücü yeten ve karşılaştığı problemlere doğru çözümler getirme gücü olan bir nesil yetiştirecek nitelikte olmasını dileriz.

Başta ve sonda hamd sadece Allah'a mahsustur.

2. İlköğretim 1. Sınıf İslam Din Dersi Kitabının İçerik Özellikleri

Kitabın girişinde veya sonunda kitabın bütününe yönelik alışlageldik bir indeks bulunmamaktadır. Ama, her dönemin başında içerikler (muhteviyat) başlığı altında üniteler ile konuların adları ve her birinin sayfa numaraları tablo şeklinde verilmiştir.

Kitabın konu başlıkları ve sayfa numaraları şöyledir:

I.SINIF.

I.DÖNEM.

1.Ünite. Kur'an-ı Kerim ve Nebevi Sünnet.

1.Konu. Yüce Allah'ın Sıfatlarından, s.2.

2.Konu.Yüce Allah'a Sığınmak, s.6.

3.Konu. Peygamber (s.a.v.)'in Dualarından, s.10.

2.Ünite. İslam'ın Esasları.

1.Konu.Sabahleyin Halid, s.16.

2.Konu. İslam'ın Esasları, s.18.

3.Konu. Marş: Allah Rabbimdir, s.22.

3.Ünite. Hz. Peygamber'in Sireti'nden Kesitler.

1.Konu. Hz. Peygamber'in Soyu, 28.

2.Konu. Hz. Peygamber'in Doğumu, 34.

3.Konu. Hz. Muhammed'in Şam Seferi ve Evlenmesi, s.40.

II.DÖNEM.

1.Ünite. Kur'an-I Kerim Ve Nebevi Sünnet İle.

1.Konu. Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e Lütuflarından, s.2

2.Konu. Allah'ın Kullarına Lütuflarından, s.6.

3.Konu. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Dualarından, s.12.

2.Ünite. Abdest Ve Namaz.

1.Konu. Abdest, s.18

2.Konu.Namaz, s.24.

3.Konu. Abdest Hakkında Bir Hikaye, s. 32.

3.Ünite. İslam Edep Kuralları.

1.Konu. Anne-Babaya İyilik, s.28.

2.Konu. Mutlu Müslüman Aile, s.42.

3.Konu. Arkadaşlar Ve Dostlar, s.46.

Her ünitenin ilk sayfasında ünitenin içeriğini yansıtan bir resim ile ünitenin hedefleri ve içerdiği konuların (“ed-ders”) adları bulunmaktadır. Her konunun

başında konunun hedefleri maddeler halinde verilmiştir. Her iki sayfadan birinin üst köşesinde çerçeve içerisinde ünite numarası, diğerinde ünite adı bulunmaktadır.

Her konunun sonunda “Alıştırmalar ve Faaliyetler” (et-Tedribatu ve’l-Enşita) başlığı altında doğru yanlış işaretleme, eşleştirme, resme bakarak anlatma, çoktan seçmeli test çözümü, “düşün ve cevap ver” (فَكَّرْ وَأَجِبْ) başlığı altında soru-cevap, konuyla ilgili öğretici bir oyun faaliyeti bulunmaktadır.²³⁸ Öğrencinin okumaz yazmayı yeni öğrenmeye başlaması göz önünde bulundurularak, kitabın ilk döneminin tamamı ile ikinci dönemin 1. ünitesinde öğrenciden bırakılan boşluğa gelmesi gerekeni ifadeyi sözlü olarak söylemesi (“أَجِبْ شَفَوِيًّا”) veya eğer bu Kur’an ise okuması (“اقْرَأْ”) istenmiştir.²³⁹ 2. dönemin 2. ünitesinden itibaren ise “كَمِّلْ” tamamlama ifadesiyle boşluğu yazılı olarak doldurması istenmiştir.²⁴⁰

Her ünitenin sonunda bir sayfalık “Üniteden ne öğrendin?” başlıklı bölümde ünite boyunca öğrenilenler maddeler halinde yer almakta, onu takip eden sayfada da üniteye ait genel alıştırmalar ve faaliyetler bulunmaktadır.

Kitapta abdest ve namaz gibi pratiğe dönük konular işlenirken bol miktarda resme yer verilmiş, görsel anlatıma başvurulmuştur.

3.Konuların İçerik Yönünden Ele Alınması

a.İlköğretim I. Sınıf Kitabı, I. Dönem

1.ÜNİTE. KUR’AN-I KERİM VE NEBEVİ SÜNNET

Ünitenin hedefleri ve kazanımları; verilen Kur’an âyetlerini doğru biçimde okumak ve ezberlemek; yeni kelimelerin anlamlarını öğrenmek; Allah’ın bazı sıfatlarını tanımak; her işinde yüce Allah’tan yardım dilemek, Hz. Peygamber’in bazı dualarının ezberlemek olarak belirlenmiştir.

1.Konu. Yüce Allah’ın Sıfatlarından

²³⁸ Örn. bkz. 1.Sınıf, 1. Dönem kitabı, s.3-5.

²³⁹ Örn. bkz. 1.Sınıf, 1. Dönem kitabı, s.3,4.

²⁴⁰ Örn. bkz. 1.Sınıf, 2. Dönem kitabı, s.36.

Toplam 4 sayfada ele alınan bu konunun hedefleri; Fatiha, İhlas, Felak ve Nas sûrelerini ezberlemek (esasen Felak ve Nas sûreleri 2. Konuda bulunmasına ve o konunun hedefleri arasında anılmasına rağmen yazarlar hatayla burada da anmışlardır); yeni kelimeleri öğrenmek; Allah'ın bazı sıfatlarını tanımak olarak belirlenmiştir.

Konu olarak işlenen Fatiha Sûresi ile İhlas sûreleri Mushaf yazısıyla verilip ardından bilinmeyen kelimelerin anlamları verilmiştir.

Bunu takip eden Alıştırmalar ve Faaliyetler kısmını örnek olarak ayrıntılı biçimde yer vermemiz uygun olacaktır.

7 alıştırmının birincisinde “Sözlü olarak cevap ver” denilip Fatiha ve İhlas sûrelerinde bazı kelimeler verilip bazılarının yeri boş bırakılarak öğrencilerden sözlü olarak tamamlamaları istenmiştir.

الحمد لله رب..... الرحمن مالك الدين، إياك وإياك..... اهدنا المستقيم.
قل هو الله أحد..... الصمد، لم يلد ولم..... ولم يكن له كفواً أحد.

2. alıştırmada Fatiha ve İhlas sûrelerinin ilk ve son kelimeleri verilerek baştan sona okunulması istenmiştir.

3. alıştırmada, konunun âyetlerinde geçen 3 kelime ve tamlamanın anlamlarını, parantez içinde verilen kelimelerden doğru olanın seçerek bulmaları istenmiştir.

4. alıştırmada a ve b sütunlarında 3'er kelime verilip bunlardan birbirine uygun olanlarla birleştirilmesi istenmiştir.

5. alıştırmada camide namaz kılan bir cemaatin resmi verilerek, “resme bak ve anlat” denilmiştir.

6. alıştırmada a,b ve c (أ، ب، ج) şıklarında birer âyet verilip, doğru olanın önüne”√” işareti, yanlış olanın önüne “x” işareti konulması istenmiştir.

7. alıştırmada ise “Uçan kart oyununda arkadaşlarıyla birlikte” adı verilen faaliyet yer almıştır. Oyunda üzerinde Allah (c.c.) lafzı yazılı olan bir kart bir öğrenci gruptan diğer öğrenci grubuna ulaştırılırken Allah'ın (c.c.) sıfatlarından biri söylenmekte, diğer grupta aynısını yapmaktadır (Alıştırmada “söyler” ifadesi

kullanılmakla birlikte kartta “Allah” lafzının altında 4 satırlık çizgili boşluk bulunması, aynı zamanda da yazılacağını aklına getirmektedir).

2.Konu. Bu konu 1. konu gibi işlenmiştir. Tek farkı sonuncu alıştırma güneş resminin çizilip boyanması istenmiş olmasıdır.

3.Konu. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) uyandığında söylemiş olduğu duanın işlendiği bu konunun hedefleri şöyle sıralanmıştır: Hz. Peygamber’in bir duasıyla tanışmak, uyandığında o duayı okumak, Allah’ın (c.c.) birliğinin manasını kavramak, duayı güzel bir şekilde ezberlemek, her sabah Allah’a dua etmek.

2.ÜNİTE. İSLAM’IN ŞARTLARI

Ünitenin hedefleri ve kazanımları şöyle sıralanmıştır: namazları vaktinde kılar, ezberlediği marşları okur, günlük yaşamında doğru alışkanlıklar edinir, erken uyuyup erken uyanma alışkanlıkları edinir, sınıfını ve okulunu temiz tutar, İslam’ın şartlarını bilir; namaz, oruç, zekat ve haccın her biri hakkında faydalı bir bilgi öğrenir.

1.Konu. Halid isimli bir çocuğun hayatından güzel örneklerin yer aldığı bu konuda İslam’ın şartlarından olan kelime-i şehadet getirmek işlenmektedir. Konunun hedefleri şu şekilde ifade edilmiştir: her güne “Lailahe illallah” sözü ile başlar, yemek yeme adabını öğrenir, evini temiz tutar, başkalarını İslam selamıyla selamlar.

2.Konu. Peygamber efendimizin İslam’ın şartlarını öğrettiği hadis-i şerife yer verilen bu konunun hedefleri şunlardır: hadis yoluyla İslam’ın beş şartını sayar, kelime-i şehadeti doğru telaffuz eder, namazları vaktinde eda eder, zekatın insanlar üzerindeki etkisini açıklar, orucun faydalarını açıklar, haccın faydalarını sayar, konuda geçen ilahiyi anlaşılır bir şekilde söyler. Bu konuda İslam’ın her bir şartı 3-4 cümleyle açıklanmıştır.

3.Konu. Bu konuda da bir ilahiye yer verilmekte olup, konunun hedefleri kısmında, hiçbir ilişkisi olmadığı halde, yanlışlıkla bir önceki konunun hedefleri yazılmıştır.

3.ÜNİTE. HZ. PEYGAMBER’İN HAYATINDAN KESİTLER

Ünitenin hedefleri şu şekilde sayılmıştır: Hz. Peygamber’in aile fertlerini tanıır, doğum tarihini söyler, kendi üslubuyla fil olayını anlatır, Fil sûresini doğru bir

şekilde okur, Hz. Peygamber'in sıfatlarını sayar, Hz. Hatice'nin ondan hoşlanma sebeplerini bilir.

1.Konu. Hz. Peygamber'in soyunun işlendiği bu konunun hedefleri şöyle sıralanmıştır: Hz. Peygamber'in soyunu bilir, aile fertlerini sayar, Fil kıssasını anlatabilir, Fil Sûresini doğru bir şekilde okur. Bu konuda önce Hz. Peygamber'in babası, annesi, amcası, dedesinin adları verilmiş, sonra doğum yılı Fil vak'asını olduğu yol olarak verilmiş, bu vesileyle başka bir başlıkla Fil vak'ası anlatılmış, ardından Fil Sûresi ve bilinmeyen kelimeler işlenmiştir.

2.Konu. Hz. Peygamber'in doğumunun ele alındığı bu konunun hedefleri şu şekilde sıralanmıştır: Hz. Peygamber'in yetim olarak büyüdüğünü bilir, Abdulmuttalip'in bakım ve gözetiminde yetiştiğini bilir, Hz. Peygamber'in büyümesini dinlemekten hoşlanır, Hz. Peygamber'in Ebû Talib'in de himayesinde büyüdüğünü bilir, Hz. Peygamber'i sever.

3.Konu. Hz. Muhammed'in Şam seferinin ve evlenmesinin ele alındığı bu konunun hedefleri de şöyle sıralanmıştır: İnsanların bir Müslümanda görmek istediği, görmekten hoşlandığı özellikleri bilir, doğruluk ve güvenilirlik hasletlerini kazanır, Hz. Hatice'nin malıyla ticaret yapması için Hz. Peygamber'i seçmesinin sebeplerini sayar, Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den doğan çocuklarını bilir.

b.İlköğretim I. Sınıf Kitabı, II. Dönem

1.ÜNİTE. KUR'AN-I KERİM VE NEBEVİ SÜNNET İLE BAŞBAŞA

Bu üniteye adıyla yer alan bu ünitenin hedefleri şöyle sıralanmıştır: Kur'an sûrelerini huşu içinde okur, Kur'an'da geçen bazı kelimelerin anlamlarını öğrenir, Hz. Peygamber'in uyurken yaptığı duayı öğrenir, İnşirah, Kevser, Tin, Kadr ve Kureyş sûrelerini ezberler; Allah'ın (c.c.) kulları üzerinde görülen nimetlerini anlatır, güzel ameller işlemeye çalışır, her vakit Allah'a (c.c.) sığınmanın önemini idrak eder.

1.Konu. Allah'ın (c.c.) Hz. Peygamber'e lütuflarından bahsedilen bu konuda İnşirah Sûresi ile Kevser Sûresi işlenmiştir. Konunun hedeflerinde şunlar yer almaktadır: İnşirah ve Kevser sûrelerini doğru bir şekilde okur, bu sûreleri iyi bir şekilde ezberler, bu sûrelerin içerdiği anlamları bilir, Allah'ın (c.c.) Peygamber'imize (s.a.v.) ve insanlara olan nimetlerini söyler, Hz. Peygamber'in önemli olan

konumunu öğrenir, fakir ve muhtaçlara şefkat duyar, nimetlerinden dolayı Allah'a (c.c.) şükreder, ahiret ile dünya arasındaki farkı bilir.

2.Konu. Allah'ın kullarına lütuflarından bazılarının işlendiği bu konuda hedefler şu şekilde belirlenmiştir: Tin, Kadir ve Kureyş sûrelerinin doğru biçimde okur, bu sûreleri iyi bir şekilde ezberler, bu sûrelerdeki bazı kelimelerin öğrenir, Allah'ın (c.c.) Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve kullarına bazı nimetlerini öğrenir. Bu konuda Tin, Kadir ve Kureyş sûreleri, bilinmeyen kelimelerin açıklaması ve kısa tefsiriyle birlikte ele alınmıştır.

3.Konu. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bir duasının ele alındığı bu konunun hedefleri şu şekilde ortaya konulmuştur: Peygamberimizin bir duasını öğrenir, arkadaşlarının önünde Yüce Allah'ın nimetlerini anlatır, tüm söz ve davranışlarında Hz. Peygamber'i örnek alır. Bu konuda Hz. Peygamber'in yatarken okuduğu duanın yer aldığı hadise yer verilmiş, sonra bilinmeyen kelimeler açıklanmış, ardından hadisle ilgili bazı açıklamalar yapılmıştır.

2.ÜNİTE. ABDEST VE NAMAZ

Abdest ve namazın ele alındığı 2. ünitenin hedefleri şöyle belirtilmiştir: Abdestin önemini bilir, bazı hadis ve ilahileri okur, Müslümanın nasıl abdest aldığını bilir, namazlarını sayısını bilir, nasıl namaz kılındığını bilir, her şeyde temizliğe önem göstermenin gerekli olduğunu anlar, namazın önemini bilir, tahiyat duasını iyice ezberler, abdest alırken suyu israf etmemeye dikkat eder.

1.Konu. Abdestin ele alındığı bu konunun hedefleri “abdestin önemini kavrar, abdest hakkında bir hadis-i şerif ezberler, abdestle ilgili bir şiir okur” şeklinde ortaya konulmuştur. Abdestin önemiyle giriş yapıldığı konuda bir de abdeste ilgili bir hadis verilmiş ve bilinmeyen kelimeleri açıklanmıştır. Müslüman nasıl abdest alır diye bir başlık altında da abdestin her bir aşaması birer cümle ve resimlerle anlatılmıştır. En sonunda da dört beyitlik kısa bir “Abdest” şiiri/ilahisi konulup ardından bilinmeyen kelimeleri açıklanmıştır.

2.Konu.Namaz isimli bir konunun hedefleri şöyle sıralanmıştır: Namazın önemini kavrar, namaz hakkında bir âyet ezberler, namazdan önce abdest almanın gerekliliğin öğrenir, Namaz isimli bir şiiri/ilahiye ezberler, Tahiyat duasını ezberler,

namazın kılınış şeklini öğrenir. Konuya namaz emri içeren bir âyet-i kerime ile giriş yapılmış, ardından namazın dışındaki farzlardan olan abdest ve kibleye yönelmeye bir cümleyle değinilmiş, daha sonra Hz. Peygamber'in bir hadisine yer verilmiştir. "Müslüman nasıl namaz kılar?" şeklinde bir başlık altında, önce beş vakit namazın (farzlarının) rekat sayıları verilmiş, daha sonra namazın kılınış şekli 16 resim ve birer cümleyle sunulmuştur. Tahiyat duasının yer aldığı 14. resimden sonraya Tahiyat duası çerçeve içerisinde verilmiştir. Konunun sonunda da "Namaz" isimli ilahi bulunmaktadır.

3.Konu. Abdest Hakkında Bir Hikaye başlıklı bu konuda belirlenen hedefler şunlardır: Hz. Hasan ile Hüseyin'in güzel abdest alamayan adamla olan kıssasını bilir, başkalarıyla muamelesini güzelleştirir, başkalarına saygılı davranır, nasihat adabını öğrenir. Bu konuda Hz. Hasan ile Hüseyin'in abdesti güzel alamayan bir adamla aralarında geçen bir kıssa anlatılmış, ardından "Bu kıssadan neler öğrendin?" diye sorulup çıkartılan sonuçlar ve ibretler sıralanmıştır.

3.ÜNİTE. İSLAM EDEP KURALLARI

Ünitenin hedefleri şunlardır: Ebeveynine itaat eder, bazı İslami edep kurallarını bilir, üniteye yer alan Kur'an âyetlerini ezberler, üniteye yer alan hadisleri ezberler, çocukların ebeveynlerine karşı görevlerini bilir, İslam'ın anne babaya verdiği önem ve değeri bilir, yemek adabını bilir, başka insanlara saygının önemini kavrar, insanlar arasında yardımlaşmanın önemini öğrenir, çevreyi korur.

1.Konu. Anne-Babaya İyilik başlıklı bu konunun hedefleri şu şekilde belirlenmiştir: Anne babanın çocuklarına iyiliklerini öğrenir, çocukların ana babalarına karşı görevlerini öğrenir, İslam'ın anne babaya verdiği önem ve değeri anlatır, ana babanın iyiliği hakkında bir Kur'an âyeti ezberler, ana babaya, özellikle de anneye iyilik ve ikram hakkında bir hadis-i şerif ezberler. Ana babayı sevme ve itaat etmenin gerekliliği ile başlayan konuda daha sonra yüce Allah'ın ana babaya iyiliği emreden buyruğu verilmiş, ardından onların çocukları üzerindeki emeklerine değinilmiş, son olarak da Hz. Peygamber'in en çok iyilik yapmayı hak eden kimselerin ana baba, bunlardan da özellikle anne olduğunu ifade eden hadisine yer verilmiştir.

2.Konu. Mutlu Müslüman Aile isimli konunun hedefleri şöyledir: Yüce Allah'ın güç ve kudretinin delillerini bilir, yemek adabını anlatır, temiz ve düzenli olmayı başarır. İsmail isimli bir çocuğun ailesiyle birlikte bir yaz günü pikniğe çıkmasının anlatıldığı konuda, gördükleri manzaraların Allah'ın varlığına ve kudretine delalet etmesine işaret edilmiş, ayrıca çevreyi temiz tutmaya yönelik davranışlarına yer verilmiştir.

3.Konu. Arkadaşlar ve Dostlar isimli bu konuda hedefler şöyle belirlenmiştir: Arkadaş ve dostlarıyla yardımlaşır, başkalarıyla ilişkilerinde görgü kurallarına uyar, insanlara karşı davranış ile ilgili bir hadis ezberler. Bu konuda İsmail isimli öğrencinin arkadaşlarına selam vermesi ve onların topluca selamını almalarına yer verilmiş, sonra Suad isimli bir kız öğrencinin arkadaşlarını hastalandıklarında ziyaret etmesi, onlarla alay etmemesi gibi örnek davranışları anlatılmıştır.

C. İlköğretim 2. Sınıf İslam Din Dersi Kitabı

1. İlköğretim 2. Sınıf İslam Din Dersi Kitabının Biçimsel Özellikleri

1.Kitabın ebadı; 26,5 x 19,5 cm.dir. Bu, geçen yıla kadar okutulan kitabın boyutu da tamamen aynıdır.

2.Kitabın kapağının, sağ yan tarafında koyu mavi renkli şerit şeklinde bir zemin üzerinde sekizgen yıldızlar içerisinde Kabe, Mescid-i Nebevi ve bazı camilerin yer aldığı küçük resimler bulunmaktadır. Kapağın asıl büyük alanında ise üzerinde küçük bir bulut ve güneş resmi bulunan mavi bir gökyüzü, sekiz köşeli yıldız çerçeve içerisinde Mescid-i Aksa'nın resmi, çerçevenin sağ ve solunda ise eski dönemlere ait evlerden ve hurma ağaçlarından oluşan bir mahalle görüntüsü bulunmaktadır. Bu kısım sarı ağırlıklı olup yeşil ve kahverengi renkleri de içermektedir. Kapağın üst orta kısmında kitabın adı, التربية الدينية الإسلامية (İslam Din Eğitimi) ve ait olduğu sınıf (الصف الثاني الابتدائي) İkinci Sınıf yazılıdır. Kitabın sağ üst köşesinde de "Mısır Arap Cumhuriyeti, Eğitim Bakanlığı, Kitap Birimi" yazı ve logosu bulunmaktadır. Kapağın alt kısmında ise basım tarihi ile kitabın bakanlık dışında hiçbir kurum tarafından basılamayacağı uyarısı yer almaktadır. Kapağın alt orta kısmında kitabın hicri ve miladi basım tarihleri ile kitabın ancak bakanlık tarafından basılıp dağıtılabileceği uyarısı bulunmaktadır. Hemen altında da

bakanlığın e-mail adresi verilmiştir. E-mail adresi 1. sınıfın kapağında bulunmamaktadır. Kitabın kapağı kartondur.

4. Kitabın kağıdı birinci hamur kağıttır.

3. Kitabın baskısı renklidir.

5. Kitapta renkli resimlere yer verilmiştir. Dikkat çekmek ve vurgu yapmak için yazıların büyüklüklerinde değişiklik yapma, kalın ya da ince yazma, italik yazma, çerçeve içerisine alma gibi çeşitli yöntemler kullanılmıştır.

5. Kitap iki dönem için ayrı ayrı dizayn edilmiş, her bir dönem için ayrı dönem indeksi oluşturulmuş, her bir dönemin sayfa numaralandırılması ayrı ayrı 1'den başlatılmıştır.

6. Kitap 96 sayfadan oluşmaktadır. Birinci dönem 41, ikinci dönem 45 sayfadır. İndekslerin yer aldığı sayfalar ve kitabın giriş sayfaları numaralandırılmamıştır.

7. Kitabın sırt kısmı boştur, herhangi bir şey yoktur.

8. Arka kapağın dizaynı ön kapaktaki gibi olup üzerinde 11 madde halinde temizlik, çevreyi koruma, doğruluk gibi İslam'ın ahlak ve görgü kuralları tavsiye şeklinde yer almaktadır. Bu tavsiyeler, 1. ve 2. sınıf kitaplarında tamamen aynıdır.

9. Kitabın iç kapak ön yüzünde kitabın adı, kullanıldığı sınıf, yazarların adları (Dr. Hasan Şahate, Dr. Ali Abdül'mün'im) ve tashih eden kurumların adları (el-Ezher, Okul kitapları ve yöntem geliştirme merkezi, Din Eğitimi Geliştirme Genel Merkezi) bulunmaktadır. Sayfanın üst sağ tarafında Eğitim Bakanlığının logosu ile Okul kitapları ve yöntem geliştirme merkezinin logosu yer almaktadır.

10. Kitabın iç kapak arka yüzünde kitabın basıldığı matbaanın ismini içeren amblem (الكيلاني للطباعة والتصنيع Kîlanî basım ve sanayi şirketi) yer almaktadır.

11. Kitabın 2. yaprağının ön yüzünde "Çalışma Grubu" (feriku'l-amel) başlığı altında Düzeltme Kurulu'nda (لجنة التعديل) bulunanların, teknoloji bölüm başkanının (رئيس قسم التكنولوجيا), kitabı yayına hazırlayanın (التحرير والإخراج), son düzeltmeyi yapanın (تعديلات), çizim ve fotoğraf düzenleyicinin (رسوم ومعالجة صور) isimleri yer almaktadır.

12. Kitabın 2. yaprağının arka yüzünde bir çerçeve içerisindeki bir yazıda öğrencilere ve ailelerine yönelik bir uyarı yer almaktadır. Bu uyarıda Kur'an'ı Kerim

âyetleri ile dinin yüce öğretilerini içermesi sebebiyle kitabın temiz tutulması, saygıyla kullanılması istenmekte; sene sonunda da ev kütüphanesine veya bir camiye konularak muhafaza edilmesi rica edilmektedir. Bunun altındaki bir çerçevede ise öğrencinin ismini, okulunu, sınıfını, adresini ve öğretim yılını yazacağı bir etiket yer almaktadır.

13. Kitabın 3. yaprağının ön ve arka yüzünde ise, kitabın yazımında izlenen metoda dair mukaddime bulunmaktadır. Bu, 1. Sınıf kitabını incelerken tercümesini yaptığımız mukaddimenin birebir aynısıdır.

2. İlköğretim 2. Sınıf İslam Din Dersi Kitabının İçerik Özellikleri

Kitabın girişinde veya sonunda kitabın bütününe yönelik alışlageldik bir indeks bulunmamaktadır. Ama, her dönemin başında içerikler (muhteviyat) başlığı altında üniteler ile konuların adları ve her birinin sayfa numaraları tablo şeklinde verilmiştir.

Kitabın konu başlıkları ve sayfa numaraları şöyledir:

II. SINIF

I.DÖNEM

1. Ünite: Kur'an-ı Kerim ve Nebevi Sünnet ile.

1.Konu: Allah'ın Kudreti, s.2

2.Konu: Yüce Allah'ın Nimetlerinden, s.7.

3.Konu: Hz. Peygamber'in Dualarından, s.11.

2.Ünite: İslami Adab ve Değerlerden Bazıları, s. 15.

1.Konu: Konuşma Adabı, s.16

2.Konu: Değerli Nasihatler, s.20.

3.Konu: Baba Anlatıyor, s.24.

3.Ünite: İnanç Ve Amel, s.29.

1.Konu: Bizi Allah Yarattı, s.30

2.Konu: Kainatı Allah Dizayn Etti, s.33.

3.Konu: Amel ve Karşılığı, s.37.

II.DÖNEM.

1.Ünite. Kur'an-ı Kerim Ve Nebevi Sünnet İle, s.1.

1.Konu. Yetime İkrâm, s.3.

2.Konu. Allah'a İtaat Edenler İle Karşı Gelenlerin Karşılıkları, S.7.

3.Konu. Hz. Peygamber'in Dualarından, s.12.

2.Ünite: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Hayatından, s.17.

1.Konu. Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'de, s.18.

2.Konu. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Hicreti, s.24.

3.Konu. Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine'de, s.29.

3.Ünite. Nuh (a.s.)'ın Kıssası. s.33.

1.Konu. Nuh (a.s.) Kavmiyle Birlikte, s.34.

2.Konu. Tufan ve İsyankarın Cezası, s.37.

3.Konu. Kur'an-ı Kerim'de Nuh (a.s.), s.40.

Birinci sınıf İslam Din Dersi kitabında olduğu gibi bu kitapta da her ünitenin ilk sayfasında o ünitenin içeriğini yansıtan bir resim, ünitenin hedefleri ve ünitenin içerdiği derslerin (konuların, “ed-ders”) isimleri yer almaktadır. Yine her konunun başında maddeler halinde bir çerçeve içerisinde konunun hedefleri yer almaktadır. Her bir ünitenin içeriğinin yer aldığı kutucukların zemini farklı renklindedir. Kitap sayfalarının sol üst köşesinde birinci kitapta olduğu gibi ünite ismi yazarken, sağ üst köşede ondan farklı olarak ünite sayısı değil sınıf adı (es-Saffu's-sani el-ibtidai; İlköğretim 2. Sınıf) yer almaktadır.

Birinci sınıf kitabında olduğu gibi bu kitaptaki her konu sonunda “Alıştırmalar ve Faaliyetler” (et-Tedribatu ve'l-Enşita) başlığı altında doğru yanlış işaretleme, eşleştirme, resme bakarak anlatma, çoktan seçmeli test çözümü,²⁴¹ “düşün ve cevap

²⁴¹ Örn. bkz. 2.Sınıf, 1. Dönem kitabı, s.26,27.

ver” (فَكَرُّ وَأَجِبْ) başlığı altında soru-cevap²⁴² alıştırma ve faaliyetleri bulunmaktadır.²⁴³ Öğrencinin okuma-yazmayı yeni öğrenmeye başlaması göz önünde bulundurularak verilen boşluğu kitabın ilk döneminin tamamı ile ikinci dönemin 1. ünitesinde öğrencinin bırakılan boşluğa gelmesi gerekeni sözlü olarak ifade ederek tamamlaması (أَجِبْ شَفْوِيًّا: sözlü cevap ver”) veya Kur’an ise okuması (اقْرَأْ: oku”) istenmiştir.²⁴⁴ 2. Dönemin 2. Ünitesinden itibaren ise “tamamla” (اكْمِلْ) ifadesiyle boşluğu yazılı olarak doldurması istenmiştir.

Her ünitenin sonunda bir sayfada “Üniteden ne öğrendin?” başlığı altında ünite boyunca öğrenilenler maddeler halinde yer almakta, onu takip eden sayfada da üniteye ait genel alıştırma ve faaliyetler bulunmaktadır.

Kitapta abdest ve namaz gibi pratiğe dönük konular işlenirken bol miktarda resme yer verilmiş, görsel anlatıma başvurulmuştur.

3.Konuların İçerik Yönünden İncelenmesi

a.İlköğretim II. Sınıf Kitabı, I. Dönem Bölümü

1. ÜNİTE: KUR’AN-I KERİM VE NEBEVİ SÜNNET İLE

Ünitenin hedefleri; Allah’ın bazı yaratıklarını ve onları yaratma sebebini saymak; Allah’ın (c.c.) insanlara bazı nimetlerini açıklamak; Allah’ın gücünün evrendeki göstergelerini açıklamak; üniteye yer alan sûreleri doğru biçimde okumak; üniteye bulunan sûrelerin içerdiği bazı başlıkları söylemek; Allah’a (c.c.) itaat etmek ve güzel işler yapmak; üniteye geçen sûreleri ezberlemek, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bazı dualarını ezberlemek olarak ifade edilmiştir.

1.Konu: Allah’ın Kudreti

Dersin hedefleri şunlardır: Şems Sûresini doğru biçimde okur. Güneş ve ayın Allah’ın kudreti sayesinde hareket ettiklerini öğrenir. Leyl Sûresini doğru biçimde okur. İki sûrenin içerdiği anlam ve hikmetleri sözlü olarak ifade eder. Yüce Allah’ın

²⁴² Örn. bkz. 2.Sınıf, 1. Dönem kitabı, s.28.

²⁴³ Örn. bkz. 2.Sınıf, 1. Dönem kitabı, s.3-5.

²⁴⁴ Örn. bkz. 1.Sınıf, 2. Dönem kitabı, s.36.

her şeye gücü yettiğini öğrenir. Allah'ın kainattaki kudret göstergelerini sayar. Allah'a itaat edenlerin mükafatı ile isyan edenlerin cezalarını öğrenir.

Konunun serbest araştırma ve tartışma konusu: İşe saygı ve üretimde kalite; haklar ve görevler.

Bu derste Şems Sûresi ile Leyl Sûresi işlenmiştir. Her bir sûrenin evvela metni Mushaf hattıyla verilmiş, sonra bilinmeyen kelime ve kelime grupları renkli bir tabloda verilmiş, daha sonra da Tefsir ve Beyan başlığı altında sûreden çıkarılan sonuç ve anlamlar maddeler halinde ifade edilmiştir.

Alıştırılmalar ve Faaliyetler başlığı altında şunlara yer verilmiştir:

İki kelime grubundan uygun olanları birbirleriyle birleştir.

Verilen (4 adet) kelimeyi onları takip eden cümlelerdeki uygun boşluklara yerleştir.

Aşağıdaki (3 satırdaki) her satırda yer alan kelimelerden tam bir cümle oluşturun.

Aşağıdaki (4) cümleden doğru olanın karşısına onay işaret, yanlış olanın karşısına çarpı işareti koy.

Şems Sûresindeki şu boşlukları doldurun (5 ayette 3 boşluk).

Aşağıdaki 3 cümlenin son kelimesi eksik olup, takip eden parantez içindeki 3 kelimedenden birini yerleştirerek tamamla (Yazar, yanlışlıkla bu maddeyi rakamlandırmamış, dolayısıyla sonraki maddeler birer eksik olarak yazılmıştır. Burada doğru şekliyle yazılmıştır.)

Güneş doğmadığında ne olur?

Hata ettiğinde arkadaşını uyarman gerekir mi?

Dersten neler öğrendin?

2.Konu: Yüce Allah'ın Nimetlerinden

Dersin hedefleri; Bu dersin sonunda A'lâ Sûresini doğru bir şekilde okur. Allah'ın tüm yaratıkları üzerindeki güç ve kudretini öğrenir. Allah'ın nimetlerini anlatır.

Dersin serbest araştırma ve tartışma konusu: Yaşama dair tecrübeler edinmek.

Sûrenin tefsiri önceki konudaki gibi yapılmıştır. Alıştırmalar da yakın şekilde olup bunda ayrıca “Düşün ve cevap ver” alıştırması ile “Bu sûreden neler öğrendin?” sorulu alıştırması vardır.

3.Konu: Hz. Peygamber’in Dualarından

Dersin Hedefleri; Bu dersin sonunda öğrenci duanın önemini idrak eder, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) duasını ezberler, Allah'tan (c.c.) dünya ve ahirette başarı diler, arkadaşlarını iyilik yapmaya teşvik eder.

Dersin serbest araştırma ve tartışma konusu: Sosyal ilişkilerdeki beceriler.

Alıştırmalar önceki iki dersteği gibidir.

2.Ünite: İslami Adab ve Değerlerden Bazıları

Ünitenin hedefleri şöyle sıralanmıştır: Ünitenin sonunda öğrenci bazı yüce adab ve ahlaki değerleri sayabilir. Başkalarıyla konuşma adabını öğrenir. Yemek adabını açıklar ve uygular. Gürültü yapmaktan sakınır. Allah yolunda infak yollarını sayar. Yaşamında cömertlik hasletini kazanır. Hasta komşuların haklarına riayet eder. Hayvanlara merhamete alışır. Hayvanlara yumuşak davranma hususunda Hz. Peygamber’i örnek alır.

1.Konu: Konuşma Adabı

Dersin hedefleri şöyle sıralanmıştır: Bu dersin sonunda öğrenci İslam’da konuşma adabına uyar. Başkalarıyla konuşurken sesini kısar. Konuşan kimseyi dinler. Anne-babasına saygı gösterir. Yemek adabını öğrenir. Yemeğe başlarken besmele çeker, sonunda Allah'a hamd eder.

Dersin içerdiği problem (tartışma konusu): Barış için eğitim; Sosyal ilişkilerdeki beceriler.

Konunun girişinde birinci parça bir çocuğun babasıyla birlikte gittiği Cumada imamın konuşma adabı, güzel ahlakla ilgili hutbesinde anlattıkları işlenmiş, geçen iki hadis renkli kutu içerisinde, kaynağıyla birlikte verilmiş, ikinci hadisteki bilinmeyen kelimeler de yine liste/kutucuk halinde verilmiştir. Ardından “Sesini Yükseltme” başlıklı ikinci parçada çocuk evlerinde kardeşleri arasında geçen gürültülü tartışma

sonrasında babasının içeri girdiğini ve yüksek sesin zararını söyleyip Lokman Sûresi'nin 19 numaralı “*Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkini merkeplerin sesidir*” âyetini aktarmaktadır. Konunun sonunda âyette geçen üç kelimenin anlamı verilmiştir.

2.Konu : Değerli Nasihatler

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Bu dersin sonunda öğrenci cömert ile cimriyi birbirinden ayırt edebilir. Farklı infak yollarını öğrenir. Cömertlik hasletinin değerini bilir. Yaşamında cömertlik erdemini kazanır. Bazı yemek adabını öğrenir. Yemek adabına uyar. Anne babasına saygı gösterir.

Dersin araştırma ve tartışma konusu: insan hakları; haklar ve görevlerdir.

Konu iki başlık altında işlenmiştir. “Cömert Sevilir” isimli birinci başlık altında çocuk annesinin cömertlik hakkında söylediklerini ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’den aktardığı hadisi anlatmaktadır. “Yemek Yeme Adabı” isimli ikinci başlık altında ise çocuk akşam yemeğine nasıl oturduklarını ve babasının yemek yeme adabına dair anlattıklarını ve zikrettiği hadisleri aktarmaktadır. Her iki konuda da hadisler renkli bir çerçeve içinde verilmiş ve kaynağı zikredilmiştir.

Alıştırmalar geçen konulardaki gibidir.

3.Konu: Baba Anlatıyor

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci konunun sonunda hasta ziyaretinin sevabını öğrenir. Komşuya güzel davranır. Hayvanlara merhamet eder, yumuşak davranır. Alçakgönüllülük erdemini kazanır. Her işinde Hz. Peygamber (s.a.v)’i örnek alır.

Dersin araştırma ve tartışma konusu “Barış için hoşgörü ve eğitim”dir.

Konu iki başlık altına işlenmiştir. “İyi komşu” isimli birinci başlık altında Halid isimli bir çocuğun alçakgönüllü ve yardımsever olmasını, hastalandıklarında ailecek komşularını ziyaret etmesini ve onun bundan memnun olmasını, babasının da bunun Müslümanın bir görevi olduğunu söyleyip hakkında bir hadis söylemesini ve anlatmasını içermektedir. “Hayvana Merhamet Et” isimli ikinci konuda baba bir hayvanı aç bırakması sebebiyle cehennemi hak eden kadının yaptığı işkenceyi

anlatmakta, ardından hadisin metnini söylemektedir. Hadisin kaynağı, ardından bilinmeyen kelimeler bir tabloda verilmiştir.

Alıştırma geçeri konulardaki gibidir.

Birinci ünitenin sonunda bir sayfalık alıştıırma bulunmaktadır.

3.Ünite: İnanç Ve Amel

Ünitenin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Bu ünitenin sonunda öğrenci Allah'ın bazı yaratıklarını ve neden yaratıldıklarını sayabilir. Allah'ın (c.c.) gücünü gösteren kainattaki bazı göstergeleri açıklayabilir. Allah'a itaat ve güzel amellere devam eder. “Ağaç Marşı”nı okuyabilir.

Ünitenin araştırma ve tartışma konusu: Çevrenin korunması, himaye edilmesi ve güzelleştirilmesi. İşe saygı ve üretimde kalite.

1.Konu: Bizi Allah Yarattı

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci dersin sonunda Allah'ın her şeyi yarattığını öğrenir. İnsan ile diğer yaratıklar arasındaki farkı bilir. Nimetlerinden dolayı Allah'a şükreder. Allah'ın tüm eylemlerimizde bizi görüp gözetlediğini bilir.

Dersin araştırma ve tartışma konusu: Çevrenin korunması, himaye edilmesi ve güzelleştirilmesi. Yaşamsal beceriler.

Bu derste çocuk evde babasıyla televizyondaki bir bilimsel belgeseli izlerken aralarında geçen diyalogu anlatmaktadır. Diyalog Allah'ın mahlukatı yaratmasındaki hikmet, Allah'a kulluğun gerekliliği gibi hususları içermektedir.

Bu konunun alıştıırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

2.Ders: Kainatı Allah Dizayn Etti

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci dersin sonunda kainatta her şeyin ince bir hesapla yürüdüğünü anlar. Allah'ın kainatı düzenlemesindeki kudretini bilir. Göğün, yerin, güneşin ve ayın yaratılma sebebini bilir.

Dersin araştırma ve tartışma konusu yaşamsal becerilerdir.

Bu derste çocuk babasının, Yüce Allah'ın kainattaki ince düzeni ile uykuyu, yeri ve göğü yaratmasındaki hikmetlerini içeren konuşmasını aktarmaktadır. Ardından “Ağaç” isimli bir şiire yer verilmiştir. Şiirde bilinmeyen kelimeler ve anlamları bir tabloda verilmiş, ardından “Açıklama” (Şerh) başlığı altında şiirde yapılan vurguya dikkat çekilmiştir.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

3.Konu: Amel ve Karşılığı

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci dersin sonunda iyi ile kötünün akıbetini öğrenir. En'am Sûresinde geçen âyeti doğru biçimde okur. Allah yolunda infaka alışır.

Dersin araştırma ve tartışma konusu “haklar ve görevler”dir.

Bu derste kişinin gündelik hayatta yaptığı sağlam ve doğru işleriyle insanları memnun ettiğinden yola çıkılarak Allah'ın hoşnutluğunu kazanmanın da onun emirlerini gereği gibi yapmaktan geçtiği anlatılmaya çalışılmıştır. Konu iyiliğin ve kötülüğün karşılığı ile ihlas, her şeyi Allah için yapma konularını içeren En'am Sûresinin 160-163. Ayetleriyle bitirilmiş, ardından âyetlerin bilinmeyen kelimeleri açıklanmış, daha sonra âyetten çıkan sonuçlar sıralanmıştır.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

Ünite biterken yapılan genel alıştırmalar da geçen ünitelerdeki gibidir.

II.DÖNEM

1.ÜNİTE. KUR'AN-I KERİM VE NEBEVİ SÜNNET İLE

Ünitenin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci ünitenin sonunda üniteye yer alan Kur'an âyetlerini doğru bir şekilde okuyabilir. Duha, Karia, Maun ve Tebbet sûrelerini ezberler. Üniteye geçen hadisi ezberler. Muhtaçlara yardım eder. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) uyar. Mü'minlere verilecek mükafatları öğrenir. Bazı kıyamet sahneleriyle tanışır.

1.Konu. Yetime İkrâm, s.3

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci dersin sonunda fakir ve muhtaçlara şefkat göstermeyi öğrenir, Hz. Peygamber'in yüce konumunu tanır, nimetlerinden dolayı Allah'a (c.c.) teşekkür eder.

Dersin araştırma ve tartışma konusu "Çocuk hakları"dır.

Bu konuda Duha Sûresi ile Maun Sûresi, bilinmeyen kelimelerin açıklamaları, sûrelerin tefsir ve açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Bu konunun alıştırmaları diğerleri gibidir. Bunda ayrıca "çiz ve boya" alıştırmaları vardır.

2.Konu. Allah'a İtaat Edenlerin ve O'na Karşı Gelenlerin Karşılıkları.

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci dersin sonunda Karia Sûresinin genel anlamını öğrenir. Bazı kıyamet sahnelerini bilir. Karia Sûresini ezberler. Tebbet Sûresini ezberler. Mü'minlerin ve kafirlerin mükafat ve cezalarını öğrenir. Kur'an sûrelerini doğru biçimde okur.

Dersin araştırma ve tartışma konusu: Hayati beceriler.

Bu konuda önce Kâria Sûresi verilmiş, sonra bilinmeyen kelimeler açıklanmış, ardından sûreye yönelik tefsir ve açıklamada bulunulmuştur. Ardından Tebbet Sûresi aynı şekilde ele alınmıştır.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

3.Konu. Hz. Peygamber'in Bir Duası

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: dersin sonunda öğrencinin şunları yapabilmesi beklenir: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) camiye girerken okuduğu duayı yapar. Hadisin genel anlamını öğrenir. Namazı camide kılmaya önem verir. Hz. Peygamber'i (s.a.v.) örnek alır.

Dersin araştırma ve tartışma konusu: Çocuğun hakları.

Bu derste Hz. Peygamber (s.a.v.)'in camiye giderken okuduğu dua yazılmış, sonra bunun açıklaması yapılmıştır.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

1.ünitenin sonunda da diğer ünitelerin sonunda olduğu şekilde genel alıştırmalar yapılmıştır.

2.ÜNİTE: HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.V.) HAYATINDAN

Ünitenin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Peygamberlerin gönderilme sebeplerini açıklayabilir. Semavi kitapları sayabilir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e vahyin inmesi olayını özetle anlatabilir. Alak ve Duha sûrelerini okur. Kur'an-ı Kerim okunurken susar. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in İslam'a davet metodunu açıklar. Davet konusunda mü'minlerin tavrı ile müşriklerin tavrı arasında kıyaslama yapar. Hayatında Hz. Ali'nin (r.a.) tavrını örnek alır. Hicretten çıkarılacak sonuçları özetler.

1.Konu. Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'de.

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Dersin sonunda öğrenci bazı Peygamberlerin adlarını öğrenmiş olur. Semavi kitapları sayar. Vahyin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e nüzülü olayını arkadaşlarına anlatır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ilk iman eden kimsenin kim olduğunu öğrenir.

Dersin araştırma ve tartışma konusu: İnsan hakları. Barış için eğitim.

“Vahyin İnmesinin Başlaması” başlığı altında vahyin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Hira mağarasında ilk gelişi aile içindeki diyalog yoluyla anlatılmıştır. “Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ilk inananlar” başlığı altında da ilk Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ilk iman eden dört sahabi, “Huveylid Kızı Hatice”, “Ebû Bekir es-Sıddık”, “Ebu Talip oğlu Ali” ve “Harise oğlu Zeyd” başlıkları altında kısaca anlatılmıştır. 4 sayfayı bulan hacmiyle bu konu kitabın en geniş konusudur.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

2.Konu. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Hicreti.

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Dersin sonunda öğrenci Hz. Peygamber (s.a.v.)'in insanları İslam'a davetteki metodunu açıklayabilir. Davete karşı mü'minlerin tavrı ile müşriklerin tavrını kıyaslayabilir. Hayatında Hz. Ali'nin tavrı ve tarzını örnek alır. Hicretten çıkarılan dersleri özetleyebilir.

Dersin araştırma ve tartışma konusu: İnsan hakları. Barış için hoşgörü ve eğitim.

Bu ders 4 alt başlıkta ele alınmıştır. “Allah’a Davet” isimli birinci başlıkta Hz. Peygamber (s.a.v.)’in davette çektiği zorluklarla, önce gizlice, sonra açıktan Allah’a davet etmesi anlatılmıştır. “Bir Çocuğun Kahramanlığı” başlığı altında Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Mekke’den Medine’ye hicret ederken Hz. Ali’yi emanetlerini sahiplerine teslim etmek üzere Mekke’de bırakmasını ve müşriklerin hissetmemesi için o gece yatağında yatmasını istemesi ve onun bunu cesurca kabul edip yapması anlatılmıştır. “Şüphesiz Allah Bizimledir” alt başlıklı konuda Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber (s.a.v.) ile Ebû Bekir (r.a.)’ın izini takip ederek Sevr dağındaki mağaraya kadar gelmeleri, ancak onları görememeleri, daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) ile Ebû Bekir (r.a.)’ın daha sonra yollarına devam etmeleri anlatılmaktadır. “Malik Oğlu Süraka’nın Hikayesi” isimli alt başlık altında ise Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber (s.a.v.)’i bulup Mekke’ye getiren için koydukları ödülü kazanmak için onları takibe koyulan Süraka isimli bir kafirin Hz. Peygamber (s.a.v.)’e yaklaştığında atının yere gömülmesi olayı anlatılmaktadır.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

3.Konu. Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine’de.

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Medine’ye nasıl ulaştığını öğrenir. İslam’da caminin önemini anlatabilir. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Ensar denilen Medine’li Müslümanlar ile muhacir denilen Mekke’den Medine’ye göç eden Müslümanlar nezdindeki yeri çıkarımını yapar. Ensarın bu ismi almasının nedenini açıklayabilir.

Dersin araştırma ve tartışma konusu: Yaşamsal beceriler.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

Son derece kısa olan bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Medine’ye ulaşması, kadınların ve çocukların onu “Talea’l-bedru...” şarkısıyla karşılaması, Medine’de bir mescidin yapılması ve ensar adının anlamı vs. anlatılmıştır.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

2.ünitenin sonunda da diğer ünitelerin sonunda olduğu şekilde genel alıştırmalar yapılmıştır.

3.Ünite. Nuh (a.s.)'ın Kıssası.

Ünitenin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci bazı Peygamberlerin isimlerini sayabilir. Nuh (a.s.)'ın ailesinin tavrını kendi üslubuyla anlatabilir. Nuh (a.s.) olayını kendi üslubuyla anlatabilir. Allah'a itaatın ve O'na isyanın karşılığını açıklar. Sürekli Allah'a şükretmeye alışır.

Ünitenin araştırma ve tartışma konusu: Emeğe saygı ve üretimde kalite.

1.Konu. Nuh (a.s.) Kavmiyle Birlikte.

Konunun hedefleri şöyle belirlenmiştir: Öğrenci Nuh (a.s.) olayını öğrenir. Nuh (a.s.)'ın kavminin özelliklerini sayabilir. Nuh (a.s.)'ın davet ederken kavmine karşı aldığı tavrı öğrenir. Nuh (a.s.)'ın Rabb'iyile olan ilişkisinin niteliklerini anlatır. Allah'a davette sabrın önemini kavrar.

Konunun araştırma ve tartışma konusu: İşe saygı. Üretimde kalite.

Bu bölümde Nuh (a.s.)'ın Allah (c.c.) tarafından peygamber olarak seçilmesi, onun büyük bir sabır ve ısrarla kavmini Allah'a davet etmesi, kavminin de ısrar ve inatla daveti reddetmesi üzerine Nuh (a.s.)'ın Allah'a şikayette bulunması anlatılmaktadır.

Konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

2.Konu. Tufan ve İsyankarın Cezası.

Dersin hedefleri şöyle belirlenmiştir: Bu ders ile öğrenci başkalarına saygı gösterir. Allah'ın (c.c.) iman edenleri nasıl kurtardığını anlar. Büyüklük taslayanların cezasını öğrenir. Nuh (a.s.)'ın tavrını öğrenir. Allah'a imanın neticesini öğrenir. Kafirliği seçmenin sonucunu öğrenir.

Ünitenin araştırma ve tartışma konusu: Emeğe saygı ve üretimde kalite. Yaşamsal beceriler.

Bu konuda Allah'ın (c.c.) Nuh (a.s.)'a bir gemi yapmasını emretmesi, sonra sicim gibi yağmur yağması sonucu her yeri su kaplayınca onun gemisine gelenlerin kurtulurken diğerlerinin boğulması, bu arada Nuh (a.s.)'ın oğlunu çağırmasına rağmen onun gelmeyip diğerleri gibi boğulması hadiseleri anlatılmıştır.

Bu konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

3.Konu. Kur'an-ı Kerim'de Nuh (a.s.).

Konunun hedefleri şöyledir. Dersin sonunda öğrenci Nuh (a.s.) olayını Hud Sûresinde anlatıldığı şekilde öğrenir. Hûd Sûresinin 35-48 âyetlerini doğru biçimde okur. Nuh (a.s.) olayını Hûd Sûresinde anlatıldığı şekilde anlatır. Mü'minlerin ve kafirlerin akıbetlerini bilir.

Konunun araştırma ve tartışma konusu: Haklar ve görevler.

Bu konuya “Kur'an-ı Kerim Nuh (a.s.) kıssasını şöyle anlatılır” diye giriş yapılmış, ardından Hûd Sûresinin 35-48. âyetleri verilmiştir. Daha sonra bilinmeyen kelimelerin anlamları bir tabloda verilmiş, peşinden “Bu âyetler şunları anlatmaktadır” denilip 8 maddede âyetlerin açıklaması yapılmıştır.

Konunun alıştırmaları genel olarak diğerleri gibidir.

3.ünitenin sonunda da diğer ünitelerin sonunda olduğu gibi genel alıştırmalar yapılmıştır.

1. ve 2. Sınıflardaki Din Eğitimi Derslerinin Ders Programı

Hem Ezher'in kendi okullarına, hem Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ezher dışındaki okullara gönderdiği bir genelge ile her ay işlenecek konu hakkında tavsiyede bulunulmuştur. Burada her birinin ders çizelgesi verilecektir.

İslam Din Eğitimi Dersi Programı

Milli Eğitim Bakanlığının Ders Programı

Milli Eğitim Bakanlığı “Din Eğitimi Dersi”ni Geliştirme Müdürlüğü'nün 05.09.2016 tarihli müdür ile iki uzmanın imzasını taşıyan ders programı şöyledir (Ünitelerin ve derslerin adları daha önce geçtiğinden burada sadece rakamları verilecektir):

Tablo 24. 1.Sınıf 1. Dönem

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Süreleri
Eylül-Ekim	● 1.Ünite, 1. ve 2. Konular	● Fatıha ● İhlas ● Felak ● Nas
Kasım	● 1.Ünite, 3. Konu ● 2.Ünite, 1. ve 2. Konular	
Aralık	● 2.Ünite, 3. Konu ● 3.Ünite, 1. ve 2. Konu	
Ocak	● 3.Ünite, 3. Konu ● Konuların Genel Tekrarı ● Sınavlar	

Bkz. Ek.14

Tablo 25. 1.Sınıf 2. Dönem

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Süreleri
Şubat	● 1.Ünite, 1. ve 2. Konular	● İnşirah ● Kevser ● Tin ● Kadir
Mart	● 1.Ünite, 3. Konu ● 2.Ünite, 1. ve 2. Konular	
Nisan	● 2.Ünite, 3. Konu ● 3.Ünite, 1. ve 2. Konu	
Mayıs	● 3.Ünite, 3. Konu ● Konuların Genel Tekrarı ● Sınavlar.	

Bkz. Ek.17

Tablo 26. 2.Sınıf 1. Dönem

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Süreleri
Eylül-Ekim	● 1.Ünite, 1, 2 ve 3. Konular ● 2.Ünite, 1. Konu	● Şems ● Leyl ● A'lâ
Kasım	● 2.Ünite, 2. ve 3. Konular	
Aralık	● 3.Ünite, 1. ve 2. Konu	
Ocak	● 3.Ünite, 3. Konu ● Konuların Genel Tekrarı ● Sınavlar	

Bkz. Ek.18

Tablo 27. 2.Sınıf 2. Dönem

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Sûreleri
Şubat	• 1.Ünite, 1. ve 2. Konular	• Duha • Maun • Karia • Mesed
Mart	• 1.Ünite, 3. Konu • 2.Ünite, 1. ve 2. Konular	
Nisan	• 2.Ünite, 3. Konu • 3.Ünite, 1. ve 2. Konular	
Mayıs	• 3.Ünite, 3. Konu • Konuların Genel Tekrarı • Sınavlar	Hûd Sûresinin 35-48. Ayetleri (Ünitede işlendiğinden dolayı)

Bkz. Ek.18

Ezher Eğitim Kurumlarının Ders Programı

Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" ile "İlköğretim Genel Müdürlüğü" tarafından okullara gönderilen ve adı geçen başkanlığın başkanı, müdürlüğün müdürü ile onların dışında 3 uzmanın imzasını taşıyan 05.09.2016 tarihli genelgede işlenecek ders programı şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 28. 1.Sınıf 1. Dönem.

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Sûreleri
Eylül-Ekim	• 1.Ünite, 1. ve 2. Konular	• Fatiha • İhlas • Felak • Nas
Kasım	• 1.Ünite, 3. Ders • 2.Ünite, 1. ve 2. Konular	
Aralık	• 2.Ünite, 3. Ders • 3.Ünite, 1. ve 2. ve 3. Konular	

Bkz. Ek. 14

Tablo 29. 1.Sınıf 2. Dönem

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Sûreleri
Şubat	• 1.Ünite, 1. ve 2. Konular	• İnşirah • Kevser • Tin • Kadir
Mart	• 1.Ünite, 3. Ders • 2.Ünite, 1. ve 2. Konular	
Nisan	• 2.Ünite, 3. Ders • 3.Ünite, 1. ve 2. ve 3. Konular	

Bkz. Ek 15.

Tablo 30. 2.Sınıf 1. Dönem

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Sûreleri
Eylül-Ekim	• 1.Ünite, 1, 2 ve 3. Konular. • 2.Ünite, 1. Ders	• Şems • Leyl • A'lâ
Kasım	• 2.Ünite, 2. ve 3. Konular.	
Aralık	• 3.Ünite, 1. 2. ve 3. Konular	

Bkz. Ek 16.

Tablo 31. 2.Sınıf 2. Dönem

Aylar	İşlenecek Ünite ve Konular	Ezberlenecek Kur'an Sûreleri
Şubat	• 1.Ünite, 1. ve 2. Konular	• Duha • Maun • Karia • Mesed
Mart	• 1.Ünite, 3. Ders • 2.Ünite, 1. ve 2. Konular	
Nisan	• 2.Ünite, 3. Ders • 3.Ünite, 1. 2. ve 3. Konular	Hûd Sûresinin 35-48. Ayetleri (Ünitelerde işlendiğinden dolayı)

Bkz. Ek 17.

Burada dikkat çeken husus her iki genelge arasında özde önemli bir farkın bulunmamasıdır. Sadece, Milli Eğitim Bakanlığının genelgesinde 3. ünitenin 3. konusu ile genel tekrar öğretiminin 4. ayına ait gösterilmiştir.

Ayrıntılı olarak ifade edecek olursak; 1. ve 2. sınıfların 1. dönemlerinde; Eylül-Ekim ayındaki işlenecek konular ile ezberlenecek süreler tamamen aynıdır. Kasım ayında işlenecek dersler de aynıdır.

Her iki sınıfın 2. dönemi için Ezher genelgesinde Aralık ayında 3. Ünitenin bitirilmesi istenirken, Milli Eğitim'in genelgesinde Ocak ayına bu ünitenin 3. konusu, genel tekrar ve sınav konulmuştur.

1. ve 2. sınıfların 1. dönemlerindeki her iki kuruma ait genelgede Şubat ayında işlenecek konular ile ezberlenecek süreler tamamen aynıdır. Mart ayında işlenecek dersler de aynıdır.

Her iki sınıfın 2. dönemi için Ezher genelgesinde Nisan ayında 3. Ünitenin bitirilmesi istenirken, Milli Eğitim'in genelgesinde Mayıs ayına bu ünitenin 3. konusu, genel tekrar ve sınav konulmuştur.

Burada dikkat çeken diğer bir husus da her iki okul için belirlenen Kur'an sürelerinde belli bir sıralamaya uyulmamasıdır. İslam Din Eğitimi dışında bir de Kur'an-ı Kerim dersi olan Ezher öğrencileri açısından bunda problem yoktur. Fakat diğer öğrenciler açısından belli bir sıraya uyulması daha iyi olabilirdi. Konular da bu sıraya göre seçilebilirdi. Çünkü seçilen konular ve sıralama vazgeçilemez ve olmazsa olmaz türünden değildir.

D. 1.Sınıf ve 2.Sınıf İslam Din Dersi Kitaplarının Değerlendirilmesi

Kanaatimizce kitaplar öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemi özelliklerine uygun şekilde hazırlanmıştır. Konularla ilgili resimler, şiirler ve eğlendirici oyunlar kullanılarak çocukların konuları daha iyi öğrenmeleri sağlanmıştır. Kitapta birçok rengin ve çeşitli şekillerdeki çerçevelerin kullanılması, yazıların özellikle birinci sınıf kitabında iri puntolu olması ve çeşitli şekillerdeki çerçeveler içerisinde hoş bir görünüm içinde verilmesi kitaba güzel bir görsellik katmış ve çocuklar için konuları daha kolay ve zevkli hale getirmiştir. Ancak abdest

ve namaz gibi resimli anlatımlarda sadece erkek çocuğu resmi kullanılarak kız çocuğuna yer verilmemesi, kız çocuklarının model alması açısından bir eksiklikdir.

Âyet ve sûrelerin hat ve görsellik bakımından aynen Kur'an Mushaflarındaki gibi olması bunların doğru okunup doğru ezberlenmesi ve öğrencilerin Kur'an'a aşinalık kazanması açısından önemlidir.

Konuların sayfalara taşmayacak biçimde yerleştirilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Bu ise bilgileri bir bütün olarak görecektir. Her bir kitap yaprağının bir tarafında ünite adı, diğer tarafında kaçınıcı ünite de bulunduğu büyük puntolarla yazılmış olması öğrencinin kitabı kullanmasında ve bilgilere ulaşmasında kolaylık sağlamaktadır.

Konu metinleri özellikle 1. sınıfın ilk döneminde çok kısa tutulup daha çok alıştırmalara yer verilirken, ilerleyen ünitelerde gittikçe metnin uzatılıp alıştırmaların kısaltılması öğrencinin seviyesinin dikkate alındığını göstermektedir. Öyle ki öğrencinin okuma-yazmayı yeni öğrenmeye başladığı ilk aylardaki dersler ezberleyeceği bazı kısa sûreler ve hadisler ile bilinmeyen birkaç kelimenin kısaca verilmiş olan anlamından ibarettir.

Ancak seçilen sûrelerin ezber yaptırılmasında bir sakınca bulunmamakla birlikte, verilmiş olan “bilinmeyen kelimeler” kısmındaki açıklamaların öğrencinin içinde bulunduğu gelişimsel dönem açısından seviyesine uygun olmadığı söylenilebilir. Ayrıca Mısırda konuşulan halk dili avamca olup bu dil fasih Arapçadan uzaktır.²⁴⁵ Dolayısıyla öğrenci için fasih Arapça bir hayli zordur. Üstelik kelime açıklamaları adeta tefsir kitaplarından alıntı yapılmış izlenimi vermektedir. Kelime bakımından zor olana örnek olarak daha ilk derste Allah'ın “es-samed” ismini açıklayan cümlede geçen “الذي يقصده الناس لقضاء حاجاتهم” (İnsanların ihtiyaçlarını gidermek için yöneldikleri, kastettikleri kimsedir) cümlesindeki “يقصده” (onu kastederler, yönelirler) ifadesi verilebilir. Bunun yerine “يتجه إليه” (yönelirler) denilebilirdi. Yine, aynı derste “كفواً” ifadesini tefsir ederken “نظيراً ومثيلاً” denilmiştir ki bunlardan özellikle “نظيراً” kelimesi öğrencinin seviyesine uygun değildir. Örneğin bunları “الذي يشبهه” şeklinde biraz uzun cümle ile ifade etmek mümkün olabilirdi.

²⁴⁵ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim; Hişam Mutavi ile kişisel iletişim (16.12.2016).

Kitapta en temel meselelerin konu edinilip her konu için kısa bilgiler verilmesi öğretimde yalınlık, kolaydan zora doğru öğretim gibi öğretim yöntemlerine uyulduğunu göstermektedir. Birinci ve ikinci kitabın 1. ve 2. Dönem konuları sırayla incelendiğinde bu açıkça görülmektedir.

Kitaplarda konu başlıkları anlaşılır, kolay, kısa ve net olarak verilmiştir. Büyük puntolarla sayfanın üst orta kısmında, dikkat çekici bir şekilde yer almaktadırlar. Bütün bunlar öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Zira, “Ders kitaplarında, her ünitenin başında işlenecek konular ana ve alt başlıklar halinde açık ve sistematik olarak verilmelidir. Ünitenin ilk sayfasının en üstünde büyük ve dikkat çekici puntolarla ünitenin adı verilir. Bunun altında ise içindekiler kısmına uygun biçimde ana başlıklar ve alt başlıklar sıralanır. Bunların verilmesinin amacı öğretmenin ve öğrencilerin ünite boyunca hangi konuları öğreneceklerini toplu olarak görebilmeleridir. Bu toplu görüş ünite bütünlüğünün kurulmasında ve zihinsel hazır bulunuşluğun sağlanmasında önemli katkı sağlar. Böyle bir toplu görünüşün bulunmaması özellikle öğrencilerin her ana veya alt başlıkta konuyu yeniden örgütleme çabasına girmesine ve böylece zorluklarla karşılaşmasına neden olabilir.”²⁴⁶

Kitapların günlük hayata hitap ettiği söylenebilir. Bir Müslümanın günlük hayatında yapması gereken ibadet, ahlak ve görgü kuralları gibi hayatın içinden unsurlar konularda işlenmektedir. Bu da öğrenciler için konuları daha ilgi çekici ve daha kolay öğrenilebilir hale getirmekte, dolayısıyla öğrenilen bilgileri daha da faydalı kılmaktadır. Öğrenmede özellikle bu yaş dönemi olmak üzere geçmiş yaşantıları içeren unsurlar, olaylar, yani okula gelinceye kadarki aile ortamında toplumda ve çevrede görüp bildikleri, önceden öğrendikleri öğrenci için öğrenmede bir anlam taşımaktadır. Zira “öğrencinin hayatı için bir anlam taşımayan unsurlar öğrenme konusunda her zaman sıkıntı doğurmaktadır. Bu konudaki genel ilke “öğrenci bildiklerini ve bilebileceklerini öğrenir” ilkesidir. İlkenin açılımı ise şöyledir: Öğrenci yaşadığı ve dolayısıyla bilişsel, duyuşsal veya becerisel boyutta daha önce uyarıldığı konuları ve bunlarla bağlantılı olanları daha kolay öğrenmektedir. Bir eğitim anlayışı olan “Okul hayata hazırlayan değil hayatın

²⁴⁶ ÇALIŞKAN, *Avusturya'daki Temel Eğitim 4. Sınıf İslam Din Dersi Kitabı'nın Değerlendirilmesi*, s.64

kendisi olmalıdır” ilkesinin de bu açıdan yorumlanması mümkündür.²⁴⁷ Bir başka ifadeyle insanlar dış dünyayı sahip oldukları kavramların penceresinden gözlemlerle ve dış dünyadaki gözlemlenemeyen olgu ve objeleri bu kavramlarla anlamlandırmaya çalışırlar.²⁴⁸ İşte bu nedenle çocuklara dini kavramların öğretimi yapılırken onların sahip oldukları ön öğrenmeler ve şemalar mutlaka dikkate alınmalıdır.²⁴⁹

Konu sonlarındaki alıştırmalar ve ünite sonlarındaki “Bu ünite neler öğrendin?” (ماذا تعلمت في هذه الوحدة) kısmı öğretimde sık sık tekrarlama yoluyla bilgiyi pekiştirme yönteminin kullanılması açısından başarılıdır. Bu da öğrencilerin öğrendikleri bilgileri daha iyi özümsemesini sağlar.

Kitaplardaki alıştırmaların çeşitli ve çocuğun bizzat kendisinin yaparak ve yaşayarak katılacağı türden olması dersi çocuk için daha zevkli hale getirmektedir ki bu öğretim açısından önemlidir. Çünkü yaparak, yaşayarak, duygu organlarını kullanarak öğrenmek özellikle bu yaş döneminin en önemli özelliğidir. Ve bu dönemde çocuklar bilgileri daha çok görüp izleme, bizzat katılma ve yapma yoluyla daha iyi öğrenirler.²⁵⁰

Resimlerden hikaye oluşturulmasına yönelik alıştırmalar çocuğun ifade ve hayal gücünü geliştirmeye katkıda bulunacak niteliktedir.

İLEZHER EĞİTİM KURUMLARI, İLKÖĞRETİM 1. VE 2. SINIFLARINDA DİN EĞİTİMİ

Daha önce ifade edildiği gibi Ezher’in ilköğretim aşamasında “İslam Din Eğitimi” dersi ve kitapları diğer devlet okullarının İslam Din Eğitimi dersi ve kitaplarıyla tamamen aynıdır. Aralarındaki tek fark haftalık ders saati miktarıdır. Diğer devlet okullarında bu ders haftada 2 saat iken Ezher’de 1 saattir. Bunun sebebi ise Ezher’de haftalık 10 saati bulunan Kur’an-ı Kerim dersinin de bulunmasıdır.²⁵¹

²⁴⁷ TOSUN, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, s. 122.

²⁴⁸ SAĞLAM, Yılmaz, *Nasıl Öğretebiliriz*, Pegem Akademi yayınları, Ankara 2014, 2. baskı, s.8.

²⁴⁹ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.18.

²⁵⁰ KÖYLÜ (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, s.21.

²⁵¹ Asım Abdülğani ile kişisel iletişim (19.12.2016).

İslam Din Eğitimi dersine daha önce yer verildiğinden dolayı burada Ezher ilköğretim okullarındaki Kur'an-ı Kerim dersinin ele alınmasıyla yetinilecektir.

A. Kur'an-ı Kerim Dersi

Daha önce ifade edildiği gibi Ezher'deki Kur'an-ı Kerim dersi tamamen onu ezberlemeye yöneliktir. Kur'an ezberine İlkokul 1. sınıfın ilk döneminde başlayan öğrenci, liseyi bitirdiğinde Kur'an'ı baştan sona ezberlemiş olur. Dolayısıyla Ezher'in bütün öğrencilerine yaptığı en önemli ve sabit kazanım Kur'an hafızlığıdır.

Ezher'in ilgili birimi her yıl, ezberlenecek sûrelere dair ders planını okullara gönderir. 2016-2017 yılında Ezher'in "Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" ile "İlköğretim Genel Müdürlüğü" tarafından gönderilen ve toplam 5 başkan ve uzmanın imzasını taşıyan 05.09.2016 tarihli genelgede İlköğretim 1. ve 2. sınıfların her dönemine dair her bir ayda ezberlenmesi gereken Kur'an âyet ve sûreleri aşağıda vereceğimiz tablolardaki gibi belirlenmiştir:

Tablo 32. Ezher İlköğretim 1. Sınıf 1. Dönem Kur'an Ezberi

AY	SÛRELER
EYLÜL-EKİM	• Ezber: Fatiha, Nas, Felak, İhlas, Tebbet, Nasr, Kafirun, Kevser, Maun, Kureyş, Fil, Hümeze, Asr, Tekasür (Özetle; Fatiha Sûresi ile Tekasür-Nas arasındaki 13 sûre, yani toplam 14 sûre, 4 sayfa).
KASIM	• Ezber: Karia, Adiyat, Zelzele (Zilzal?), Beyyine, Kadir, Alak, Tin, Şerh (İnşirah), Duha. (9 sûre, 4 sayfa).
ARALIK	• Ezber: Leyl, Şems, Beled, Fecr, Ğaşiye, A'la (6 sûre, 5 sayfa).

Bkz. Ek 18.

Tablo 33. Ezher İlköğretim 1. Sınıf 2. Dönem Kur'an Ezberi.

AY	SÛRELER
ŞUBAT	• Ezber: Tarık, Buruc, İnşikak sûreleri (3 sayfa). • Tekrar: Nas-Zilzal arası sûreler.
MART	• Ezber: Mutaffifin, İnfitar, Tekvir, Abese (4 sayfa). • Tekrar: Beyyine-Şems sûreleri arası.
NİSAN	• Ezber: Naziat, Nebe (3 sayfa) • Tekrar: Beled-A'la sûreleri arası

Bkz. Ek 18

Tablo 34. Ezher İlköğretim 2. Sınıf 1. Dönem Kur'an Ezberi

AY	SÛRELER
EYLÜL-EKİM	<ul style="list-style-type: none">● Ezber: Mürselat, İnsan, Kıyamet, Müddessir (4 sûre, 6,5 sayfa)● Tekrar: Nas-A'la sûreleri (yarım cüz).
KASIM	<ul style="list-style-type: none">● Ezber: Müzzemmil, Cin, Nuh, Mearic (4 sûre, 7 sayfa).● Tekrar: Tarık-Nebe sûreleri.
ARALIK	<ul style="list-style-type: none">● Ezber: Hakka, Kalem, Mülk (3 sûre, 6,5 sayfa).● Tekrar: Nas-Nebe sûreleri (1 cüz).

Bkz. Ek 19

Tablo 35. Ezher İlköğretim 2. Sınıf 2. Dönem Kur'an Ezberi

AY	SÛRELER
ŞUBAT	<ul style="list-style-type: none">● Ezber: Tahrim, Talak, Teğabün (3 sûre, 6 sayfa).● Tekrar: Nas-Nebe sûreleri (1 cüz)
MART	<ul style="list-style-type: none">● Ezber: Münafikun, Cuma, Saff, Mümtehine (4 sûre, 7 sayfa).● Tekrar: Mürselat-Cin.
NİSAN	<ul style="list-style-type: none">● Ezber: Haşr, Mücadele. (2 sûre, 7 sayfa)● Tekrar: Nuh-Mülk sûreleri arası.

Bkz. Ek 19

B. Kur'an-ı Kerim Dersi Hakkında Değerlendirme

Görüldüğü üzere Din Eğitimi dersinde olduğu gibi Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencinin seviyesi göz önünde bulundurulmuş, ezber yükü en hafiften başlatılarak yavaş yavaş artırılmıştır. Öğrencinin okula yeni başladığı göz önünde bulundurularak ilk dönem kısa sûrelerle yetinilmiştir. Hatta bu sûreler Fatiha Sûresi, Fil Sûresi ve sonrası sûreler gibi Mısır'da çocukların çok iyi ezbere bildiği sûrelerdir. Dolayısıyla öğrenci bunlarda hiçbir zorluk çekmeyecektir. Hatta, Din Eğitimi dersinde de aynı sûrelerin hem açıklaması yapılıp hem de bu sureler ezberletildiğinde birbirlerinin tekrarı gibi olup ders çocuk için daha da kolay hale gelecektir. İkinci dönemin

sûreleri de biraz daha uzun olsa da, yine öğrenciler tarafından genellikle önceden bilinen sûrelerdir.

Kolaydan zora doğru gitme metodunun bir uygulaması olarak 1. sınıftaki toplam ezber miktarı 1 cüz iken, 2. sınıfta her bir dönemde 1 cüz olmak üzere toplam 2 cüz yapılmıştır.

Kur'an dersinde ayrıca bir yandan yeni sûreler ezberletilirken bir yandan da daha önce ezberlenen sûrelerin belli periyotlarla birden fazla tekrarı yaptırılmıştır. Tekrar bazen bir önceki yıl ezberlenen sûreleri de kapsayabilmektedir. Tekrar yapılmadığında çabucak unutulmuş Kur'an hakkındaki bu uygulama hem ezberi pekiştirici hem de unutmayı önleyici bir unsur olarak önemlidir. Böylece, bir yandan ezber yaptırılırken bir yandan pekiştirilmesiyle Kur'an ilk ezberlendiğindeki tazeliğini koruyacağından Kur'an ezberinin sonuna gelindiğinde ortasındaki ve başındaki sûreler de unutulmamış olmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mısır’da Din Eğitimi ile ilgili müstakil herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Birden fazla dini barındıran, asırlar boyunca İslam din eğitiminin önemli merkezlerinden olan Mısır gibi bir ülkenin din eğitimine dair yapılacak araştırmalar büyük önem arz etmekte olup buna dair her çalışmanın alana büyük katkılarda bulunacağı kanaatindeyiz. O yüzden bu ve benzeri konuların araştırmacılar için geniş ve zengin bir alan olduğunu düşünmekteyiz.

Din Eğitimi modeli, uygulaması, teknikleri ve yöntemleri bireyleri dolayısıyla toplumu direkt olarak etkileyen eğitim sürecinde çok büyük ve önemli bir yere sahiptir. Türkiye’deki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ile Mısır’daki İslam Din Eğitimi dersleri karşılaştırıldığında aralarındaki büyük benzerliklere rağmen önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Bu da Din eğitiminin ve onda izlenen metodun toplumun kültür yapısına ve ülkenin dini dokusuna göre oluştuğunu ve şekillendiğini göstermektedir. Mısır’daki çoklu eğitim sistemi dinler arası eğitimde bir yöntem olup, Türkiye’de gündemde olan ve çözüm bekleyen mezheplere göre din eğitimi meselesinin ele alınışında ve çözümünde yararlanılabilecek bir örnek olabilir.

Ele aldığımız İslam Din Eğitimi kitapları her ne kadar genel anlamda yeterli olsa da, yaptığımız değerlendirme ve Türkiye’deki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitapları ile yaptığımız karşılaştırmalarda ortaya çıktığı gibi, üzerinde daha çok çalışıldığında daha da geliştirilebilir ve daha iyi hale getirilebilir.

İlkokula yeni başlamış ve okuma yazmayı yeni öğrenecek olan çocuğa din eğitiminin yazılı bir şekilde verilmesinin zorluğu sebebiyle bu kitapların ele alındığı çalışmamız ülkemizdeki gelecekte programa dahil edilmesi halinde İslam din eğitiminin bu aşamasına örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir. Ezher’deki Kur'an-ı Kerim dersinin de ezber ağırlıklı olduğu için Türkiye’deki genel devlet okulları için olmasa da İmam Hatip okulları için örnek teşkil etmesi mümkündür.

Bu dönemdeki çocuklarda ağır basan “*himaye altında bulunma*”, “*Allah’ın yardımına sığınma*” gibi duygular ile “*kolay inanırlık*”, “*taklit*” ve “*soru sormaya düşkünlük*” gibi özellikler bunların din eğitiminin kolay ve etkili olacağını

göstermektedir. Çocukların bu çağda duygu ağırlıklı olarak eleştirmeye tabi tutmaksızın öğrendiği bilgiler daha sonraki çağlarda zihin ağırlıklı olarak öğreneceklerinin temelini oluşturacağından onlara öğretilenler gelişigüzelikten kurtarılmalı, duygularına uygun dozda ve doğru bilgiler olmalıdır. Aksi takdirde gelişigüzel, eksik veya yanlış öğretilen bu bilgiler ilerde onlarda yanılmalara ve duygu sapmalarına sebep olabilir.

Ezher'in ilkokuldan lise son sınıfa kadar süreç içerisinde öğrencinin seviyesine uygun bir programla Kur'an-ı Kerim'in tamamını öğrencilere ezberlettirmesi Türkiye'deki İmam Hatip okullarında, tamamı olmasa da kayda değer bir miktarda, örneğin 2-3 cüz gibi bir Kur'an-ı Kerim ezberinin müfredata konulabileceğine dair fikir vererek bir örneklik teşkil edebilir.

Bu çalışmamız Mısır'daki din eğitiminin belli bir dönemine dair yapılan akademik bir çalışma olarak Mısır'da genel din eğitimi, Ezher ilk ve ortaöğretimde din eğitimi, Ezher üniversitelerinde din eğitimi gibi başlıklar altında yapılacak daha başka çalışmalara öncü kabul edilebilir. Bu tür çalışmaların alana büyük katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Mısır'da Din Eğitimi'ne dair akademik bir bilim dalının bulunmaması sebebiyle ülkenin kendisi dahi bu alana dair araştırmalardan yoksun olup çalışmamızın tercüme edilmesi halinde bunların bizzat Mısır'a dahi faydalı olacağı, hatta böyle bir bölümün açılması için ilham kaynağı olabileceği düşünülebilir.

KAYNAKÇA

A.KİTAP VE MAKALELER

APAK, Adem, “Mısır'ın Müslümanlar Tarafından Fethi ve Fetih Sonrası Ülkede sosyal ve Dini Alanda Meydana Gelen Değişimler Üzerine Değerlendirmeler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 10, sayı: II, 2001.

AŞUR, Said Abdulfettah, *Ezher'de Eğitim, Öğretim ve Sosyal Hayat, DİA*, İstanbul 1995, cilt: XII.

AVCI, Casim, "MISIR - Bizans Dönemi Tarihi", *DİA*, Ankara 2004, cilt: XXIX, sayfa: 557-559.

AYDIN, Mehmet Zeki, “Belçika'da İlk ve Ortaöğretimde okutulan İslam Din Dersi Programları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: VII,1,1, s. 85-100 Haziran-2003.

AYDIN, Mehmet Zeki, *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay inceleme Yöntemi*, Nobel yayınları 4. basım, Ankara 2011.

BAKIRCIOĞLU, Rasim, *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*, Anı yayınları, Ankara, 2012.

BİLGİN, Azmi - **HACİEMİNOĞLU**, Necmettin, "Kıptiler", *DİA*, Ankara 2002, cilt: XXV, sayfa: 424-426.

BİLGİN, Beyza, “Din Eğitiminin Genel Eğitim'deki Yeri”, *AÜİF Dergisi*, cilt: XXIV, s. 469-483, 1981.

ÇALIŞKAN, *Avusturya'daki Temel Eğitim 4. Sınıf İslam Din Dersi Kitabı'nın Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Din Eğitimi Bilim Dalı, 2006, Danışman: Prof. Dr. M.Şevki Aydın.

DEĞER, Mehmet “Doğum sonrası dönem ve Fiziksel gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, (Editör: Yıldırım, İbrahim), Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011.

DEMİR, Ahmed , Medreselerin Gelişmesinde Eyyûbîlerin Rolü, Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslâmî İlimler (Uluslararası Sempozyum), Bingöl Üniversitesi yayınları, Bingöl 2013. s.459-471.

DOĞANER, Suna, “Mısır- –Fiziki ve Beşeri Coğrafya”, *DİA*, Ankara 2004, XXIX/553.

ERDEM, Mustafa, “Monofizit Kilislerinde Din Anlayışı” (Kıptî Kilisesi Örneği), *Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (Konya, 1998)*, II, Ankara, 2000, s. 89-97.

ERDEM, Mustafa, Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1997, cilt: XXXVI, s. 143-178.

ERUZ, A.Fulya , "MEMLÛKLER- Sanat", *DİA*, Ankara 2004, cilt: XXIX, sayfa: 97-101.

ES-SEYYİD, Seyyid Muhammed , "MISIR- Osmanlı Dönemi tarihi", *DİA*, Ankara 2004, cilt: XXIX, sayfa: 563-569.

GÖÇER, Ali , “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 197-210

GÖLCÜK, Şerafeddin, “Mısır’da Dini ve İctimai Hayat”, *Selçuk Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Konya 1990, sayı: III, sayfa: 5-20.

GÖRGÜN, Hilal, "MISIR - Başlangıcından Bizans Dönemine Kadar Mısır Tarihi”, *DİA*, Ankara 2004, cilt: XXIX, sayfa: 555-557.

GÖRGÜN, Hilal, "MISIR - Fransız İşgali ve Sonrası tarihi", *DİA*, Ankara 2004, cilt: XXIX, sayfa: 569-575.

GÖRGÜN, Hilal, "MISIR- Osmanlı Dönemi", *DİA*, Ankara 2004, cilt: XXIX, sayfa: 575-584.

GÜLER, Zekeriyya, “Mısır’da Akademik Çevre”, *Selçuk Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Konya 1996, sayı: VI.

GÜMÜŞ, Abdurrahman, The Case Of Egypt: An Analysis Of The Process From “January 25 Revolution” To July 2013 Military Intervention, Boğaziçi

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),
Danışman: Doç. Dr. Ayşen Candaş, 2014.

HACCI, Ahmed İsmail, *Nizamu't-ta'lim el-hadis fi mısır*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabîyye, Kahire 1991.

HAFACI, Muhammed Mün'im- **SUBH**, Ali Ali, *el-Ezher Fî Elfi Âm*, Kahire,
el-Mektebetu'l-Ezheriyye li't-turas, 3. baskı (I-VI ciltler).

HUMPREYS, R. Stephen , çev. Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kılıç, “XIII. y.y.da
Eyyubiler, Memlukler ve Latin Doğu”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dergisi*, XI/1, 2007.

İBN KESİR, *el-Bidaye ve 'n-Nihaye*, Daru ihyai't-turas, Beyrut 1988.

KAP, Derya, “Türkiye’de Zorunlu Din Dersi Uygulaması” *Akademik
Perspektif* – Kasım 2014. s. 59, 60.

KARADAĞ, Hiba Nur, *Mısır'da Darbe Sonrası Yaşanan İnsan Hakları
İhlalleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015.

KARGI, Eda , "Niçin Okul Öncesi Eğitim", *Eğitime Bakış Dergisi*, Eğitim-
Bir-Sen, Sayı: 20, Ankara 2011.

KATRANCI, Mehmet , "Okul Öncesi Eğitim ve Önemi", *Okul Öncesi Eğitime
Giriş* (2-15 sayfalar), Editör: Doç. Dr. Serdal Seven, Pegem Akademi, Ankara 2014.

KEKLİK, İbrahim “Bilişsel Gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, (Editör: Yıldırım,
İbrahim), Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011.

KILDAN, Oğuzhan, “Hayata Okul Öncesi Eğitimle Başlamak”, *Eğitime Bakış
Dergisi*, Eğitim-Bir-Sen, sayı: 20, Ankara 2011.

KIRKIZ, Mustafa, “el-Ezher Özelinde Klasik ve Modern Eğitim”,
Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi (Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Dergisi), Samsun, 2014, cilt. 14, sayı: 1, 2014 (ss.167-189).

KIRKIZ, Mustafa, “Ünite II”, *Eğitim Psikolojisi*, (Editör: İbrahim Yıldırım),
Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011.

KOUCHOK, Kawsar H., “Çocuklara Hoşgörüyü Öğretmek İçin Neler Yapmalı, Neler Yapmamalı: Mısır Örneğinden Bazı Yansımalar”, *Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Çev: Cemil Oruç, Elazığ 2008, 13:2, s.403–412.

KÖYLÜ, Mustafa (Editör), *Gelişimsel Basamaklara Göre Din eğitimi*, Nobel Akademik yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2013.

MAHAMMİD, Hatim, *Memlükler Dönemi Suriye’de Yüksek Öğretim Müesseseleri Olarak Camiler*, Çev. Harun Yılmaz, M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi, 41 (2011/2). s.253-274.

MAHAMMİD, Hatim, “Memlükler Dönemi Suriye’de Yüksek Öğretim Müesseseleri Olarak Camiler”, *Marmara. Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 41 (2011/2), s.273.

MAHLUF, Macide, “Kevseri’nin Mısır Dönemi”, *Uluslararası Kevseri Sempozyumu*, Düzce Belediyesi-Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kasım 2007.

MANTRAN, Robert, İslâm’ın Yayılış Tarihi (trc. İsmet Kayaoğlu), Ankara 1981.

OSMANOĞLU, Ahmed Emin, *Türkiye Cumhuriyeti Ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları Ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış doktora tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul-2012, Danışman: Prof. Dr. Cemil Öztürk.

ÖCAL, Mustafa, "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 1/1 6, Sayı 12, 2008.

ÖZER, Arif, “Ünite VII: Kişilik gelişimi”, *Eğitim Psikolojisi* (Editör: İbrahim Yıldırım), Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011.

ÖZTÜRK, Ahmed- Akbaba, Ahmet, “Ahlak Gelişimi”, *Eğitim Psikolojisi*, (Editör: Yıldırım, İbrahim), Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011.

PENÇE, Masumali Pençe, **BIGI**, Muhammed Ali Kazım Bigi, **ALİMZADE**, Hadi Alimzade, “Kıptilerin İslam’ı Kabul Etmeleri Ve İrtidatları Üzerine Bir İnceleme”, *Misbah: İslami Düşünce ve Araştırma Dergisi*, Yaz, 2013, cilt: II, sayı: 5, s.93-101.

SAĞLAM, Yılmaz, *Nasıl Öğretebilirim?*, Pegem Akademi yayınları, 2.baskı, Ankara 2014.

SEYYİD, Eymen Fuad, “Fatimiler; Siyasi Tarih, Medeniyet Tarihi”, *DİA*, İstanbul 1995, cilt: XII, sayfa: 228-237.

SEYYİD, Eymen Fuad, “Fatimiler”, *DİA*, İstanbul 1995, XII. cilt.

SUYÛTÎ, Abdurrahman Celaleddin , *Husnu'l-muhadara fi tarihi Mısra ve'l-Kahira*, Daru İhyau'l-kütübi'l-arabiyye ve İsa el-Babi el-Halebi, (2 cilt) 1. baskı, , Kahire 1967.

ŞAHİN, Canan, Resilience Of The Nasserist Ideology In Egypt: From Its Emergence To The Arab Spring, ODTÜ, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Danışman: Doç. Dr. Özlem Tür, Ankara, 2014.

ŞEŞEN, Ramazan , "Eyyubiler", *DİA*, cilt: XII, sayfa: 20-31, İstanbul, 1995.

ŞEŞEN, Ramazan , “Eyyubiler Devrinde Tıp Eğitimi”, *İslam Tetkikleri Dergisi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1995. s.221-242.

TOMAR, Cengiz , "MISIR- Fetihden Osmanlı Dönemine Kadar Tarih", *DİA*, cilt: XXIX, s. 559-563, Ankara 2004.

TOMAR, Cengiz, "MISIR- İlim, Kültür ve Medeniyet", *DİA*, cilt: XXIX, s. 575-577, Ankara **2004**.

TOSUN, Cemal, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Akademi, Ankara 2012.

UZUN, Mustafa, “Ezher; Mimari,” *DİA*, cilt: XII, s. 53-58, İstanbul 1995.

VÂKIDÎ, *Fütûhu 'ş-Şâm*, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut 1997.

WİNER, Michael, (Çev. Mahmut Çınar), “Onaltıncı Yüzyılda Şa’rani ve Mısır Toplumı”, *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41 (2011/2).

YEŞİLYAPRAK, Binnur, *21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım*, Nobel yayınları, 22. basım, cilt: XII, sayfa: 228-237, Ankara 2013.

YILDIRIM, İbrahim (Editör), *Eğitim Psikolojisi*, Anı yayıncılık, 3. baskı, Ankara 2011.

YILDIRIM, Ali ve **ŞİMŞEK**, Hasan , *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık , 8. baskı, 2011.

YİĞİT, İsmail , "Memlûkler"- *DİA*, cilt: XXIX, sayfa: 90-97, Ankara 2004.

YUSUF, Muhsin, **AMMAR**, Hammad (Editörler), *Islahu't-ta'lim fi Mısır*, Mektebetü'l-İskenderiyye, İskenderiyye 2006.

ZENGİN, Mahmut, "Dünyada bir mesele olarak İslam Dini Eğitimi, Değerler Eğitim Merkezi Dergisi, yıl: 1, sayı: 3.

ZEYBEK, Pınar, *Mısır'da Demokratikleşme Çabaları ve Karşısındaki Engeller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Danışman: Prof. Dr. Cemalettin Taşkıran, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

B.İNTERNET KAYNAKLARI

<http://elearning1.moe.gov.eg/> (Mısır Milli Eğitim Bakanlığı resmi sitesi) (15.12.2015-20.02.2017).

http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/5606_1470319613.pdf **KÜHEYLAN**, Zeynep, Mısır Arap Cumhuriyeti Ülke Raporu (2016), İzmir Ticaret Odası.(22.10.2015)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/k%c3%b6lemenler> (07.08.2015, 14.08.2015)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/m%c4%b1s%c4%b1r>. (12/09/2016).

<http://www.alazhar.edu.ps/arabic/index.asp#> (Ezher Gazze Üniversitesi resmi sitesi) (21.05.2016).

<http://www.almostakbalschool.com/forum/10-%d8%b3%d9%86%d8%a9-> (21.05.2016).

<http://www.azhar.edu.eg/pages/history5.htm> (25.05.2016).

<http://www.diyadinnet.com/yararlibilgiler-1036&bilgi=eyyubiler-devleti-1171-1252> (14.03.2016).

<http://www.azhar.eg/m-alazhar/sheikh-alazhar> (Ezher Eğitim Kurumları resmi sitesi) (10.04.2016).

<http://www.gezegence.com/misir/genel-bilgiler/> (08.04.2015).

<http://www.goethe.de/ins/eg/kai/kul/mag/bil/bpe/ar11554519.htm>
(02.11/2016).

[http://www.ikv.org.tr/images/files/58-61%20AKADEMIK%20PERSPEKTIF%20KASIM%202014_58-61%20\(1\).pdf](http://www.ikv.org.tr/images/files/58-61%20AKADEMIK%20PERSPEKTIF%20KASIM%202014_58-61%20(1).pdf)
(13.01.2017).

http://www.tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel&kelime2=L

<http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559> (11.11.2015-14.11.2016).

<http://www.konrad.org.tr/index.php?id=559>; EL-ŞAHADE, es-Sayed, “*Mısır’da İslamiyet’in Konumu*” (11.11.2016).

<http://www.mfa.gov.tr/misir-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (T.C. Dışişleri Bakanlığı, Mısır'ın Siyasi Görünümü) (13.02.2016)

<http://www.misirdaegitim.com/elezher-fakultesi.html> . (21.05.2016).

<http://www.pomforum.com/forum/index.php?topic=11380.0>. (12.04.2016).

http://www.tireto.org.tr/files/disticaret/ULKE_RAP/2015/MISIR.pdf (Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Ülke Raporu) (22.10.2015).

https://ar.wikipeDİA.org/wiki/%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D9%8A%D8%AD%D9%8A%D8%A9_%D9%81%D9%8A_%D9%85%D8%B5%D8%B1 (12.11.2016)

https://ar.wikipedia.org/wiki/المسيحية_في_مصر Mesihîyyetu Fî Mısır” (Mısır’da Hıristiyanlık), (12.11.2016)

www.ulkeler.net/misir.htm(19.11.2015).

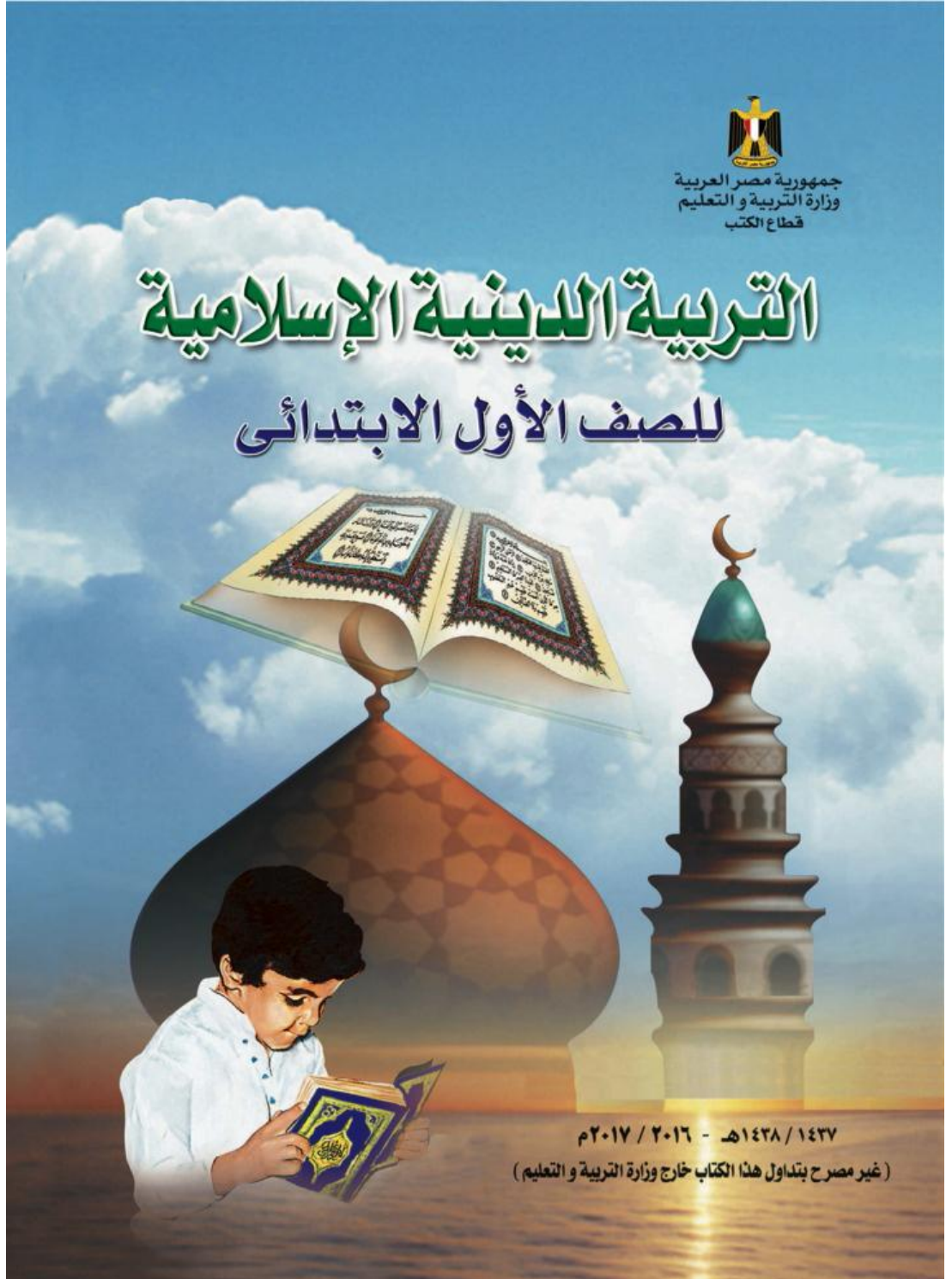
C.KAYNAK KİŞİLER

Asım Abdulğani, 1984 doğumlu, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi ve daha önce Mısır’da Ezher Eğitim Kurumlarının ortaöğrenim aşamasında uzun süre öğretmen (06.08.2016- 25.12.2016).

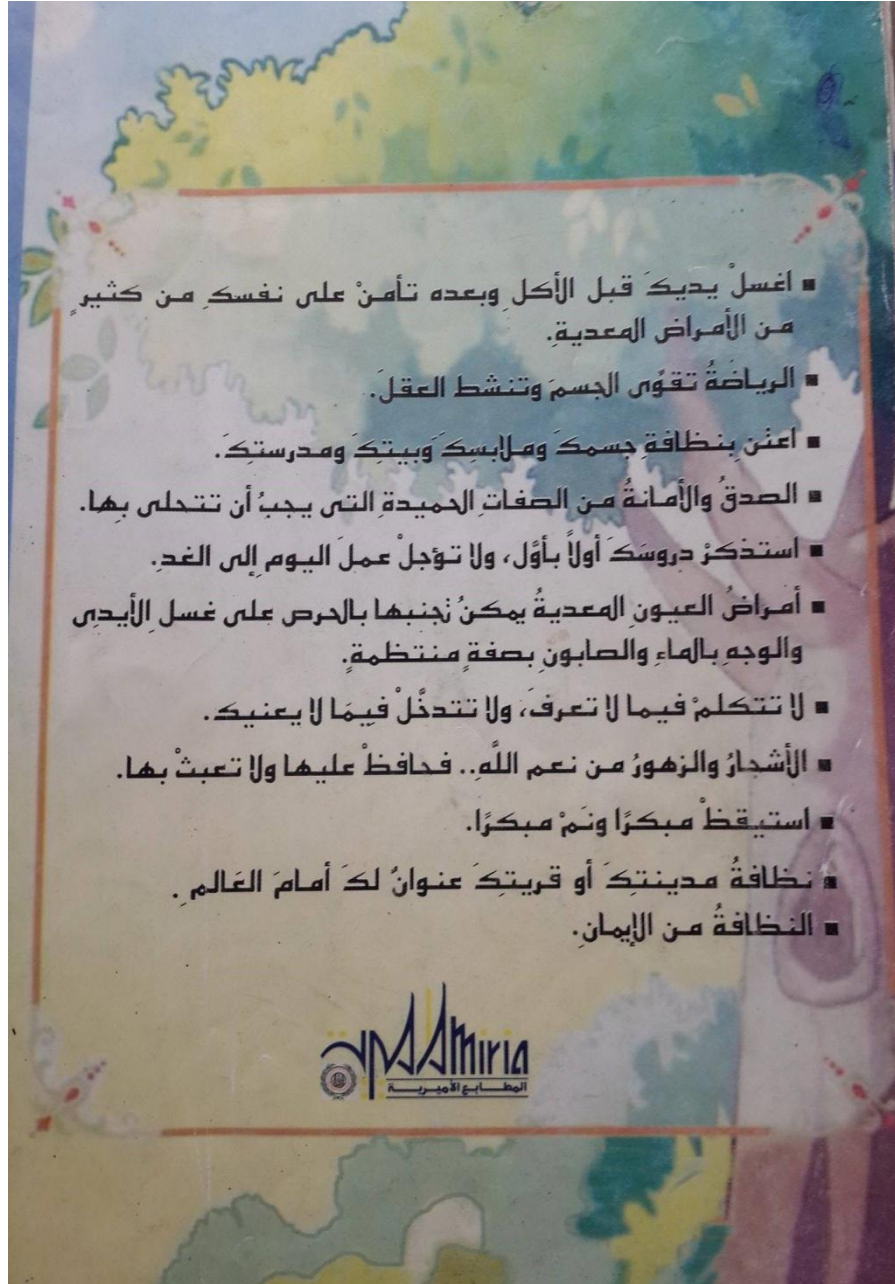
Hişam Mutavi, 1974 doğumlu, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, (14.04.2016- 16.12.2016).

EKLER

EK.1/A. Birinci Sınıf Kitabının Ön Kapağı.

EK. 1/B. 2. Sınıf Kitabının Arka Kapağı.

. (Arka Yazı Tüm Sınıfların Kitaplarda Aynıdır)

EK.2 Her Dönem'in İlk Sayfasında, İşlenecek Ünite Ve Konuları İçeren Tablo
Örneği (1. Sınıf, 1. Dönem).

الفصل الدراسي الأول

المحتويات

٢	الدرس الأول : من صفات الله تعالى	الوحدة الأولى
٦	الدرس الثاني : الاستعانة بالله تعالى	مع القرآن الكريم
١٠	الدرس الثالث : من دعاء النبي ﷺ	والهدى النبوي
١٦	الدرس الأول : خالد في الصباح	الوحدة الثانية
١٨	الدرس الثاني : أركان الإسلام	أركان الإسلام
٢٢	الدرس الثالث : نشيد : الله ربي	
٢٨	الدرس الأول : نسب النبي محمد ﷺ	الوحدة الثالثة
٣٤	الدرس الثاني : مولد النبي ﷺ	من السيرة النبوية
٤٠	الدرس الثالث : رحلة محمد ﷺ ببلاد الشام وزواجه	

EK.3. Ünitelerin Hedeflerinin Ve Konu Başlıklarının (3 Konu) Sıralandığı İlk Sayfa. (1. SINIF, 1. DÖNEM, 1. ÜNİTE).

الوحدة الأولى: مع القرآن الكريم والهدى النبوي

أهداف الوحدة

في نهاية هذه الوحدة يتوقع أن يكون التلميذ قادراً على أن:

- * يتلو الآيات القرآنية تلاوة صحيحة .
- * يحفظ بعض السور والآيات القرآنية .
- * يوضح بعض معاني المفردات الجديدة .
- * يتعرف بعض صفات الله تعالى.
- * يستعين بالله في كل أعماله.
- * يحفظ بعض ادعية النبي ﷺ .

دروس الوحدة

الدرس الأول : من صفات الله تعالى

الدرس الثاني : الاستعانة بالله تعالى

الدرس الثالث : من دعاء النبي ﷺ

EK.4. 1.ÜNİTE, 1. Dersin 4 Sayfalık Tamamı) (1. SINIF, 1. DÖNEM).

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

(٢) سُورَةُ الْإِخْلَاصِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٣﴾﴾

﴿وَلَمْ يُولَدْ ﴿٤﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٥﴾﴾

الإخلاص: ١-٤

معاني المفردات

﴿الصَّمَدُ﴾ الذي يغضده الناس لقصا الحاجات.

﴿كُفُوًا﴾ نظيرًا ومثيلاً.

التدريبات والأنشطة

أجب فضياً :

١. الصَّمَدُ يُوَدِّعُ الرَّحْمَنُ تِلْكَ الْيَوْمِ يَأْتِيكَ
وَيَأْتِيكَ أَهْدِنَا الْمُسْتَقِيمَ .
ب. قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ الصَّمَدُ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا وَلَمْ
لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ .

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

(١) سُورَةُ الْفَاتِحَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١﴾

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾ تِلْكَ يَوْمَ الْآزِمِ ﴿٣﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَبُّكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٤﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ

أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ خَيْرٌ مِمَّا يَكْتُمُونَ ﴿٥﴾ وَلَا
الْمَكْرَاهِينَ ﴿٦﴾﴾

الفاتحة: ١-٦

معاني المفردات

﴿يَوْمَ الْآزِمِ﴾ يوم القيامة ﴿مُسْتَقِيمًا﴾ مستقيماً عليك
﴿أَهْدِنَا﴾ أرشدنا ﴿الْمُسْتَقِيمَ﴾ الطريق السويح

أهداف الدرس

في نهاية هذا الدرس
يدفع أن يكون التلميذ قادراً
على أن:

- ﴿ يتلو الآيات القرآنية تلاوة صحيحة .
- ﴿ يحفظ سور الفاتحة والإخلاص والعلق والشمس .
- ﴿ يعرف بعض صفات الله تعالى .
- ﴿ يعرف بعض معاني لغويات العجيزة .

القضايا المعنوية

• التسامح والتربية
• من أجل السلام .

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

ضغ علامة (✓) أو علامة (x) أمام ما يلي :

أ . الله رب العالمين. ()

ب . الضالون لا يطيقون الله. ()

ج . الله أحد. ()

ضار له ولاء له في ضحية (البيضة الطائفة) :

بمقالة مكتوب عليها (الله) تشتمل من مجموعة إلى أخرى وكل مجموعة تشتمل صفة من صفات الله.

الله

.....

.....

.....

انظر وقبر من الصورة :

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

أ . اقرأ من قوله تعالى: (الصَّمَدُ بِقَه) إلى قوله: (ولا المكراين) .

ب . اقرأ من قوله تعالى: (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) إلى قوله: (وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ) .

تفسير الصواب مما بين القوسين :

أ . يَوْمَ الْآزِمِ : (يوم القيامة - يوم العيد - يوم الجمعة) .

ب . كُفُوًا : (قريباً - صديقاً - مثيلاً) .

ج . أَهْدِنَا : (أَنْعَمْنَا - أَرْشَدْنَا - أَحْيَيْنَا) .

صِلْ مِنْ (أ) بِمَا يُنَاسِبُهُ مِنْ (ب) :

(أ)

• الصَّمَدُ بِقَه .

• يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَبُّكَ الْمُسْتَقِيمَ .

• قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ .

• تِلْكَ يَوْمَ الْآزِمِ .

• كُفُوًا

(ب)

• اللَّهُ أَحَدٌ .

• رَبِّ الْعَالَمِينَ .

• صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ خَيْرٌ مِمَّا يَكْتُمُونَ .

• وَلَا الْمَكْرَاهِينَ .

EK 5. 1. ÜNİTE, 2. Dersin 4 Sayfalık Tamamı. (1. SINIF, 1. DÖNEM).

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

(٢) سُورَةُ النَّاسِ

الدرس الثاني : الاستعانة بالله تعالى

(١) سُورَةُ الطَّلَقِ

أهداف الدرس

في نهاية هذا الدرس يتوقع أن يكون التلميذ قادراً على أن:

- يتلو الآيات القرآنية تلاؤماً صحيحاً.
- يتعرف بعض معاني الآيات القرآنية.
- يحفظ سورة الطلاق وسورة الناس.
- يستعين بالله في كل أعماله.

مفاتيح المفردات

الطَّلَقُ ، الصُّخْرُ
عَائِشَةُ إِذَا وَكَبَ ، اللَّيْلُ إِذَا انْقَضَتْ ظِلْمَانَهُ.
انْتَفَذْتِ فِي الْمَكْدِ ، النَّسَاءُ ، الشَّاحِرَاتُ الْأَنْثَى
ينفخن في عهد الخيط حين يسحن، فَضَّرُ النَّاسُ
بالجمل القاسية.

دين إسلامي الصف الأول الابتدائي

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

(٢) سُورَةُ النَّاسِ

أوجب شفها :

أ. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مِنْ شَرِّ عَائِشَةَ إِذَا وَكَبَ .
وَمِنْ شَرِّ عَائِشَةَ إِذَا وَكَبَ .
ب. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مِنْ شَرِّ عَائِشَةَ إِذَا وَكَبَ .
وَمِنْ شَرِّ عَائِشَةَ إِذَا وَكَبَ .

الفضل الدراسي الأول
در صفر صعدة

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

(٢) سُورَةُ النَّاسِ

الدرس الثاني : الاستعانة بالله تعالى

(١) سُورَةُ الطَّلَقِ

١. اقرأ من قوله تعالى: (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) إلى قوله: (إِذَا حَسَدَ).

ب. (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) إلى قوله تعالى: (مِنْ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ).

تخير الصواب مما بين القوسين :

أ. الطَّلَقُ : (المساء - الصبح - الظهيرة).

ب. عَائِشَةُ : (الليل - النهار - العصر).

ج. انْتَفَذْتِ فِي الْمَكْدِ : (المعنيات - العازقات - الساحرات).

صل من (أ) بما يناسبه من (ب) :

(أ)	(ب)
• قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ	• الساحرات
• الذي يؤمنون	• الطلاق
• التفاتت في العقد	• في صلور الناس

ضع علامة (✓) أو علامة (×) أمام ما يلي :

أ. الله خلق الليل والنهار. ()

ب. الشيطان يؤمنون للإنسان. ()

ج. الحسد شيء قبيح. ()

دين إسلامي الصف الأول الابتدائي

الوحدة الأولى

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

(٢) سُورَةُ النَّاسِ

الدرس الثاني : الاستعانة بالله تعالى

(١) سُورَةُ الطَّلَقِ

أرسم صورة للشمس ولونها

الفضل الدراسي الأول
در صفر صعدة

EK 6. 1. ÜNİTE, 3. Dersin 4 Sayfalık Tamamı. Sırayla: Sol Üst, Sağ Üst, Sol Alt, Sağ Alt. (1. SINIF, 1. DÖNEM).

الوحدة الأولى

الدرس الثالث : من دُعاه النبي ﷺ

كان رسول الله ﷺ يقول إذا أصبح : (أصبحنا وأصبح الملك لله والحمد لله . لا إله إلا الله وحده لا شريك له . له الملك وله الحمد . وهو على كل شيء قدير . رب أسألك خيراً ما في هذا اليوم وخيراً ما بعده . وأسألك بيه من شر هذا اليوم وضراً ما يقصده) . - رواه مسلم وأبو داود .

أهداف الدرس

في نهاية هذا الدرس يتوقع أن يكون التلميذ قادراً على أن:

- يعرّف بعض أخصية النبي ﷺ .
- يردد الدعاء عند استيقاظه .
- يقدّر معنى وفائدة الله تعالى .
- يحفظ الدعاء حفظاً جيداً .
- يدعو الله كل صباح .

القضايا المتضمنة

- التسامح والتربية
- من أجل السلام

أكمل تظهيراً :

أ. أصبحنا وأصبح _____ لله والحمد لله .

ب. لا إله إلا الله _____ لا شريك له .

ج. رباً _____ خيراً ما في هذا اليوم .

د. قل من قول الرسول ﷺ : (أصبحنا وأصبح الملك لله والحمد لله _____ إلى قوله) : (أسألك بيه من شر هذا اليوم وضراً ما يقصده)

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

تَخَيَّرِ الصَّوَابِ مِمَّا بَيْنَ الصَّوَابَيْنِ :

أ . أدعو بهذا الدعاء بعد :
(الاستيقاظ من النوم - الرجوع من المدرسة - الذهاب للنوم) .

ب . نعوذ بالله في هذا الدعاء من :
(كل شر - دخول النار - ظلم الآخرين) .

ج . له الملك وله الحمد ، معنى كلمة (الحمد) كما فهمت من الدعاء :
(القوة - الشكر - الأمر) .

صَلِّ مِنْ (أ) بِمَا يُنَاصِبُهُ مِنْ (ب) :

(أ)

- أصبحنا وأصبح
- رباً أسألك خيراً ما في هذا اليوم
- وأعوذ بك من شر هذا اليوم

(ب)

- وخير ما يقصده
- له الملك وله الحمد
- الملك لله والحمد لله
- وضراً ما يقصده .

صف الصورة :

المجلس الدراسي الأول
بر حرم المدينة

الوحدة الأولى

رتب الصور لتكون حكاية :

المجلس الدراسي الأول
بر حرم المدينة

مع القرآن الكريم والهدى النبوي

ماذا تعلمت من الوحدة ؟

تعلمت من هذه الوحدة أن:

- الله واحد أحد .
- المسلم يستعين بالله في كل أموره .
- الملك لله الواحد الأحد .
- المسلم يدعو ربه في كل وقت .
- المسلم منظم في حياته .

المجلس الدراسي الأول
بر حرم المدينة

EK 7. 1. Ünite'nin Sonundaki Genel Alıştırma Sayfası.

الوحدة الأولى

تدريبات وأنشطة عامة على الوحدة الأولى

1. ضع علامة (✓) أو علامة (×) أمام ما يلي :

- أ . الحمدُ يكونُ لله ربَّ العالمينُ . ()
ب . الضَّالُّونَ يُطِيعُونَ اللَّهَ . ()
ج . نَسْتَعِينُ بِاللَّهِ . ()
د . نَدْعُو اللَّهَ فِي كُلِّ وَقْتٍ . ()

2. احك لزملائك ما تفعله بعد الاستيقاظ من النوم وحتى تذهب إلى المدرسة.

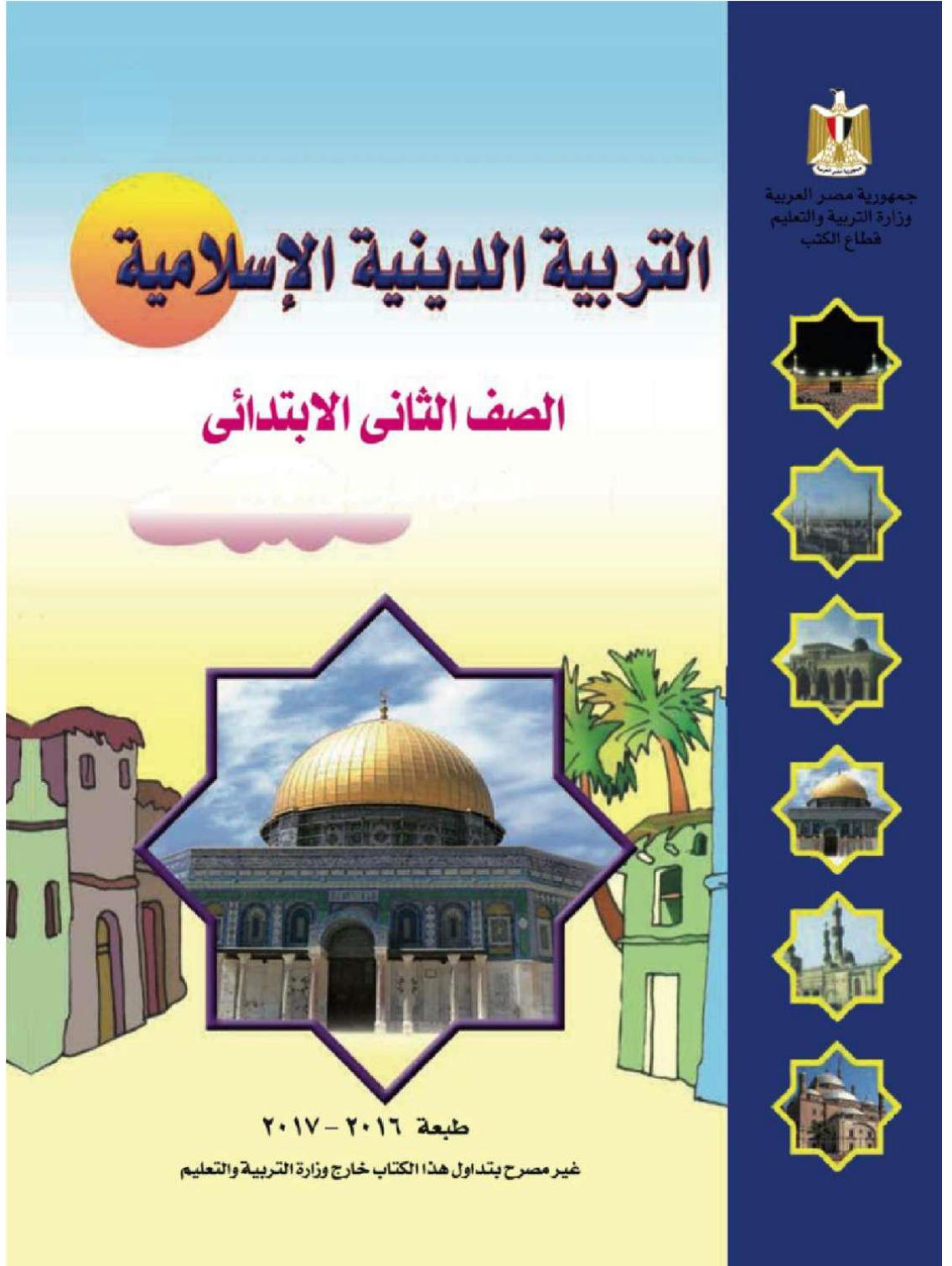
3. صل من (أ) بما يناسبه من (ب) :

(ب)	(أ)
• يوم الدين	• الله
• لله	• أصبح الملك
• الناس	• قل أعوذ بربِّ
• الصَّمَدُ	

4. ألعب مع زملائك لعبة (أنا تعلمت) فيقول زميلك أنا تعلمت من الوحدة.....

وأنت تقول له وأنا تعلمت منها.....

EK 8. 2. Sınıf İslam Din Eğitimi Kitabının Ön Kapağı.

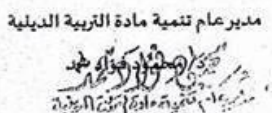
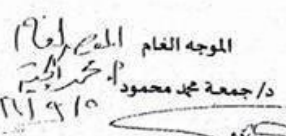
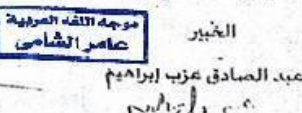
**EK 10 Milli Eğitim Bakanlığı “Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü”nün
Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Aylık Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 1.
Dönem.**

 مکتب مديرو عام
 تنمية مادة التربية الدينية

توزيع محتوى منهج التربية الدينية الإسلامية
 للصف الأول الابتدائي الفصل الدراسي الأول
 للعام الدراسي ١٤٢٨ هـ - ٢٠١٦/٢٠١٧ م الخطة الأسبوعية (فترة ونصف الفترة)

الفصل الدراسي	الموضوعات	الشهر
الفصل الدراسي الأول	الوحدة الأولى: من القرآن الكريم والبهدي النبوي الدرس الأول: من صفات الله تعالى .سورة الفاتحة (تلاوة وحفظ) . سورة الإخلاص (تلاوة وحفظ) الدرس الثاني: الاستعانة بالله تعالى .سورة الفلق (تلاوة وحفظ) . سورة الناس (تلاوة وحفظ)	سبتمبر وأكتوبر ٢٠١٦
	تابع الوحدة الأولى: من القرآن الكريم والبهدي النبوي الدرس الثالث: من دعاء النبي ﷺ الوحدة الثانية: أركان الإسلام الدرس الأول: خالد في الصباح . الدرس الثاني: أركان الإسلام .	نوفمبر ٢٠١٦
	تابع الوحدة الثانية: أركان الإسلام الدرس الثالث: نشيد الله ربّي الوحدة الثالثة: من السيرة النبوية. الدرس الأول: نسيب النبي محمد ﷺ . الدرس الثاني: مولد النبي محمد ﷺ ولنشأته .	ديسمبر ٢٠١٦
	تابع الوحدة الثالثة: من السيرة النبوية. الدرس الثالث: رحلة سيدنا محمد ﷺ إلى بلاد الشام وزواجه مراجعته عامة اختبارات الفصل الدراسي الأول وإجازة نصف العام	يناير ٢٠١٧

تنمية: آيات القرآنية والأحاديث النبوية الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير. أما السور القرآنية الكاملة فمقروءة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها.

مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:
 الموجه العام:
 د/ جمعة محمد محمود
 الخبير:
 عبد الصادق عزب إبراهيم

موجه الصف الصفية
 صابر الشامي

١٩١٥
 ١٩١٥

EK 11. Milli Eğitim Bakanlığı “Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü”nün Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 2. Dönem.

 مكتب مدير عام
 تنمية مادة التربية الدينية

توزيع محتوى منهج التربية الدينية الإسلامية
 لصف الأول الابتدائي الفصل الدراسي الثاني
 للعام الدراسي ١٤٢٨ هـ - ٢٠١٧/٢٠١٦ م الخطة الأسبوعية (فترة ونصف الفترة)

الشهر	الموضوعات	الفصل الدراسي
فبراير ٢٠١٧	الوحدة الأولى: مع القرآن الكريم والهدى النبوي الدرس الأول: من فضل الله على النبي ﷺ - سورة الشرح (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة الكوثر (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثاني: من فضل الله على عباده - سورة التين (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة القدر (تلاوة وتفسير وحفظ)	الفصل الدراسي الثاني
مارس ٢٠١٧	تابع الوحدة الأولى: مع القرآن الكريم والهدى النبوي - سورة قريش (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثالث: من دعاء النبي ﷺ الوحدة الثانية: الأذنين والحيطة الدرس الأول: الأذنين الدرس الثاني: الحيطة	
أبريل ٢٠١٧	تابع الوحدة الثانية: الأذنين والحيطة الدرس الثالث: حكاية عن الأذنين الوحدة الثالثة: آداب الإسلام الدرس الأول: آداب الإسلام الدرس الثاني: آداب الإسلام	
مايو ٢٠١٧	تابع الوحدة الثالثة: آداب الإسلام الدرس الثالث: آداب الإسلام مراجعة عامة اختبارات الفصل الدراسي الثاني	

توجيه: الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير، أما السور الكاملة فمقررة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها.

مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:
 مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:
 مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:

مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:
 مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:
 مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:

مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:
 مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:
 مدير عام تنمية مادة التربية الدينية:

EK 12. Milli Eğitim Bakanlığı “Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü”nün
Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Ders Programı Genelgesi; 2. Sınıf 1. Dönem.

توزيع محتوى منهج التربية الدينية الإسلامية
للصف الثاني الابتدائي الفصل الدراسي الأول
للعام الدراسي ١٤٢٨ هـ - ٢٠١٦/٢٠١٧ م الخطة الأسبوعية (فترة ونصف الفاترة)

مكتب مدير عام
تنمية مادة التربية الدينية

الموضوعات	الشهر
<p>الوحدة الأولى: مع القرآن الكريم واليهدي النبوي الدرس الأول: قدرة الله تعالى. - سورة الشمس (تلاوة وتفسير وحفظ). - سورة الليل (تلاوة وتفسير وحفظ). الدرس الثاني: من نعم الله العلى - سورة الأمل (تلاوة وتفسير وحفظ). الدرس الثالث: من دعاء النبي ﷺ الوحدة الثانية: من الآداب والقيم الإسلامية الدرس الأول: آداب الحديث</p>	<p>أكتوبر نوفمبر ديسمبر يناير ٢٠١٧</p>
<p>تابع الوحدة الثانية: من الآداب والقيم الإسلامية الدرس الثاني: نصاب غالية - الكرم محبوب - آداب الطعام الدرس الثالث: الألب يحيى - الجار الطيب - أرحم الحيوان</p>	<p>فبراير ٢٠١٧</p>
<p>الوحدة الثالثة: عقيدة وعمل الدرس الأول: الله خلقنا الدرس الثاني: الله نظم الكون نشيد الشجرة</p>	<p>مارس ٢٠١٧</p>
<p>تابع الوحدة الثالثة: عقيدة وعمل الدرس الثالث: العمل والجزاء مراجعة عامة اختبار الفصل الدراسي الأول وإجازة نصف العام</p>	<p>أبريل ٢٠١٧</p>

تتبعه:

١. الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير. أما السور الكاملة فمقررة للتلاوة والحفظ فقط مع فهم معاني مفرداتها.

الخبر: موجه اللغة العربية
عاصم الشامي

الموجه العام: د/ جمعة محمد محمود

مدير عام تنمية مادة التربية الدينية: د/ محمود فؤاد محمد

عبد الصادق عزب إبراهيم

EK 13. Milli Eğitim Bakanlığı "Din Eğitimi Dersini Geliştirme Müdürlüğü'nün Ezher Dışındaki Okullara Yönelik Ders Programı Genelgesi; 2. Sınıf 2. Dönem.

 مديروا ديس التربية
 مكتب مدير عام
 تنمية مادة التربية الدينية

توزيع محتوى منهج التربية الدينية الإسلامية
 للصف الثاني الابتدائي الفصل الدراسي الثاني
 للعام الدراسي ١٤٣٨ هـ - ١٦ / ٢٠ / ١٧ م الخطة الأسبوعية (فترة ونصف الفترة)

الشهر	الموضوعات	الفصل الدراسي
شباط ١٧	الوحدة الأولى: مع القرآن الكريم واليهدي النبوي الدرس الأول: إكرام النبي - سورة الضحى (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة الماعون (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثاني: جزاء الطائعين والعصاة - سورة الفارعة (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة المسد (تلاوة وتفسير وحفظ)	الفصل الدراسي الثاني
مارس ١٧	تابع الوحدة الأولى: مع القرآن الكريم واليهدي النبوي الدرس الثالث: من دعاء النبي ﷺ الوحدة الثانية من سيرة النبي ﷺ الدرس الأول: الرسول ﷺ في مكة - بدء نزول الوحي. - أول من آمن بالرسول ﷺ الدرس الثاني: هجرة الرسول ﷺ - الدعوة إلى الله. - محاولة صهي. - إن الله معنا. - حكاية سراقبة بن مالك.	
أبريل ١٧	تابع الوحدة الثانية من سيرة النبي ﷺ الدرس الثالث: الرسول ﷺ في المدينة. الوحدة الثالثة: قصة سيدنا نوح ﷺ الدرس الأول: نوح ﷺ مع قومه. الدرس الثاني: الطوفان وجزاء العصاة.	
مايو ١٧	الوحدة الثالثة: قصة سيدنا نوح ﷺ الدرس الثالث: نوح ﷺ في القرآن الكريم. - سورة هود من الآية ٣٥: الآية ٤٨ (تلاوة وتفسير وحفظ) - مراجعة عامة اختبارات الفصل الدراسي الثاني	

تنديبه: الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الواردة في ثنايا الموضوعات المحفظ والفهم والتفسير. أما السور الكاملة فمقررة للتلاوة والحفظ فقط مع فهم معاني مبرراتها.

مدير عام تنمية مادة التربية الدينية: د/محمد فؤاد محمد
 موجه اللغة العربية: د/جمعة محمد محمود
 موجه اللغة العربية: د/محمد فؤاد محمد
 موجه اللغة العربية: د/محمد فؤاد محمد

موجه اللغة العربية: د/جمعة محمد محمود
 موجه اللغة العربية: د/محمد فؤاد محمد

مدير عام تنمية مادة التربية الدينية: د/محمد فؤاد محمد

EK 14. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderdiği Yıllık Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 1. Dönem.

الأزهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة التربية الإسلامية للصف الأول الابتدائي
للعام ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦/٢٠١٧ م

الفصل الدراسي الأول		
الموضوعات	الوحدة	الشهر
الدرس الأول : من صفات الله تعالى : سورة الفاتحة (تلاوة وحفظ) - سورة الإخلاص (تلاوة وحفظ) . الدرس الثاني : الامتعة بالله تعالى : سورة : الفلق (تلاوة وحفظ) - سورة الناس (تلاوة وحفظ) .	الأولى : مع القرآن الكريم والهدى النبوي	سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م
الدرس الثالث : من دعاء النبي ﷺ .	تابع الأولى : مع القرآن الكريم والهدى النبوي	نوفمبر ٢٠١٦ م
الدرس الثاني : أركان الإسلام .	الدرس الأول : خالد في الصباح الوحدة الثانية: أركان الإسلام	ديسمبر ٢٠١٦ م
الدرس الثالث : نشيد الله ربى .	تابع الوحدة الثانية : أركان الإسلام	
الدرس الثاني : مولد النبي محمد ﷺ ونشأته : الدرس الثالث : رحلة سيدنا محمد ﷺ إلى بلاد الشام وزواجه	الدرس الأول : نسب النبي محمد ﷺ . الدرس الثالث : رحلة سيدنا محمد ﷺ إلى بلاد الشام وزواجه	

بوابة از هري التعليمية

ملحوظة : - الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الشريفة الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير .

- السور القرآنية الكاملة مقرة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها .

رئيس قطاع المعاهد الأزهرية
بعضد

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير التوجيه الفني
أشرفه خديجة

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول

EK 15. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderdiği Yıllık Ders Programı Genelgesi; 1. Sınıf 2. Dönem.

الأزهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة التربية الإسلامية للصف الأول الابتدائي
للعام ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦/٢٠١٧ م

الفصل الدراسي الثاني		
الموضوعات	الوحدة	الشهر
الدرس الأول: من فضل الله على النبي ﷺ - سورة الشرح (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة الكوثر (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثاني: من فضل الله على عباده - سورة التين (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة الفجر (تلاوة وتفسير وحفظ)	الأولى : مع القرآن الكريم والهدى النبوي	فبراير ٢٠١٧ م
الدرس الثالث: من دعاء النبي ﷺ - سورة قريش (تلاوة وتفسير وحفظ)	تابع الأولى : مع القرآن الكريم والهدى النبوي	مارس ٢٠١٧ م
الدرس الأول: الوضوء . - للدرس الثاني: الصلاة .	الثانية: الوضوء والصلاة	
الدرس الثالث: حكاية عن الوضوء .	تابع الثانية: الوضوء والصلاة	
الدرس الأول: وبالنوالين احسانا الدرس الثاني: أسرة مسلمة سعيدة الدرس الثالث: الأصحاء والأصحاب	الثالثة: آداب إسلامية	أبريل ٢٠١٧ م

بإدارة
الأزهر الشريف
التعليمية

ملحوظة : - الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الشريفة الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير .

- السور القرآنية الكاملة مقررة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها .

يصدق
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير التوجيه الفني
أ. سرفه خير الدين

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول
سيف الدين محمد

EK 16. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderilen "İslam Din Eğitimi" Aylık Ders 2. Sınıf 1. Dönem.

الأزهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة التربية الإسلامية للصف الثاني الابتدائي
للعام ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦/٢٠١٧ م

بوابة ازهري التعليمية

الموضوعات	الوحدة	الشهر
الدرس الأول : قراءة الله تعالى - سورة الشمس (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة الليل (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثاني : من نعم الله العلي : - سورة الأعلى (تلاوة وتفسير وحفظ) - الدرس الثالث : من دعاء النبي ﷺ	أولى : مع القرآن الكريم والهدى النبوي	سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م
الدرس الأول : آداب الحديث	الثانية : من الآداب والقيم الإسلامية	
الدرس الثاني : - نصح غالية - الكريم محبوب - آداب الطعام الدرس الثالث : - الأب يحكي - الجار الطيب - ارحم الحيوان	تابع الثانية : من الآداب والقيم الإسلامية	نوفمبر ٢٠١٦ م
الدرس الأول : الله خلقنا - الدرس الثاني : الله نظم الكون - نشيد الشجرة - الدرس الثالث : العمل والجزاء	الثالثة : عقيدة وعمل	ديسمبر ٢٠١٦ م

ملحوظة : - الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الشريفة الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير .

- السور القرآنية الكاملة مقررة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها .

يعتمد،
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير التوجيه الفني
مستشاراً عاماً

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول

EK 17. Ezher'in "Ezher Orta Öğretim Kurumları Başkanlığı" İle "İlköğretim Genel Müdürlüğü" Tarafından Okullara Gönderdiği "İslam Din Eğitimi" Aylık Ders Programı Genelgesi; 2. Sınıf 2. Dönem.

الأزهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة التربية الإسلامية للصف الثاني الابتدائي
للعام ١٤٣٨/١٤٣٧ هـ - ٢٠١٦/٢٠١٧ م

بوابة ازهري التعليمية

الموضوعات	الوحدة	الشهر
الدرس الأول : إكرام النبيم - سورة الضحى (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة الماعون (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثاني : جزاء الطاعين والعصاة - سورة الفراعنة (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة المدثر (تلاوة وتفسير وحفظ)	الأولى : مع القرآن الكر . واليهي النبوي تابع الأولى : الدرس الثالث : من دعاء النبي ﷺ	فبراير ٢٠١٧ م
الدرس الأول : الرسول ﷺ في مكة - بدء نزول الوحي . - أول من آمن بالرسول ﷺ الدرس الثاني : هجرة الرسول ﷺ الدعوة إلى الله - بطولته صبي - إن الله معنا - حكاية سرافة بن ملك	تابع الثانية : من سيرة النبي ﷺ الدرس الثالث : الرسول ﷺ في المدينة	مارس ٢٠١٧ م
الدرس الأول : نوح ﷺ مع قومه . للدرس الثاني : الطوفان وجزاء العاصي . الدرس الثالث : نوح ﷺ في القرق الكريم . - سورة هود من الآية (٣٥ - ٤٨) (تلاوة وتفسير وحفظ)	الثالثة : قصة سيدنا نوح ﷺ من سيرة النبي ﷺ	أبريل ٢٠١٧ م

ملحوظة : - الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الشريفة الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير .

- السور القرآنية الكاملة مقررة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها .

بمقتضى
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير توجيه الفني

مدير الخطه والمنهج

الموجه الأول

18-23. EKLER: 6-12 EZHER'İN “EZHER ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI BAŞKANLIĞI” İLE “İLKÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ” TARAFINDAN OKULLARA GÖNDERİLEN “KUR'AN-I KERİM” DERSİ AYLIK EZBER PROGRAMI

EK 18. Ezher, İlkokul 1. Sınıf “Kur'an-ı Kerim” Dersi Aylık Planı.

الأزهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة القرآن الكريم للصف الأول الابتدائي
لحam ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦/٢٠١٧ م

الفصل الدراسي الأول	
الموضوعات	الشهر
حفظ سور: (الفاتحة - التماس - الفلق - الإخلاص - المسد - النصر - الكافرون - الكوثر - الماعون - قريش - الفيل - الهزرة - العصر - التكاثر) .	سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م
حفظ سور: (القارعة - الحاديات - الزلزلة - البينة - القدر - الخلق - التين - الشرح - الضحى) .	نوفمبر ٢٠١٦ م
حفظ سور: (النبل - الشمس - البلد - الحجر - الغاشية - الأخرى) .	ديسمبر ٢٠١٦ م
.....	
الفصل الدراسي الثاني	
الموضوعات	الشهر
حفظ سور: (الطارق - البروج - الانشقاق) — مراجعة من سورة (النمل) إلى سورة (الزلزلة) .	يناير ٢٠١٧ م
حفظ سور: (المطففين - الانفطار - التكويم - عيس) — مراجعة من سورة (البينة) إلى سورة (الشمس) .	مارس ٢٠١٧ م
حفظ سورتي: (التواتر - النبا) — مراجعة من سورة (البلد) إلى سورة (الأخرى) .	أبريل ٢٠١٧ م
.....	

بواسطة
ازهري
التعليمية

رئيس قطاع المعاهد الأزهرية
يختد،
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير التوجيه الفني
مدير التوجيه الفني

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول
الموجه الأول

EK 19. Ezher, İlkokul 2. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة التربية الإسلامية للصف الثاني الابتدائي
للعام ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٧/٢٠١٦ م

بوابة ازهري التعليمية

الموضوعات	الوحدة	الشهر
الموضوعات	الدرس الأول : قنرة الله تعالى - سورة الشمس (تلاوة وتفسير وحفظ) - سورة الليل (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثاني : من نعم الله العظمى : - سورة الأطل (تلاوة وتفسير وحفظ) - الدرس الثالث : من دعاء النبي ﷺ	سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م
الدرس الأول : آداب الحديث الدرس الثاني : - نصاب غالية - الكرم محبوب - آداب الطعام الدرس الثالث : - الأب يحيى - الجار الطيب - أرحم الحيوان	الوحدة الثانية : من الآداب والقيم الإسلامية تابع الثانية : من الآداب والقيم الإسلامية	نوفمبر ٢٠١٦ م
الدرس الأول : الله خلقنا - الدرس الثاني : الله نظم الكون - نشيد الشجرة - الدرس الثالث : العمل والجزاء	الوحدة الثالثة : عقيدة وعمل	ديسمبر ٢٠١٦ م

ملحوظة : - الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الشريفة الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير .

- الصور القرآنية الكاملة مقررة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها .

يعتمد
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير توجيه الفني

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول

EK 20 . Ezher, İlkokul 3. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة التربية الإسلامية للصف الثالث الابتدائي
للعام ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٧/٢٠١٦ م

بوابة ازهري التعليمية

الموضوعات	الوحدة	الشهر
الموضوعات	الدرس الأول : وحدانية الله - سورة الغاشية (تلاوة وتفسير وحفظ) - آية الكرسي (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثاني : علم الله - سبحانه تعالى - سورة الطق (تلاوة وتفسير وحفظ) الدرس الثالث : من دعاء النبي ﷺ	سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م
الدرس الأول : فضل صلاة الجماعة . - الماء الطهور . - صلاة الجماعة - صلاة الجمعة . الدرس الثاني : فضل الوالدین الدرس الثالث : صلة الرحم	الوحدة الأولى : مع القرآن الكريم والهدى النبوي الثانية : عبادات ومعاملات تابع الثانية : عبادات ومعاملات	نوفمبر ٢٠١٦ م
الدرس الأول : صداقة وإيمان . الدرس الثالث : الخليفة الأول	الثالثة : أبو بكر الصديق رضي الله عنه من عظمة التاريخ الإسلامي	ديسمبر ٢٠١٦ م

ملحوظة : - الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الشريفة الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير .

- الصور القرآنية الكاملة مقررة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها .

يعتمد
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير توجيه الفني

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول

EK 21. Ezher, İlkokul 4. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة التربية الإسلامية للصف الرابع الابتدائي
للعام ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٧/٢٠١٦ م

الشهر	الوحدة	الفصل الدراسي الأول	
		الموضوعات	الموضوعات
سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م	الأولى : طريق الإيمان	الدرس الأول : التامل في خلق الله - سبحانه وتعالى- طريق الإيمان الدرس الثاني : سورة " النبا " (تلاوة وحفظ)	الدرس الثالث : سورة " النبا " (تلاوة وحفظ)
نوفمبر ٢٠١٦ م	التالية : من عبادات الإسلام وأدائه تابع الثانية : من عبادات الإسلام وأدائه	الدرس الأول : الفرق بين صلاة العبد وصلاة الجمعة الدرس الثاني : إتقان العمل	الدرس الثالث : الكلمة الطيبة
ديسمبر ٢٠١٦ م	الثالثة : مواقف إسلامية تابع الثالثة : مواقف إسلامية الرابعة : في نور القرآن الكريم	الدرس الأول : غزوة بدر الدرس الثاني : إجلال بني فتيقاع الدرس الأول : سورة " الحاقة " تلاوة وحفظ الدرس الثالث : أسماء الله الحسنى	الدرس الثاني : نشيد (القرآن خير كتاب)

بوابة از هري التعليمية

ملحوظة : - الآيات القرآنية والأحاديث النبوية الشريفة الواردة في ثنايا الموضوعات للحفظ والفهم والتفسير .

- السور القرآنية الكاملة مقررة للتلاوة والحفظ مع فهم معاني مفرداتها .

يصدق ..
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير التوجيه الفني
أ. م. محمد إسماعيل

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول
عبدالمجيد

EK 22. Ezher, İlkokul 5. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأهر الشريف
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة العامة للتعليم الابتدائي

توزيع
منهج مادة القرآن الكريم للصف الخامس الابتدائي
للعام ١٤٣٧/١٤٣٨ هـ - ٢٠١٧/٢٠١٦ م

الشهر	الفصل الدراسي الأول	
	الموضوعات	الموضوعات
سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م	حفظ سورة : { القصص } - مراجعة من سورة (التين) إلى سورة (المجادلة) .	حفظ سورة : { النمل - الشعراء (من الآية ١ - ١١٠) } - مراجعة من سورة (الحديد) إلى سورة (غافر) .
ديسمبر ٢٠١٦ م	حفظ سورتي : { الشعراء (من الآية ١١٠ - آخر السورة) } - { الفرقان } - مراجعة من سورة (الزمر) إلى سورة (العنكبوت) .	

بوابة از هري التعليمية

الشهر	الفصل الدراسي الثاني	
	الموضوعات	الموضوعات
فبراير ٢٠١٧ م	حفظ سورة : { النور } - مراجعة سور { الفرقان - الشعراء - النمل - القصص } .	
مارس ٢٠١٧ م	حفظ سورتي : { المؤمنون - الحج } - مراجعة من سورة (القصص) إلى سورة (الجنات) .	
أبريل ٢٠١٧ م	حفظ سورة : { الأنبياء } - مراجعة من سورة (الأحقاف) إلى سورة (التين) .	

يصدق ..
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير التوجيه الفني
أ. م. محمد إسماعيل

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول
عبدالمجيد

EK 23. Ezher, İlkokul 6. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الإدارة العامة للتعليم الابتدائي
رئاسة قطاع المعاهد الأزهرية
الأزهر الشريف

توزيع
مشروع مادة القرآن الكريم للصف السادس الابتدائي
للعام ١٤٣٨/١٤٣٧ هـ - ٢٠١٧/٢٠١٦ م

الفصل الدراسي الأول	
الشهر	الموضوعات
سبتمبر - أكتوبر ٢٠١٦ م	حفظ سورتي: { طه - مريم } — مراجعة من سورة (الناس) إلى سورة (الأحقاف) .
نوفمبر ٢٠١٦ م	حفظ سورة: { التكويف } — مراجعة من سورة (الجاثية) إلى سورة (التكتوت) .
ديسمبر ٢٠١٦ م	حفظ سورة: { الإسراء } — مراجعة من سورة (القصص) إلى سورة (الأنبياء) .
يناير ٢٠١٧ م	مراجعة عامة

الفصل الدراسي الثاني	
الشهر	الموضوعات
فبراير ٢٠١٧ م	حفظ سورة: { النحل } — مراجعة من سورة (الإسراء) إلى سورة (طه) .
مارس ٢٠١٧ م	حفظ سور: { الحجر - إبراهيم - الرعد } — مراجعة من سورة (الأنبياء) إلى سورة (الزمر) .
أبريل ٢٠١٧ م	حفظ سورة: { يوسف } — مراجعة من سورة (غافر) إلى سورة (الناس) .
مايو ٢٠١٧ م	مراجعة عامة

رئيس قطاع المعاهد الأزهرية
يعتمد ..

مدير عام التعليم الابتدائي

مدير التوجيه الفني
الإشراف على

مدير الخطة والمنهج

الموجه الأول

EK 24. Ezher, Ortaokul 1. Sınıf Aylık “Kur'an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف
قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة المركزية للتعليم الإعدادي

**توزيع منهج القرآن الكريم للصف الأول الإعدادي
للعام الدراسي: (١٤٣٧ / ١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦ / ٢٠١٧ م)**

خطة الدراسة : ثلاث حصص أسبوعياً

الفصل الدراسي الأول

الموضوعات	الشهر
تحفيظ الطلاب الآيات من أول سورة هود إلى قوله تعالى (وما هي من الظالمين ببعيد) الآية رقم ٨٣ من سورة هود .	سبتمبر وأكتوبر م ٢٠١٦
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (وإلى مدین أخاهم شعیبا) الآية رقم ٨٤ من سورة هود إلى آخر سورة هود ومن أول سورة يونس إلى قوله تعالى (ويهدي من يشاء إلى صراط مستقیم) الآية رقم ٢٥ من سورة يونس .	نوفمبر م ٢٠١٦
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (للذين أحسنوا الحسنى وزيادة) الآية رقم ٢٦ من سورة يونس إلى آخر سورة يونس .	ديسمبر م ٢٠١٦
مراجعة عامة على ما سبق شرحه وامتحان نهاية الفصل الدراسي الأول	يناير م ٢٠١٧

الفصل الدراسي الثاني

بوابة ازهرى التعليمية

الموضوعات	الشهر
تحفيظ الطلاب الآيات من أول سورة التوبة إلى قوله تعالى (إنا إلى الله راغبون) الآية رقم ٥٩ من سورة التوبة .	فبراير م ٢٠١٧
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (إنما الصدقات للفقراء والمساكين) الآية رقم ٦٠ من سورة التوبة إلى آخر سورة التوبة .	مارس م ٢٠١٧
تحفيظ الطلاب سورة الأنفال بأكملها .	أبريل م ٢٠١٧
مراجعة عامة على ما سبق شرحه وامتحان نهاية الفصل الدراسي الثاني	مايو م ٢٠١٧

تنبيهات :
ينبه على الطلاب بمراجعة الماضي في الأعوام السابقة على أن تكون درجة الماضي ٥٠ % ودرجة المقرر في العام الحالي ٥٠ % .

الموجه الأول مستشار المادة مدير الخطة والمنهج مدير عام التعليم الإعدادي
محمد مرسى محمد عبد الله محمد

يعتمد
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

(٢)

EK 25. Ezher, Ortaokul 2. Sınıf Aylık “Kur'an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف
قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة المركزية للتعليم الإعدادي

توزيع منهج القرآن الكريم للصف الثاني الإعدادي
للعام الدراسي: (١٤٣٧ / ١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦ / ٢٠١٧ م)

خطة الدراسة : ثلاث حصص أسبوعياً

الفصل الدراسي الأول

الموضوعات	الشهر
تحفيظ الطلاب الآيات من أول سورة الأعراف إلى قوله تعالى (فاصبروا حتى يحكم الله بيننا وهو خير الحاكمين) الآية رقم ٨٧ من سورة الأعراف .	سبتمبر وأكتوبر م ٢٠١٦
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (قال الملأ الذين استكبروا من قومه) الآية رقم ٨٨ من سورة الأعراف إلى قوله تعالى (أنت ولينا فاغفر لنا وارحمنا وأنت خير الغافرين) الآية رقم ١٥٥ من سورة الأعراف .	نوفمبر م ٢٠١٦
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (واكتب لنا في هذه الدنيا حسنة) الآية رقم ١٥٦ من سورة الأعراف إلى آخر سورة الأعراف .	ديسمبر م ٢٠١٦
مراجعة عامة على ما سبق شرحه وامتحان نهاية الفصل الدراسي الأول	يناير م ٢٠١٧

الفصل الدراسي الثاني

الموضوعات	الشهر
تحفيظ الطلاب الآيات من أول سورة الأنعام إلى قوله تعالى (والله أعلم بالظالمين) الآية رقم (٥٨) من سورة الأنعام .	فبراير م ٢٠١٧
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها إلا هو) الآية رقم ٥٩ من سورة الأنعام إلى قوله تعالى (قد فصلنا الآيات لقوم يذكرون) الآية رقم ١٢٦ .	مارس م ٢٠١٧
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (لهم دار السلام عند ربهم) الآية رقم ١٢٧ من سورة الأنعام إلى آخر سورة الأنعام .	أبريل م ٢٠١٧
مراجعة عامة على ما سبق شرحه وامتحان نهاية الفصل الدراسي الثاني	مايو م ٢٠١٧

تنبيهات :

ينبغي على الطلاب بمراجعة الماضي في الأعوام السابقة على أن تكون درجة الماضي ٥٠ % ودرجة المقرر في العام الحالي ٥٠ % .

الموجه الأول
مستشار المادة
مدير الخطة والمنهج
مدير عام التعليم الإعدادي

يعتمد
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

(١٦)

EK 26. Ezher, Ortaokul 3. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف
قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة المركزية للتعليم الإعدادي

توزيع منهج القرآن الكريم للصف الثالث الإعدادي
للعام الدراسي: (١٤٣٧ / ١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦ / ٢٠١٧ م)

خطة الدراسة : ثلاث حصص أسبوعياً

الفصل الدراسي الأول

الموضوعات	الشهر
تحفيظ الطلاب الآيات من أول سورة المائدة إلى قوله تعالى (فلا تأس على القوم الفاسقين) الآية رقم ٢٦ من سورة المائدة .	سبتمبر وأكتوبر م ٢٠١٦
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (واتل عليهم نبأ ابني آدم) الآية رقم ٢٧ من سورة المائدة إلى قوله تعالى (ومن أحسن من الله حكماً لقوم يوقنون) الآية رقم ٥٠ من سورة المائدة .	نوفمبر م ٢٠١٦
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (يا أيها الذين آمنوا لا تتخذوا اليهود والنصارى أولياء) الآية رقم ٥١ من سورة المائدة إلى قوله تعالى (وكثير منهم ساء ما يعملون) الآية رقم ٦٦ من سورة المائدة .	ديسمبر م ٢٠١٦
مراجعة عامة على ما سبق شرحه وامتحان نهاية الفصل الدراسي الأول	يناير م ٢٠١٧

الفصل الدراسي الثاني

بوابة ازهرية التعليمية	الشهر
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (يا أيها الرسول بلغ ما أنزل إليك من ربك) الآية رقم ٦٧ من سورة المائدة إلى قوله تعالى (واتقوا الله الذي إليه تحشرون) الآية رقم ٩٦ من سورة المائدة .	فبراير م ٢٠١٧
تحفيظ الطلاب الآيات من قوله تعالى (جعل الله الكعبة البيت الحرام) الآية رقم ٩٧ من سورة المائدة إلى آخر سورة المائدة .	مارس م ٢٠١٧
تحفيظ الطلاب الآيات من أول سورة النساء إلى قوله تعالى (إن الله كان غفوراً رحيماً) الآية رقم ٢٣ من سورة النساء .	أبريل م ٢٠١٧
مراجعة عامة على ما سبق شرحه وامتحان نهاية الفصل الدراسي الثاني	مايو م ٢٠١٧

تنبيهات :

ينبه على الطلاب بمراجعة الماضي في الأعوام المسابقة على أن تكون درجة الماضي ٥٠ % ودرجة المقرر في العام الحالي ٥٠ %

الموجه الأول مستشار المادة مدير الخطة والمنهج مدير عام التعليم الإعدادي

عبد الرحمن محمد عبد الرحمن محمد عبد الرحمن محمد عبد الرحمن

يعتمد
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية

(١٤)

EK 27. Ezher, Lise 1. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف
قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة المركزية للتعليم الثانوي
إدارة الخطة والمنهج للعلوم الشرعية والعربية

توزيع منهج مادة القرآن الكريم للصف الأول الثانوي (القسمين)
للعام الدراسي: (١٤٣٧ / ١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦ / ٢٠١٧ م)
خطة الدراسة : حصتان أسبوعياً

الفصل الدراسي الأول

الموضوعات	الشهر
من أول قوله تعالى "وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ....." (النساء: ٢٤) إلى قوله تعالى "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَقْرَبُوا نِعْمَ لَكُمْ إِذَا قُلْتُمْ سَلَامًا" (النساء: ٧٣)	سبتمبر وأكتوبر سنة ٢٠١٦ م
من قوله تعالى "فَلْيَتَمَتَّلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ....." (النساء: ٧٤) إلى قوله تعالى "إِنَّ السَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْثُوقًا" (النساء: ١٠٣)	نوفمبر سنة ٢٠١٦ م
من قوله تعالى "وَلَا تَهْتَفُوا فِي آيَاتِهِ الْعِزِّ....." (النساء: ١٠٤) إلى قوله تعالى "وَكَانَ اللَّهُ كَاكِفًا عَلِيمًا" (النساء: ١٤٧)	ديسمبر سنة ٢٠١٦ م
مراجعة على ما سبق حفظه وامتحان نهاية الفصل الدراسي الأول .	يناير سنة ٢٠١٧ م

الفصل الدراسي الثاني

مواضيع تعليمية	الشهر
من أول قوله تعالى "لَا يُجِيبُ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوَى مِنَ الْقَوْلِ....." (النساء: ١٤٨) إلى آخر السورة	فبراير سنة ٢٠١٧ م
ومن أول (آل عمران) إلى آخر قوله تعالى "فَاعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ دِينَكُمْ" (آل عمران: ٥١)	مارس سنة ٢٠١٧ م
من أول قوله تعالى "فَلَمَّا أَحْسَسَّ عَيْشُكُمْ مِنْهُمْ الْكَفْرَ....." (آل عمران: ٥٢) إلى آخر قوله تعالى "وَمَا تُفْقَهُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ عَلِيمٌ" (آل عمران: ٩٦)	أبريل سنة ٢٠١٧ م
مراجعة وامتحان نهاية الفصل الدراسي الثاني	مايو سنة ٢٠١٧ م

ملحوظة مهمة: ينبه على الطلاب بضرورة مراجعة ما سبق حفظه من القرآن الكريم كله حيث إن الامتحان سيكون شفهيًا وتحريريًا في كل ما سبق .

موجه المادة
مستشار المادة
مدير الخطة والمنهج بالتعليم الثانوي
مدير عام التعليم الثانوي

(محمد أبو زيد الأمين)
رئيس قطاع المعاهد الأزهرية
يَعتمد
٨١٢

EK 28. Ezher, Lise 2. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف قطاع المعاهد الأزهرية الإدارة المركزية للتعليم الثانوي إدارة الخطة والمنهج للعلوم الشرعية والعربية			
توزيع منهج مادة القرآن الكريم للصف الثاني الثانوي (القسمين) للعام الدراسي : (١٤٣٧ / ١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦ / ٢٠١٧ م) خطة الدراسة : حصتان أسبوعياً			
الفصل الدراسي الأول			
الموضوعات	الشهر		
من أول قوله تعالى " كُلُّ الطَّامِرِينَ كَفَّاءٌ يُكَفَّرُ بِهِنَّ ... (آل عمران : ٩٣) إلى آخر قوله تعالى " وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ " (آل عمران : ١٣٢)	سبتمبر واکتوبر سنة م ٢٠١٦		
من أول قوله تعالى " وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ... " (آل عمران : ١٣٣) إلى آخر قوله تعالى " أَلَا تَتُوبُ عَلَيْنَمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ " (آل عمران : ١٧٠)	نوفمبر سنة م ٢٠١٦		
من أول قوله تعالى " يَسْتَبِشِرُونَ يَسْتَمَوْنَ مِنَ اللَّهِ وَقَتْلَ اللَّهِ لَا يُبْغِضُ كِبْرَ الْمُؤْمِنِينَ " (آل عمران : ١٧١) إلى آخر السورة .	ديسمبر سنة م ٢٠١٦		
مراجعة وامتحان نهاية الفصل الدراسي الأول.	يناير سنة م ٢٠١٧		
الفصل الدراسي الثاني			
الموضوعات	الشهر		
من أول سورة البقرة إلى آخر قوله تعالى : وَأَوْصُوا الصَّالَةَ وَأَتُوا الزَّكَاةَ وَأَذْكُرُوا مَعَ الْذَكْرِينَ " (البقرة : ٤٣)	فبراير سنة م ٢٠١٧		
من أول قوله تعالى " أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنفُسَكُمْ .. " (البقرة : ٤٤) إلى آخر قوله تعالى " وَمَا اللَّهُ بِغَنِيٍّ عَمَّا تَكْمُلُونَ " (البقرة : ٧٤)	مارس سنة م ٢٠١٧		
من أول قوله تعالى " أَقْتَضِمُونِ أَن يَوْمِئذٍ لَكُمْ ... " (البقرة : ٧٥) إلى آخر قوله تعالى " وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ " (البقرة : ١٠٥)	أبريل سنة م ٢٠١٧		
مراجعة وامتحان نهاية الفصل الدراسي الثاني.	مايو سنة م ٢٠١٧		
ملحوظة مهمة : ينبه على الطلاب بضرورة مراجعة ما سبق حفظه في الاعوام السابقة من القرآن الكريم كله حيث ان الامتحان سيكون شفهيًا وتحريريًا في كل ما سبق .			
مدير عام التعليم الثانوي (محمد عبد الحليم) ٨/٢٠	مدير الخطة والمنهج بالتعليم الثانوي (محمد عبد الحليم)	مستشار المادة (علاء الدين)	مدير المادة (محمد عبد الحليم)
يعتمد رئيس قطاع المعاهد الأزهرية أ. د. محمد أبو زيد الإسعدي			

EK 29. Ezher, Lise 3. Sınıf Aylık “Kur’an-ı Kerim” Ezber Planı.

الأزهر الشريف
قطاع المعاهد الأزهرية
الإدارة المركزية للتعليم الثانوي
إدارة الخطة والمنهج للعلوم الشرعية والعربية

**توزيع منهج مادة القرآن الكريم للصف الثالث الثانوي (القسمين)
للعام الدراسي : (١٤٣٧ / ١٤٣٨ هـ - ٢٠١٦ / ٢٠١٧ م)**

خطة الدراسة : حصتان أسبوعياً

الفصل الدراسي الأول

الموضوعات	الشهر
من أول قوله تعالى " ﴿ تَا نَسَخَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ يَجْعَلَ لَكَ بِحَبْرِ يَدَيْهِ أَنْ يَنْبَغِيَ ﴾ (البقرة : ١٠٦) إلى قوله تعالى " وَأُولَئِكَ سُمُّ الْمُهْتَدُونَ " (البقرة : ١٥٧)	سبتمبر وأكتوبر سنة ٢٠١٦ م
من أول قوله تعالى " إِذْ أَلَمْنَا وَالنُّورَ مِنْ شَجَارِئِهِ " (البقرة : ١٥٨) إلى قوله تعالى " وَأَنْتُمْ تَسْمُونَ " (البقرة : ١٨٨)	نوفمبر سنة ٢٠١٦ م
من أول قوله تعالى " يُسْتَأْذِنُكَ فِي الْأَجْمَلِ " (البقرة : ١٨٩) إلى قوله تعالى " وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ " (البقرة : ٢١٨) . مراجعة على ما سبق حفظه .	ديسمبر سنة ٢٠١٦ م يناير سنة ٢٠١٧ م

بوابة از هري التعليمة	الشهر
من أول قوله تعالى " يُسْتَأْذِنُكَ عَنِ الْكَسْرِ وَالْمَيْبِ " (البقرة : ٢١٩) إلى قوله تعالى " لَمَّا كُنْتُمْ قَدِيلَةً " (البقرة : ٢٤٢)	فبراير سنة ٢٠١٧ م
من أول قوله تعالى " أَنْتُمْ كَرَامٌ الْوَيْلُ لِمَنْ حَزَبَهُ مِنْ يَدَيْهِمْ " (البقرة : ٢٤٣) إلى قوله تعالى " وَاللَّهُ يَسْمَعُ سَكْرَةَ سَائِرِهِ " (البقرة : ٢٧١)	مارس سنة ٢٠١٧ م
من أول قوله تعالى " لَيْسَ عَلَيْكَ حُدُودُهُ " (البقرة : ٢٧٢) إلى آخر سورة (البقرة) . مراجعة عامة على ما سبق دراسته وحفظه من المنهج المقرر .	أبريل سنة ٢٠١٧ م مايو سنة ٢٠١٧ م

ملحوظة : يراعي مراجعة ما سبق حفظه في الأعوام السابقة من القرآن الكريم حيث إن الامتحان سيكون شفهيًا وتحريريًا في كل ما سبق

موجه المادة :
مستشار المادة :
مدير الخطة والمنهج بالتعليم الثانوي :
مدير عام التعليم الثانوي :

رئيس قطاع المعاهد الأزهرية
أ. د. محمد أبو زيد الأمير

٨١٢٠

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Kocabaş 1975 yılında Sivas'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini 1993 yılında burada tamamladı. Mısır Arap Cumhuriyeti'nde bulunduğu 2001-2004 yılları arasında Arapça dil eğitimi aldı ve American Open University'de öğrenim gördü. 2013 yılında Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl aynı üniversitesinin Eğitim Fakültesi'nde Pedagojik Formasyon Eğitimi'ni tamamladı. Yine aynı yıl Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü'nde yüksek lisansa başladı. 2014-2015 öğretim yılında MEB'nda Biyoloji öğretmenliği yaptı. 2015 yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlahiyat Ön Lisans bölümünden mezun oldu. 2015 yılında Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi'nde (SAÜSEM) 4-6 Yaş Grubu Çocuk Gelişimi ve Etkinlikleri Sertifika Programını tamamladı. Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü'nü okudu. Arapça ve İngilizce bilmektedir.